

پیشنگی روژی کوردەواری لە شەرحی بوخاری

دانهەر
سەلا حسیین شیخ سەدی

نامادەکردنی بۆ چاپ
بشپەر حسیین سەدی
جینگری داواکاری گشتی

لەسالی ١٩٥٢ داندراوه

بەرگی نویه م
منتدی إقرأ الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

پرشنگى رۆژى كوردەۋارى لە شەرحى بوخارى

دائەر
مەلۇماتىن شېخ سەدى

ئامادە كەردى بۇ چاپ
بەشىرە سەدى
جىڭرى داۋاكارى گەشتى

لە سالى ۱۹۵۲ داندراۋە

بەرگى نۇبەم

ناوای کتیب : پرشنگی روژی کوردهواری له شهرحی بوخاری

ئاماده کردنی بو چاپ : بشیر حین سعدی.

بهرگی : نۆیم

سالی چاپ : ۱۴۲۳ ک - ۲۰۰۲ ز

کۆمپیوتەر : نویسنگهی تەفیر.

ئەرکی چاپ: نویسنگهی **التفسیر**.

چاپ کردنی : ئۆفیتی هەولیر .

ژمارهی سپاردن : ۲۳۸ له سالی ۲۰۰۱ .

بهردهستان هشت بهرگم لی چاپ کردوه له کۆی ده بهرگ.

۳- دیوانی فانی-ههلبهستهکانی که نازناوی له ئهدهب (فانی) بووه له سالی ۱۹۸۴ له چاپخانهی (روشنیری) له ههولیر بهچاپم گهیانده پاش کۆکردنهوهی ههلبهستهکانی که به کوردی و فارسییه له چهند کاغەزی پرش و بلاو و بهیاز و له دامەنی هەندێ پەرتووکان نووسیبووویه، بهلام بهداخوه لهوکاتهی (صالح زکی بگ) متصرفی ههولیر بسووه له سالی ۱۹۴۰، بهشی زۆری ههلبهستهکانی له دهفتهرتیک نویسیبۆوه، لیتی وهگرگتسوو بۆ خۆیندنهوه نهی داوه تهوهو بهسهردا گوێزراوه تهوه له ههولیر بۆ شویتیتکی تر، لێره دا بهشی زۆری ههلبهستهکانی بزر بوون.

۴- (ترجمه‌های قه‌صیده‌ی بوردیه): ئه‌وه‌شیان ترجمه‌های قه‌صیده‌ی بوردیه‌یه له عه‌ره‌بیه‌وه بۆ کوردی له‌سه‌ر هه‌مان کێش و سه‌روا که دانهره‌که به عه‌ره‌بی (شیخ محمدی بوسی‌ری) مصری بووه. هه‌تا نیستا به سه‌رکه‌وتووترین ترجمه‌های ئه‌م قه‌صیده‌یه داوه‌نێ بۆ سه‌ر زمانی کوردی.

به‌م شێوه‌یه هه‌تا نیستا (۱۶) پەرتووكم له دانراوه‌کانی به چاپ گه‌یانده‌وه.. هه‌شتا داندرای تریشی هه‌یه وه‌کو نه‌مانه‌ی خواره‌وه که هه‌شتا به‌چاپ نه‌گه‌یه‌نراون:

۱- حقائق الحیام: ترجمه‌مه و شروقه‌کردنی چوارینه‌کانی خه‌یامه له فارسیه‌وه بۆ عه‌ره‌بی.
۲- شهرحی ذات الشفا: ئه‌م پەرتووکه‌ش شروقه‌کردنی (ذات الشفا)یه که به عه‌ره‌بی داندراره له-سیره‌ت و سه‌ربه‌ده و ژیا‌نی پی‌غه‌مبه‌ری گه‌وره‌مان (محمد) درودی خوی له‌سه‌ر بێ، بۆ سه‌ر زمانی کوردی.

۳- شریعه‌تی نیسلام له چوار مه‌زه‌هب/ داندرایه‌که به کوردی یه‌ک به‌رگه.

۴- شهرحی جامع الصغیر، به‌کوردی سه‌ج به‌رگه.

۵- می‌ژووی ژیا‌نی هه‌ندێ له خواجه‌کانی نه‌قشبه‌ندی.

۶- شهرحی چوارینه‌کانی باباته‌هیری هه‌مه‌دانی به کوردی شێوه‌ی سۆزانی له لۆری‌یه‌وه.

۷- شهرحی له‌مه‌عات له فارسی بۆ عه‌ره‌بی که داندرای شیخ فخرالدین عه‌تاره.

۸- (نه‌ظمی ته‌هذیب المنطق) که داندرای (سه‌عدی ته‌فتازانی)یه.

۹- شهرحی له‌وائح له فارسی بۆ عه‌ره‌بی.

۱۰- مه‌نظومه‌ی ته‌وحیدیه‌ی فریدالدین عه‌تار، ترجمه‌کردنی له فارسی بۆ عه‌ره‌بی.

۱۱- المنظوم فی العقود، به‌عه‌ره‌بی له فقه‌ی شافیه‌ی.

۱۲- پەرتوکی (به‌لاغه‌ت) به عه‌ره‌بی.

۱۴- منهج الحقیقه له تصوف به عه‌ره‌بی.

١٤- رازەکانی قورنات (أسرار القرآن) بە کوردی.

١٥- شەهادات الأجنب، بە عەرەبی.

مامۆستاکانی:

ئەو مامۆستا بەڕێزانەی مەلا حسینی فانی لای ئەوانی خۆیتندوو ئەمانە بوون:

١- مامۆستا مەلا ابراهیمی بێشەیی.

٢- مامۆستا مەلا عبداللە ی جەلی زاده.

٣- مامۆستا مەلا صادق نیمامی مزگەوتی جامی لە کۆیە.

٤- مامۆستا مەلا ئەسەد أفندی أریلی.

٥- مامۆستا مەلا ئەحمەدی سەکتان.

٦- مەلا ئەبوبکر عمر أفندی که بە مەلا أفندی ناسراوە خۆیتندویە و اجازە ی مەلایەتیشی

لای ئەو وەرگرتوو.

هیوادارم لە داهااتوویکی نزیک ئەو دەست نووسانەی که ماون ئەوانیش بە چاپ بگەیەنم بۆ

خزمەتی ئایینی ئیسلام و ئەدەبی کوردی.

٢٠٠١/١٢/١

فهرمودی خودا

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾

۱۰۶۹: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كَلِمَتَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ؛ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ..

(تەرجەمە)

دەگێرنەوه له نه‌بوه‌ره‌یه‌ ﷺ گوئی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ) دوو جومله‌ی خۆشه‌ویستی خودای زۆر زۆر به‌مه‌رحمه‌ت و میه‌زه‌بانی‌یه‌، دوو جومله‌ی سووکن له‌سه‌ر زمان و گرانن روژی قیامه‌ت له‌ ته‌رازووی چاکه‌ و خراپه‌. و اتاکه‌ی نه‌مه‌یه‌ (ته‌زیه‌ی خودا ده‌که‌م-یه‌عنی خودا پاک راده‌گرم- له‌ سماتی حدووث و هه‌موو نه‌قصه‌یک له‌ نیشانه‌کانی تازه‌بونه‌وه‌ و دروست کراویدا و هه‌موو که‌می‌یه‌ک.. وه ته‌قدیسی خودای عظیم الشان ده‌که‌م له‌ هه‌موو شتی نالایق (خودای گه‌وره‌ به‌پێرۆز و گه‌وره‌ راده‌گرم له‌ هه‌موو شتیک که‌ له‌و نه‌وه‌شیته‌وه‌)

سوره‌تی (نساء)

۱۰۷۰: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ: قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اقْرَأْ عَلَيَّ، قُلْتُ: أَقْرَأْ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أُنْزِلَ؟ قَالَ: فَإِنِّي أَحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي، فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ سُورَةَ النَّسَاءِ حَتَّى بَلَغْتُ ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾ قَالَ: أَمْسِكْ، إِذَا غِيَاةُ نُذْرٍ فَإِنْ.

(تەرجەمە)

دەگێرنەوه له‌ عبدالله ی کوری مه‌سه‌ود ﷺ گوئی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی: قورئانم بۆ بچوینه‌ هه‌تا گوێ به‌ده‌م. گوتم: نایا من قورئان بۆ تۆ بچوینم، که‌ هه‌ر بۆ تۆیش قورئان نارداوه‌ ته‌ خوارێ؟ فهرمووی: پێم خۆشه‌ له‌ غه‌یری خۆم گویم لی‌ی. منیش سووره‌تی (نساء)م بۆ خوینده‌وه‌، هه‌تا گه‌یشتمه‌ ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾: نایا چلۆن ده‌بێ ته‌حوالی عاله‌م وه‌کوو له‌هه‌ر ئومه‌تیک و نه‌ته‌وه‌یه‌ک هه‌تنامه‌ن پێغه‌مبه‌ره‌که‌یان به‌شاهید له‌سه‌ریان، وه‌ تۆیشمان هه‌تتا به‌شاهید له‌سه‌ر نه‌مانه‌ی که‌ ئومه‌تی تۆن.. له‌ناکاو دیتم فرمیتسک له‌ دووچاوی پێرۆزی هه‌ل‌پ‌را خواری. فهرمووی: به‌سه‌ مه‌خوینه‌. (ش): گریانی پێغه‌مبه‌ر ﷺ یاخۆ له‌به‌ر غه‌مناکی له‌سه‌ر درتغی‌کردن و قصوری

گوناهکاران بووه یاخۆ له بهر نهوه بووه که له شایه ته که هاتوووه باس کراوه، له ناخۆشییه کانی گهوره گهروه. یاخۆ گریانێ کهیف خۆشی بووه، چونکی خودای گهوره ئومهت و نه ته وهی نهوی گێرا به شاهید له سه ر هه موو نه ته وه کانی تر.. ههروه کو شاعیری عه ره بی گویتی:

طَفَحَ السَّرورُ عَلَيَّ حَتَّى أَنَّهُ مِنْ عَظِيمِ مَا قَدْ سَرَّنِي أَبْكَانِي

واتا: هه نده کهیف خۆش بووم، له بهر زیده کهیف خۆشیم گریانم هات.

فه رموده ی خودا

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زُكْرًا﴾

١٠٧١: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى فَقَدْ كَذَبَ..

(ته رجه مه)

ده گێز نه وه له نه بو هوره یره ﷺ، پێغه مبه ر ﷺ فه رموی: هه ر که سێک بلی من با شترم له یونس کو پی مه تا سه لامی خوای لی بی، به راستی درۆی کردووه.

(ش): واتا لایق نییه بۆ که سێک ته م قسه یه بکا.

پێچه وانه نییه له گه ل هه دیسی ((أنا سيد ولد آدم)) که شتیکی رۆن کردو ته وه له شوینی به چاکه زانین و ناگادار کرد نه وهی ئومهت به حه قیقه تی حال. چونکه مه به سته ی پێغه مبه ر ﷺ لێره توا زعی خۆی و نه هی شته ی وه می نه و که سانه یش بووه که فکریان بۆ که می مه ر ته به ی یونس چوو بی له بهر نایه تی ﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ﴾. بۆی زیاد له پێغه مبه ران له چه ند جێگای تر مه ده ی یونس کردووه.

سوره تی (مائدة)

﴿لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبَدَ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ﴾

١٠٧٢: عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمَ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا.. فَتَرَلْتُ هَذِهِ الْآيَةَ.

(ته رجه مه)

ده گێز نه وه له نه نه سی کو پی مالک ﷺ گو تی: پێغه مبه ر ﷺ دوانیکی ته مه نده به ته نه سیری خو ینده وه، قه ت خو تبه و دوانی وا نه بی ستر ابو و، فه رمو ی: نه وی من ده زام ته گه ر ئی ته بسیزانن

بهراستی کسم پئ ده که نن و زور ده گرین.. نینجا نه صحابی پیغه مبهه له بهر ته نگیری ناموژگاریه کان پرووی خوین داپوشی وه ده ستیان به گریان کرد. پاشان پیاوئیک که عبدالله ی کوری حوذافه بوو (شکی نه وه ی لی ده کرا کوری باوکی نه بئ) گوتی: نه ی پیغه مبهه ی خودا باوکی من کئی یه؟ فهرمووی: حوذافیعه، پاشان چهند که سیکئی تر چهند پرسپاریکی بئ مه قصه دیان لی کرد. پیغه مبهه ﷺ له بهر میهره بانی به حالتی موسولمانان، نه وه ک واجباتی شهرعیان له سهر زیاده بئ، هه زه ته ی عومه ر عاجزیه که ی لی هه ست پئی کرد، پئی فهرموو: ((رَضِینَا بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِینًا وَبِمُحَمَّدٍ رَّسُولًا عَانِدًا بِاللّٰهِ مِنْ شَرِّ الْفِتَنِ)) واتا رازین به وه ی که یه زدان خودامان بئ وه نیسلامه تی نایینمان بئ وه محمد پیغه مبهه رمان بئ وه خویمان ده پاریزین به خودا له خراپه ی فیتنه و به دکاری.. نینجا نه م نایه ته ﴿لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ﴾ هاته خواری، یه عنی: نه ی نه صحاب، سونال له پیغه مبهه مه که نه لهو شتانه ی نه گهر بوتان به دیار بحرئ نیه بخته نه زیهت له بهر زوربوونی ته کالیفی شهرعیه.

سوره تی انعام

له فهرموده ی خودای گه ووره

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا﴾

۱۰۷۳: عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَعُوذُ بِوَجْهِكَ، أَعُوذُ بِوَجْهِكَ، هَذَا أَهْوَنُ أَوْ أَيْسَرُ... قَالَ لَمَّا تَرَأْتِ: ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ﴾.

(تهرجه مه)

ده گپ نه وه له جابری کوری عبدالله ی نه نصاری ﷺ گوتی: وه کوو هاته خواری نایه تی ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ﴾ واتا: خودا ته وانه یه که بنیترته سهرتان عه زابیتک له لای سهره وه تان. پیغه مبهه ﷺ فهرمووی: به زاتی تو خزم ده پاریزم له م عه زابه، ﴿أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ﴾ یه عنی یا خو عه زابیتک بنیترته سهرتان له لای خواره وه تان، دیسان پیغه مبهه ﷺ فهرمووی: (أَعُوذُ بِوَجْهِكَ) واتا به زاتی تو خزم ده پاریزم له م عه زابه ییش، ﴿أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيَذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ﴾ دیسان فهرمووی: (أَعُوذُ بِوَجْهِكَ)، پاشان پیغه مبهه ﷺ نه م فتنه ی عه زابدانی یه کتریتان له دونیا ناسانتره له عه زابی خودای گه ووره.

(ش): ده گپ نه وه نیحامی نه حمه له هه دیسی نوبه ی کوری که عب له م نایه ته ﴿هُنَّ أَرْبَعُ

وَكُلُّهُنَّ واقع لا محالة وانا: نهم همدیسه چوار كلمهیه كه همر یه كیك واتهی عهزاینك ده گمیه نی به ته حقیق و به راستی ده بی هموویان بیته جی. له همدیسی نه همد زاندره كه نهم نایه ته ناگدار كردنه به سی نادیار (غیب) له زه ماننی پیغه مبه ریش نه هاتوته جی، بویی له همدیسی کی تریش ریش فهرموویه تی: ((أَمَّا إِنَّمَا كَائِنَةُ وَلَمْ يَأْتِ تَأْوِيلُهَا بَعْدَ)). به لام له شه ری گه ویدی جیهانی وه له تهریخی ۱۳۳۲ ههزار و سی سهد و سی و دویسی هیجری رووی دا. تا زه ماننی نووسی نی نهم دیرانه كه سالی ۱۹۵۲ ههزار و نوسهد و په نجاو دووی میلادییه، وه سالی ۱۳۷۲ ههزار و سی سهد و هفتاو دووی هیجریه، نهم چوار عهزابه هاته جی. بهم تهرزه له پاش تیکه له یه کتری بوونی روژحه لات و روژئاواو سهروو خواروو، به هوی نامیرو ناله ته کانی سواربون و ده کوو تیاره (فرۆكه) و به هوی پاپوره کانی ده ریا و ژیر ده ریا (غواصه) وه بهر قونبولانه ی ده شری نه وه له ژیر عارد (نه لغام)، به جوړیك گرفتار بوون بهم عهزابه، كه خوینی به ده نی نیسان له زور جیگای دنیا له رژاندندایه... مه عنای همدیسی (أَمَّا إِنَّمَا: الخ) یه عنی ناگداریه نهم چوار عهزابه راست و سابیت، به لام هیشتا نه هاتوته جی.

فهرمووده ی خودا

﴿وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾

۱۰۷۴: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَا أَحَدٌ غَيْرُ مِنَ اللَّهِ فَلِذَلِكَ حَرَّمَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا أَحَدٌ أَحَبُّ إِلَيْهِ الْمَذْحُ مِنَ اللَّهِ وَلِذَلِكَ مَذَحَ نَفْسَهُ.

(تهرجه مه)

ده گپ نه وه له عبدالله ی کوری مه سعود ریش له ته فیری نهم نایه ته گویتی: هیچ كه سیك له خودا به غیره ترو به حمیه ترییه، بویی گونا هه کانی به ناشکرا و به دزی گپراوه به هرام و قهدهغه کراو، چونکی هه رچی گونا هه نیسی چرۆكه، پیغه مبه ریش فهرموویتی: ((إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْأُمُورَ الْعَالِيَةَ وَيَكْرَهُ سَفَاسِفَهَا)) وانا خودای گه وره صفاتی بهرزه به شهرفی لا خۆشه ویسته وه رقی له صفاتی چروك ده بیته وه، وه خودای گه وره هیچ شتیکیشی له مه دحی خۆی لا خۆشه ویست ترییه، یه عنی زور پئی خۆشه خه لکی سوپاس و ستایشی بکه ن، بویی خۆشی مه دح و ستایشی خۆی کردووه، له كه لامی مه جیدی خۆی له قورنان كه ده لسی ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾، ﴿سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾، ﴿تَوَّابٌ رَحِيمٌ﴾، و غیری نه مانیش.

(ش): خودا كه پئی خۆشه عالم مه دحی بکا بۆ كه لك وه رگرتنی خه لکییه، نه گهر نا گه وری خودای گه وره چونکی بلندتره به زاتی نه قهدهسی خۆی له كه لك وه رگرتن به هیچ شتیکی عالم بی نیازه له عالم كه مه دحی بکه ن.

سوره تى (تهويه)

فهرموده‌ی خودا

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَأَخْرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ﴾

(عسى) له لایمن خودا به معنای وجوبه، (ابن کثیر) گویتی هاتنه خواره‌وی نهم نایه‌ته شه‌گهرچی دهرحق به چندن کهسانی دیارکراوه، به‌لام مهبست عامه له ههموو گونا‌هکارانی نومته‌ی نیسلام.

۱۰۷۶۰: عَنْ سَمَرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتَانِي اللَّيْلَةُ آتِيَانِ فَأَتَعَثَانِي فَأَتَهَيَّنَانِي إِلَى مَدِينَةٍ مَّيْنَةٍ بَلْبَن ذَهَبَ وَلَبَنُ فَضَّةٍ فَتَلَقَانَا رَجُلًا شَطْرَ مَنْ خَلَقَهُمْ كَأَحْسَنَ مَا أَلَتْ رَأَى وَشَطْرَ كَأَقْبَحَ مَا أَلَتْ رَأَى، قَالَا لَهُمْ اذْهَبُوا فَقَعُوا فِي ذَلِكَ النَّهْرِ، فَوَقَعُوا فِيهِ ثُمَّ رَجَعُوا إِلَيْنَا قَدْ ذَهَبَ ذَلِكَ السُّوءُ عَنْهُمْ، فَصَارُوا فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ قَالَا لِي: هَذِهِ جَنَّةٌ عَذْنٌ وَهَذَاكَ مِثْلُكَ، قَالَا: أَمَّا الْقَوْمُ الَّذِينَ كَانُوا شَطْرَ مِنْهُمْ حَسَنٌ وَشَطْرَ مِنْهُمْ قَبِيحٌ، فَإِنَّهُمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا تَجَاوَزَ اللَّهُ عَنْهُمْ.

(ته‌رجه‌مه)

ده‌گیرنه‌وه له سه‌مه‌ی کوری جه‌نده‌ب ﷺ گوئی: پی‌نغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمودی: نیم‌شه‌وه له خه‌ونی خۆم دیتم دوو کهس هاتنه لام، منیان به‌خیره‌یتا له‌خه‌وه، پاشان بۆ شار‌تکیان بردم قه‌سره‌کانی ههموو دروست کرابوو به‌خشتیک له‌زیر و خشتیک له‌زیو، پاشان چندن کهسانیکمان تووشبوون نیوه‌ی نه‌ندامیان وه‌کوو شیرین ترینی نه‌و شتانه‌بوو که ده‌یانبینی، نیوه‌ی تریشیان وه‌کوو ناشیرین ترینی نه‌و شتانه‌بوو که ده‌یانبینی، نه‌و دوو کهسه‌ پی‌یان گۆتن: بچۆنه‌ نیتو نه‌و رووباره، ئینجا چوونه‌ نیتو رووباره‌که، پاشان بۆ لای ئیمه‌ گه‌رانه‌وه‌ هیچ ناشیرینی‌یان نه‌مابوو، وه‌ک له‌سه‌ر چاکترین صوره‌تان بوون، پی‌یان گۆتم: نهم شاره (جنه‌العدن)ه، نه‌وتیه‌ش قۆناغی تۆیه، وه‌ نهم قه‌ومه‌ی که لایه‌کی‌یان جوان بو لایه‌کیشیان ناشیرین بوو، نه‌و نیماندارانه‌ن که کاری باش و به‌دیان تیکه‌ل‌یه‌کتری کردوو، به‌م ته‌رزه‌ کاری چاکیشیان کردوو و گونا‌هیشیان کردوونه؛ خودای گه‌وره به‌چاکه‌ی خۆی لی‌یان خۆش بوو، فکر ده‌چی نه‌مانه‌ نه‌هلی نه‌عرفان بن به‌قه‌رینه‌ی وه‌کوو یه‌ک بوونی چاکه‌و خراپه‌یان.

له تهفسیری ﴿وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ﴾

۱۰۷۵: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَلْفَيْكَ أَلْفَيْكَ عَلَيْكَ، وَقَالَ: يَدُ اللَّهِ مَلَأَى لَا يَغِيظُهَا نَفَقَةٌ سَحَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ. وَقَالَ: أَرَأَيْتُمْ مَا أَلْفَقَ مِنْذُ خَلَقَ السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ، فَإِنَّهُ لَمْ يَعْصِ مَا فِي يَدِهِ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ وَبِيَدِهِ الْمِيزَانُ يَخْفِضُ وَيَرْفَعُ.

(ترجمه مه)

ده گترنومه له نه بوهوره پيغه مبرک ﷺ فرمودی: خودای گموره فرمودی: تنو له خواپهرستی مال سرف بکه، منیش له جدزای نمو مال به تو ده به خشم. فرمودی خزننه کانی خودای گموره پره له به خشین که می ناکا همرکات له هملرزان دایه به شموو بهرؤو، فرمودی: نیوه پیم بلین سهره تایی نیجادی ناسمان و عارد وه نه وهی که سرفی کرووه له سهر شم عالمه سو به مه خلوقاتی خوی به خشیه هیچ شتیکی کم نه کردوه له خزننه کانی نمو. تهختی سه لته نه بت و ده سلات داری نمو له سهر ناو بوو له پیتش ناسمان و عمدرد، یه عنی هیچ نه شیای تو نه بوو عهرش و ناو نه بی، تهرارووی عه دلش هر به ده ست خویتی، نوی ده کا همرکه سیک هه وه سی لی بی، وه همرکه سیکش حمز بکا بلندی ده کا. دهریاری رزقیش همرکه سیک بی یه وی زوری پی ده دا له همنده کانی کم ده کا، نیت هر بهم تهرزه له هه سوو نه حوالیک.

فرموده خودای گموره

﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى﴾

۱۰۷۶: عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ لَيَمْلِكُ لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ قَالَ ثُمَّ قَرَأَ ﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ﴾.

(ترجمه مه)

ده گترنومه له نه بو موسی عبداللہی کوپی قه سی نه شعهری خودا لی خوش بی، گوئی: پيغه مبرک ﷺ فرمودی: به راستی و به ته حقیق خودای گموره مؤلتی سته مکار و زالم ده دا، هدا له ناکاو دهی گری قوتار نابی له چهنگی، نه گهر کافر بی همتا هه تابه نه گهر مسلمانیش بی همتا ماوهی جنایهت و تاوانه کانی، پاشان شم نایه تهی خوینده وه: ﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ﴾ یه عنی: بهم تهرزه یه گرتنی به ختو کهری تو، وه کوو دیهاته کانی زالم بگری بی گومان گرتنی به ختو کهری تو به نازاره و سهخته..

فەرمودەى خودا

﴿إِلَّا مَنْ اسْتَرْقَ السَّمْعَ...الآيَة﴾

١٠٧٧: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَضَى اللَّهُ الْأَمْرَ فِي السَّمَاءِ ضَرَبَتِ الْمَلَائِكَةُ بِأَجْنِحَتِهَا خُضْعَانًا لِقَوْلِهِ كَالسَّلْسَلَةِ عَلَى صَفْوَانٍ، فَإِذَا (فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا: مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ قَالُوا): لِلَّذِي قَالَ: (الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ)، فَيَسْمَعُهَا مُسْتَرْقُوا السَّمْعَ وَمُسْتَرْقُوا السَّمْعَ هَكَذَا وَاحِدٌ فَوْقَ آخَرَ.. فَرُبَّمَا أَدْرَكَ الشَّهَابُ الْمُسْتَمِعَ قَبْلَ أَنْ يَزِمِي بِهَا إِلَى صَاحِبِهِ فَيُخْرِقُهُ، وَرُبَّمَا لَمْ يَذَرِكُهُ حَتَّى يَزِمِي بِهَا إِلَى الَّذِي يَلِيهِ، إِلَى الَّذِي هُوَ أَسْفَلَ مِنْهُ، حَتَّى يُلْقُوها إِلَى الْأَرْضِ، فَتُلْقَى عَلَى فَمِ السَّاحِرِ فَيَكْذِبُ مَعَهَا مِائَةً كَذِبَةٍ فَيَصْدَقُ، فَيَقُولُونَ: أَلَمْ يُخْبِرْنَا يَوْمَ كَذَا وَكَذَا يَكُونُ كَذَا وَكَذَا؟ فَوَجَدْنَاهُ حَقًّا لِلْكَلِمَةِ الَّتِي سَمِعْتُمْ مِنَ السَّمَاءِ.

(تەرجەمە)

دەگێرنەوه لە ئەبوهورەیره[ؓ] گوتی: پێغەمبەر^ﷺ فەرمووی: خودای گەرە حوکمی فەرموو بە پەیدابوونی کاریک لە کاران لە ناسمان. مەلانیكە (فریشتە) بە تەواوی گوێدایەتی و مل کەچن، بەلەکانیان لێک دەدن، لەبەر فەرمودەکەى خودا کە دەبێت بە دەنگی زنجیریکی بکەوتە سەر بەردیکی رەق و لووس، لە ھەببەت و ترسان، پاشان وەکوو ترسەکیان لەسەر دل لاچوو، بە مەلانیكەکانی نزیک دەلێن وەکوو جویرائیل و میکائیل و ئەوانی تر: پەرورەدەکەری ئێوە چی فەرموو؟ پێیان دەلێن: فەرمانیکی راستی فەرموو، ھەر ئەو بلندە بە شەئنی خۆی لە صفەتەکانی عالم و گەرەبە. پاشان ئەو شەیتانانەى کە ھەوراز چووینە، بۆ دزینی قسەى ناسمانی فەرمودەکەى خودا دەبێن. کە ئەو شەیتانانەش بە کەلەکە، بەم تەرزە یەك لەسەر یەكتر ھەوراز چووینە، ئنجا زۆر وادبێن بلیسەى ناگری تەوش دەبێ، لەپیش پێراگەیاندى تەبلیغی فەرمودەکەى خودا بە رەفیکەکەى بنەوہى دەى سوتینن، واشدەبێن بلیسەى ناگری توش نابێ ھەتا فەرمودەگەى خودای گەرە بە رەفیکەکەى دەگەینەئێ بەوی گە دەبنە خۆیتی، ئەویش دەبگەینەئێ بەوی کە لە بن خۆیتی، ئیتر ھەر بەم تەرزە کلمەى خودای گەرە دیتە خوارئ ھەتا دەگاتە عارد، لەپاشان ئەخەرتە دەمى جادووکەرێک و ئەستێرەناسێک (مۆنەجیم) پاشان جادووکەرە کە سەد درۆ ئەخاتە سەر کەلیمە راستەکەى ناسمانی، ئنجا بە واستەى کلمە راستەکە ئەو درۆیەکانی تەصدق دەکری. ئنجا ئەوانەى گوێیان لە ساحیرە کە گرتووە دەلێن: ئەدى فلان پۆژ فلان جادووکەر خەبەرى بە ئیمە ئەدا، فلان نیش وا دەبێ، ئەوا قسەى جادووکەر بە راستی ھاتە جێ وە قسەکەى راست بوو لەبەر کلمە راستەکەى ناسمانی.

(ش): ھەرەکوو لە سوورەى (ججر) فەرمووتی: ﴿وَحَفِظْنَاهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ

رَجِيمٍ (۱۷) إِلَّا مَنْ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ ﴿﴾ یه معنی نیتمه ناسمانان پاراست له هموو شهیتانی ده رکراو مه گدر شهیتانیک که بۆ دزینی قسه له مه لانیکه نه بی، نه ویش توووشی ناگریکی ناشکرا ده بی ده سوتینتی نجا یا له پیش ته بلیغ به ره فیه که ی بنه وه. له صوره ته قسه ی ناسمانی ناگاته عارد، یاخۆ له پاش ته بلیغ ده ی سوتینتی له م صوره ته قسه که ده گاته عارد. له پیش له دایک بوونی به رزترینی عالم محمد ﷺ کاهن و جادوگر زۆر بوو، به لام له پاش له دایک بوونی نهو، له بهر سه رنه که وتنی شهیتانه کان بۆ ناسمان به ته وای ده رگی کاهینانی (کهانه). کلیل درا، به ده لیلی نایه ته پیروژه کانی قورنان و هه دیسه پیروژه کانی پیغه مبه زمان محمد ﷺ.

سوره ی (نه حل)

﴿وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْدَلِ الْعُمْرِ﴾

۱: ۷۸: عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَدْعُو أَعْوَدُ بَكَ مِنَ الْبُخْلِ وَالْكَسَلِ وَأَرْدَلِ الْعُمْرِ وَعَذَابِ الْقَبْرِ وَفِتْنَةِ الدَّجَالِ وَفِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ.
(ته رجه مه)

ده گێرنه وه له نه نه س ﷺ گوئی: پیغه مبه زمان ﷺ له بهر خودا پاراوه ده یگوت: خۆم ده پارێزم به تۆ خودایا له به جێ نه که یاندنی حقوقی مال، وه له سستی و ته مبه لی، وه له ناخۆشترینی ژیانان که ته معنی نه وه د سالییه، وه له عه زابی نیتو قه بر، وه له قسه ی ده جال، وه له تا قی کردنه وه کانی زه مانی ژیان و کاتی مردن له روح کیشان.

له سوره ی (اسراء)

فه رموده ی خودای گه ووره

﴿ذُرِّيَّةً مِنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا﴾

۱: ۷۹: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَنَا سَيِّدُ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَهَلْ تَذَرُونَ مِمَّ ذَلِكَ، يَجْمَعُ اللَّهُ النَّاسَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، يُسْمِعُهُمُ الدَّاعِيَ وَيَنْفِذُهُمُ الْبَصْرُ، وَتَذَوُّو الشَّمْسُ فَيُلْغِ النَّاسَ مِنَ الْعَمِّ وَالْكَرْبِ مَا لَا يُطِيقُونَ وَلَا يَحْتَمِلُونَ، فَيَقُولُ النَّاسُ: أَلَا تَرَوْنَ مَا قَدْ بَلَغَكُمْ؟ أَلَا تَنْظُرُونَ مِمَّنْ يَشْفَعُ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ؟ فَيَقُولُ بَعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ: عَلَيْكُمْ بِآدَمَ.. فَيَأْتُونَ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَقُولُونَ لَهُ: أَلَيْتَ أَبُو الْبَشَرِ، خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ، أَشْفَعُ

لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى إِلَى مَا قَدْ بَلَغْنَا؟ فَيَقُولُ آدَمُ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنَّهُ قَدْ نَهَانِي عَنِ الشَّجَرَةِ فَعَصَيْتُهُ، نَفْسِي، نَفْسِي، نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى نُوحٍ.. فَيَأْتُونَ نُوحًا فَيَقُولُونَ: يَا نُوحُ، إِنَّكَ أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُلِ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ، وَقَدْ سَمَّاكَ اللَّهُ عَبْدًا شَكُورًا، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ فَيَقُولُ: إِنَّ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنَّهُ قَدْ كَانَتْ لِي دَعْوَةٌ دَعَوْتُهَا عَلَى قَوْمِي، نَفْسِي، نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى إِبْرَاهِيمَ.. فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ فَيَقُولُونَ: يَا إِبْرَاهِيمُ، أَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ وَخَلِيلُهُ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ فَيَقُولُ لَهُمْ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنِّي قَدْ كُنْتُ كَذَبْتُ ثَلَاثَ كَذِبَاتٍ، نَفْسِي، نَفْسِي، نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى مُوسَى.. فَيَأْتُونَ مُوسَى فَيَقُولُونَ: يَا مُوسَى، أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ، فَصَلِّكَ اللَّهُ بِرِسَالَتِهِ وَبِكَلامِهِ عَلَى النَّاسِ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ فَيَقُولُ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنِّي قَدْ قَتَلْتُ نَفْسًا لَمْ أُمِرْ بِقَتْلِهَا، نَفْسِي، نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ.. فَيَأْتُونَ عِيسَى فَيَقُولُونَ: يَا عِيسَى، أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَكَلَّمْتُ النَّاسَ فِي الْمَسْجِدِ صَبِيحًا، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ فَيَقُولُ عِيسَى: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَبًا لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ قَطُّ وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ ذَنْبًا، نَفْسِي، نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى مُحَمَّدٍ.. فَيَأْتُونَ مُحَمَّدًا فَيَقُولُونَ: يَا مُحَمَّدُ، أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ وَخَاتِمُ الْأَنْبِيَاءِ، وَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ فَالْتَمِلُوا، فَاتِي تَحْتَ الْعَرْشِ، فَأَقْعُ سَاجِدًا لِرَبِّي عَزَّ وَجَلَّ.. ثُمَّ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَيَّ مِنْ مَحَامِدِهِ وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَمْ يَفْتَحْهُ عَلَى أَحَدٍ قَبْلِي، ثُمَّ يَقُولُ: يَا مُحَمَّدُ، أَرْفَعْ رَأْسَكَ، سَلْ تُعْطَهُ وَاشْفَعْ تُشْفَعْ.. فَأَرْفَعُ رَأْسِي فَأَقُولُ: أُمِّيتِي يَا رَبِّ، أُمِّيتِي يَا رَبِّ، أُمِّيتِي يَا رَبِّ، فَيَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، أَدْخِلْ مِنْ أُمِّتِكَ مَنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْبَابِ الْأَيْمَنِ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فِيمَا سِوَى ذَلِكَ مِنَ الْأَبْوَابِ، ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ مَا بَيْنَ الْمَصْرَاعَيْنِ مِنْ مَصَارِعِ الْجَنَّةِ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَحِمَيْرَ أَوْ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَبَصْرَى.. قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿وَعَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾.

(تدرجه مه)

ده گیزینده له نه بوهوره یرده ګوتی: پیغه مبه ر ښه رموی: من گه وره ترینی شاده م و

ئەولادى ئادەم رۆزى قىيامەت، ئەزى دەزانن لە بەرچى واىە؟ يەئنى سەبەبى گەرەبى مەرچى يە؟ سەبەبەكەي نەمەيە: خوداى گەرە مەخلوقاتى پىشور پاشور ھەمووى كۆدەكاتەو لە عارديكى فرەوان و راست، ئەوئى كە دەعوەتى عالەم دەكات دەنگى خۆى دەخاتە گوتت ھەموو كەسك دەبىنى، رۆزىش نزيك دەبى لە ئەھلى مەحشەر(لە ھەدىسى راستى سلمان ھەرمایى بىست سالى پى دەدرتەو بەقەدەر دوو كەوانان لە كاسەى سەرى مەخلوقات دوورە. لە ھەدىسى ابن مېارەكەش دەلئى گەرمايى ئەو رۆزە زىان بە ئىماندار ناگەيەنئ). غەم و سەختى يەك تووشى خەلك دەبى تا قەت و تەحەمولىان بامىنى، خۆبەخۆبى دەلئىن: ئەزى نايىش چىتان تووش بوو؟ ئەزى تەماشاناكەن؟ نايان كئى تەكايىكتان بۆ دەكالاى بەختوكرى خۇتان؟ لە خەلكى ھەندىك بە ھەندىكان دەلئىت: بەتەواوى پەنا بىنە بەر ئادەم، تەشەبوسى پى بكن. دىنە لای ئادەم سەلامى خواى لىبى، دەلئىن: تۆ باوكى ھەموو مەرقايەتى و ئىنسانى، خوداى گەرە بەدەستى قودرەتى خۆى تۆى دروست كەردو، رووحى خستتە بەر جەسەد و جەستەى تۆ، وە فەرمانى بە مەلانىكە كەرد سەجەدە و كەرنووشيان بۆ بەرئ. تەكايىكتان بۆ بكنە لای پەرورەدەكەرى خۆت، ئەدى تۆ نايىنى ئىمە لە چ ناخۆشى يەكى گران داينە؟ ئەدى تۆ تەماشاناكەى چىمان تووشبوو. ئادەم دەلئى: بەراستى بەختوكرى مەن رقتىكى واى بوويتەو نەمىرۆ نە لە پىش ئىستا ئەم تەرزە رقتى بوويتەو، نە لەپاش ئىستا ئەم تەرزە رقتى دەبىتەو، نە ھىشى لە مەن كە ئەم دارە نەخۆم سەرىتچى و موخالەفەش كەرد. نەفسى خۆم، نەفسى خۆم، نەفسى خۆم، سەن جار دووبارەى كەردەو، يەئنى ھەر نەفسى خۆم بەراستى مۇستەھقە تەكاي بۆ بكرئ). بچۆنە لای غەبرى مەن، بچۆنە لای نوح..

ئىجا دەچنە لای نوح، دەلئىن: ئەى نوح، تۆ يەكەم پىغەمبەرىكى كە ناردراوى بۆ ئەھلى عارەد و خوداى گەرە لە كەتابى خۆى تۆى ناوېردووە بە بەندەيەكى ئەھلى شوكر و سوپاس كەردن، تەكامان بۆ بكنە لای پەرورەدەكەرى خۆت، ئەدى تۆ نايىنى ئىمە لە چى ئەحوال داينە؟ نوح دەلئى: بەراستى بەختوكرى مەن توپەبوونىكى وا توپە بوو لە نەلەپىشتەر ئەم توپەبوونە توپەبوو نە لەمە پاشىش ئەم توپەبوونە دەى گرت. بۆ مەنىش يەك دوعا ھەبوو، ئەو دوعايشەم لە بەھىلاكدانى قەومى خۆم سەرف كەرد. يەئنى دەترسم ھىچ دوعاى تەرم قەبول نەكا، بچۆنە لای غەبرى مەن، بچۆنە لای ئىبراھىم..

ئىجا ئەچنە لای ئىبراھىم، دەلئىن: ئەى ئىبراھىم، تۆ پىغەمبەرى خوداى و خۆشەويستى ئەوئىشى(خليل الله) لە ئەھلى عارەد، تەكامان بۆ بكنە لای پەرورەدەكەرى خۆت، ئەدى تۆ نايىنى ئىمە لە چى ئەحوال داينە. ئىبراھىم دەلئى: بەراستى بەختوكرى مەن ئىمىرۆ رقتىكى واى بویتەو، نە لەمە پىش ئەم رقتى بوويتەو نە لەمە پاشىش ئەم رقتى دەبىتەو، مەنىش سەن

درۆم کردوو، یه‌کی‌یان گوتم: (إني سقيم)، دووهم گوتم: (بل فعلة كبرهم)، سێ‌یه‌م گوتم: (ساره خوشگمه)، ئنجا نه‌فسی خۆم به‌راستی موسته‌حقی تگاه، نه‌فسی خۆم، نه‌فسی خۆم. قسه‌کانی ئیبراهیم (سه‌لامی خوی لی‌بی) به‌راستی درۆ نه‌بوون، به‌لکو ته‌عریزی بوون، به‌لام نه‌وه‌ی دیاره به‌درۆ ده‌چوو، ئنجا له‌به‌ر نه‌وه‌ی خۆم پیتیستم به‌ شه‌فاعه‌ت هه‌یه بۆ خۆم. له‌به‌ر ترس و هه‌یه‌یه‌تی رۆژی قیامه‌ت، به‌ صیغه‌ی درۆ وای ته‌عبیر کرد هه‌تا له‌ یه‌قه‌ی ببنه‌وه. بۆ‌پیش پێ‌ی گوتن: بچونه لای غه‌یری من، بچۆنه لای موسی...

ئنجا ده‌چنه لای موسی، ده‌لێن: نه‌ی موسی، تۆ ناردرای خودای، تۆیش له‌ خه‌لکی‌تر گه‌وره‌تر کردوو به‌ سه‌به‌ب پیغه‌مبه‌رایه‌تی و قسه‌کردنت له‌گه‌ڵ خودای گه‌وره، تکه‌مان بۆ بکه لای به‌خێوکه‌ری خۆت، نه‌دی تۆ نابینی ئیمه له‌ چی نه‌حوال داینه؟ ده‌لێ: به‌پێ گومان خودای گه‌وره نيمرۆ به‌ تووره‌بوونیککی وا خۆی نواندوو نه‌ له‌مه‌پیش به‌م تووره‌بوونه خۆی نیشانداه نه‌ له‌مه‌پاشیش خۆی پیشانداده. وه منیش به‌پێ فرمان یه‌کیکم کوشتوو، نه‌فسی خۆم، نه‌فسی خۆم، بچۆنه لای غه‌یری من، بچۆنه لای عیسی.

ئنجا ده‌چنه لای عیسی ده‌لێن: نه‌ی عیسی، تۆ پیغه‌مبه‌ری خودای و قسه‌یه‌کی خودای، یه‌عنی په‌یدا‌بوونت له‌ فرمانی‌کی خودا بوو، به‌پێ واسته‌یه‌کی عاده‌تی له‌ کۆبوونه‌وه‌ی ژن و می‌رد تۆی گه‌یاند هه‌ریه‌م وه روحی‌کی دراوه پال خودای وه قسه‌ت له‌گه‌ڵ خه‌لک کردوو. له‌نیو لانک به‌ ساوایی، تکه‌مان بۆ بکه لای په‌روه‌رده‌که‌ری خۆت، نه‌دی نابینی ئیمه له‌چی نه‌حوالی‌ک داین؟ عیسی ده‌لێ: به‌پێ شک په‌روه‌رده‌که‌ری من به‌ گه‌وره‌یی خۆی رقی‌کی وای بوو ته‌وه نيمرۆ نه‌ له‌مه‌پیش نه‌م رقی بوو ته‌وه نه‌ له‌مه‌پاشیش نه‌م رقی ده‌بیته‌وه، باسی هه‌یج گونا‌هه‌تک ناکا، نه‌فسی خۆم، نه‌فسی خۆم، نه‌فسی خۆم، بچۆنه لای غه‌یری من، بچۆنه لای محمد ﷺ.

ئنجا ده‌چنه لای محمد ﷺ وه ده‌لێن: نه‌ی محمد، تۆ ناردرای خودای له‌پاش هه‌موو پیغه‌مبه‌ران هاتی گریمان (بالغرض) نه‌گه‌ر به‌سه‌ه‌ویش گونا‌هه‌تک له‌تۆ پروی دابستی یه‌ نه‌صی قورئان خودا له‌ گونا‌هی پیتشو پاشوری تۆی بووردوو، تکه‌یه‌کمان بۆ بکه لای به‌خێوکه‌ری خۆت، نه‌دی نابینی ئیمه له‌ چی نه‌حوالی‌کی ناخۆشین.

ئنجا هه‌له‌ده‌ستم ده‌چم بۆ ژێر عه‌رش خودای گه‌وره، نه‌که‌ومه سوچه بۆ په‌روه‌رده‌که‌ری خۆم، پاشان خودای گه‌وره له‌ سوپاس و مه‌دح و ستایش ده‌رگه‌یه‌کی وام بۆ ده‌کاته‌وه له‌ پیش من بۆ هه‌یج که‌سی‌کی نه‌کردو ته‌وه، پاشان ده‌گوتری: نه‌ی محمد، سه‌رت ب‌لند بکه، پیت ده‌دری، تکه‌ بکه شه‌فاعه‌ت و پارانه‌وه‌ت قبول کراوه. سه‌رم ب‌لند ده‌که‌مه‌وه، نه‌لێم: ئومه‌تی خۆم نه‌ی خودایا، ئومه‌تی خۆم نه‌ی خودایا، ئنجا دووباره ده‌گوتری: نه‌ی محمد، له‌ ئومه‌تی خۆت هه‌رکه‌سی حسابی له‌سه‌ر نی‌یه له‌ده‌روازه‌ی باب‌الایمن داخنی

به‌هشتیان بکه، وه له ده‌رگه‌کانی تریش نه‌مانسه شریکی خه‌ل‌کانن... پاشان پیغه‌مبه‌ره‌یه فرمووی: قه‌سم به‌و زاته‌ی که نه‌فسی منی به‌ده‌سته، به‌ینی هه‌ردوو لاده‌یه‌یک له دوو ده‌ریه‌کانی به‌هشت وه‌کو به‌ینی مه‌ککه‌و سه‌نعا‌یه که شاری حیمه‌ریه‌کان بووه. یا وه‌کو به‌ینی مه‌ککه‌و بو‌صرایه له‌شام.. شک له راویه‌ی شاهیدی نه‌م هه‌دیسه‌ پیرۆزه‌ش نایه‌تی پیرۆزه ﴿عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّخْمُودًا﴾ یه‌عنی: رۆژی قیامه‌ت به‌خێوکه‌ری تو نه‌ی محمد مه‌رتبه‌و مه‌قامی‌کت پێ ده‌به‌خشی که مه‌قامی شه‌فاعه‌تی گه‌وره‌یه هه‌موو که‌س سوپاس و ستایشی تو ده‌کا.

سوره‌ی (که‌هف)

فه‌رمووده‌ی خودا

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ

يَوْمَ الْقِيَامَةِ وُزْنًا﴾

١٠٨٠: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يُؤْتَى بِالرَّجُلِ الْعَظِيمِ السَّمِينِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَزِنُ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحُ بُعُوضَةٍ وَقَالَ أَفْرَعُوْا إِنْ شِئْتُمْ: ﴿فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وُزْنًا﴾.

(ته‌رجه‌مه)

ده‌گێڕنه‌وه له نه‌بووه‌ره‌یه‌یه‌ گوتی: پیغه‌مبه‌ره‌یه فرمووی: ده‌هینێ رۆژی قیامه‌ت پیاوی گه‌وره‌و قه‌له‌و به‌قه‌ده‌ری دونیایی، ناکیشی له ته‌رازووی خێر لای خودای گه‌وره‌ لابالی پێشوله‌یه‌ک. فه‌رمووشی بخۆتنه‌وه نه‌گه‌ر هه‌ز ده‌کن ﴿فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وُزْنًا﴾ مه‌عنا‌ی نایه‌ت نیشاره‌یه وه‌بال أخسر الأعمال- له هل ننبئکم بالأخسرین أعمالا- رته‌ بوو یه‌عنی أخسر الأعمال واته‌ خراپه‌رینی کاران، ئینکاری نایه‌ته‌کان و گه‌یشتنی په‌روه‌رده‌که‌ری خۆیان کرد، ئینجا کرده‌وی باشیان له دونیا به‌تال و بێ‌پادا‌شته. ئنجای له‌جیاتیی چاکه‌ی دونیایان به‌قه‌ده‌ر لابالی پێشوله‌یه‌ک پادا‌شت و سه‌وابیان پێ ناده‌م (چونکی ته‌رازوو بۆ کافران دانانێ، بۆ نه‌شقیای ئیماندار داده‌نێ، چونکه‌ خێر و شه‌ری تێکه‌له‌).

سوره تی (مهریه م)
 فهرموده ی خودای گهوره

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَأَذِذْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾
 ۱۰۸۱: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُوتَى بِالْمَوْتِ كَهَيْئَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ، فَيَنَادِي مُنَادٌ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ، فَيَشْرَبُونَ وَيَنْظُرُونَ، فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ، وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَاهُ، ثُمَّ يَنَادِي: يَا أَهْلَ النَّارِ، فَيَشْرَبُونَ وَيَنْظُرُونَ، فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ هَذَا الْمَوْتُ، وَكُلُّهُمْ قَدْ رَأَاهُ، فَيَذْبَحُ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ، وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ... ثُمَّ قَرَأَ: ﴿وَأَذِذْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ﴾ وَهَؤُلَاءِ فِي غَفْلَةٍ أَهْلُ الدُّنْيَا ﴿وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾.

(ترجمه مه)

ده گير نه وه له نه بوسه عیدی خودری ﷺ گوتی: پیغه مبهړ ﷺ فهرمودی: مردن دیته سره شکلی بهرانیکی نه مملح (یعنی سپی و رهش، به لأم په شاتی که متر بی)، ده هیتر یو نیر مه خلوقات، بانگه دیریک بانگ ده کا: نهی نه هلی به هشت. نه هلی به هشتیش ملی یو دریر ده کهن و سر بلند ده کهن و ته ماشا ده کهن به ترسه وه. تنجا پی بیان ده لئی: نه م بهرانه ده ناسن؟ وه لایمی ده ده نه وه: به لئی، نه م بهرانه مردنه. وه هم موشیان ده ناسن به پی ناسینی خودای گهوره. پاشان بانگه ده کا: نهی نه هلی ناگر، به ترسه وه ته ماشای ده کهن، پاشا، پیان ده لئی: نه م بهرانه ده ناسن؟ نه وانیش ده لئین: به لئی، نه م مردنه، وه هم موشیان ده ناسن، چونکی خودا پی ناسیون. تنجا له بهینی نه هلی به هشت و نه هلی ناگر ده کوژرتیه وه (له لایه نه جبره نیله وه) پاشان ده لئی: نهی نه هلی به هشت جینگاتان هه تاهه تایه وه بی پرانه وه به هشته، وه نهی نه هلی ناگر جینگاتان هه تاهه تایه وه بی پرانه وه ناگر، چونکی مردن نه ما... پاشان پیغه مبهړ ﷺ به شاهد له سر فهرموده ی خوی نه م نایه ته ی خوی نه ده وه ﴿وَأَذِذْهُمْ...﴾
 یه عنی: نهی محمد، خبه بر به هم مو خه لک بده رژی غمو حه سره که رژی قیامته وه کوو نه هلی به هشت نه هلی ناگر لیک جودا کرانه وه هه تاهه تایه هر کو م لیک له جینگای خوی دامه زرا، وه نه م کافران له دنیا له غه فلهت دانه و بی ناگان له نه حوالی رژی قیامته، نیمان و باوه ریش ناینن به قه تعی.

سوره قی (نور)

فهرموده‌ی خودای گه‌وره

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ

شَهَادَاتٍ﴾

۱۰۸۲: عَنْ عُثَيْمِرٍ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَدْ أُنْزِلَ اللَّهُ الْقُرْآنَ فِيكَ وَفِي صَاحِبَيْكَ، فَأَمَرَهُمَا بِالْمُلاعَنَةِ، ثُمَّ قَالَ: فَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَنْحَمَ أَدْعَجَ الْغَيْتَيْنِ عَظِيمَ الْأَلْتَيْنِ خَذَلَجَ السَّاقَيْنِ فَلَا أَحْسِبُ عُثَيْمِرًا إِلَّا قَدْ صَدَّقَ عَلَيْهَا، وَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَحْيَمِرَ كَأَنَّهُ وَحَرَّةٌ فَلَا أَحْسِبُ عُثَيْمِرًا إِلَّا قَدْ كَذَبَ عَلَيْهَا.. فَجَاءَتْ بِهِ عَلَى الثَّغْتِ الَّذِي نَعَسَتْ مِنْ تَصْدِيقِ عُثَيْمِرٍ.

(تەرجەمه)

ده‌گپنه‌وه له سه‌هلی کوری سه‌عدی ساعدی نه‌نصاری ﷺ گوتی: عویمیری کوری حارسی عه‌جلانی چوو له عاصی کوری عوده‌ی عه‌جلانی (سه‌روکی به‌نی عه‌جلان بوو)، پی‌ی گوت: نه‌گهر به‌کینک پیاویکی له‌گه‌ل ژنی خۆی دیت، نایا ئی‌ئوه پیاوه‌که نه‌کوژن؟ یاخود چی حوکم‌یکێ ده‌رحه‌ق ده‌که‌ن. هه‌ز ده‌که‌م بۆ من به‌ پێغه‌مبه‌ر بلی‌ی عه‌ززی بکه‌ی. عاصمیش بۆ لای پێغه‌مبه‌ر چوو، قسه‌که‌ی پی‌ی گوت، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ له‌ پرسیاره‌که‌ی عاصم پوو‌ی پڕو‌زی گر‌ژ کرد، له‌ترسی بلا‌بو‌ونه‌وه‌ی نه‌م قسه‌ چل‌کنه‌ له‌نی‌و عاله‌می نی‌سلامی، چون‌کی به‌ عه‌بی‌یکێ گه‌وره‌ی زانی.. عاصمیش که‌ نه‌م گر‌ژی‌ه‌ی هه‌ست پی‌ی کرد له‌ پێغه‌مبه‌ریش ﷺ، قسه‌ی نه‌کرد. پاشان عویمیر به‌ عاصمی گوت: پێغه‌مبه‌ریش ﷺ چی فهرمو‌و؟ گوتی: پێغه‌مبه‌ریش ﷺ چون‌که‌ پرسیاره‌که‌ی پی‌ی ناشی‌رن بوو هیچ وه‌لامی نه‌داوه.. عویمیر گوتی: والله‌ واز له‌م قسه‌یه‌ نایم هه‌تا پرسیار له‌ پێغه‌مبه‌ر نه‌که‌م.. ئنجا عویمیر چوو له‌ پی‌ی گوت: نه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا، پیا‌و: له‌گه‌ل ژنی خۆی پیاویکی دیت زینای له‌گه‌ل ده‌کرد، نایا نه‌گهر خاوه‌ن ژن زیناکه‌ره‌که‌ بکو‌ژی ئی‌ئوه به‌ تۆ له‌و (قصاص) ده‌ی کو‌ژنه‌وه؟ یاخو هه‌رجی ده‌رحه‌قی ده‌کری بۆمان دیار به‌ه‌روو. پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمو‌و: ده‌رحه‌ق به‌ تۆ و به‌ ژنی تۆ خودا قورئانی نارده‌ خواری. ئنجا فه‌رمانی پی‌ی کردن به‌ مولا‌عه‌نه‌-مولا‌عه‌نه‌ بکه‌ن-، له‌پاش مولا‌عه‌نه‌ عویمیر لای وابوو به‌ لعان ته‌لاق ناکه‌و، به‌ سه‌راحه‌تیش راست و راست ته‌لاقی دا له‌پاش فه‌رمانی پێغه‌مبه‌ر به‌ ته‌لاق دانی.

(ش) لای نی‌مامی شافیعی ﷺ و سه‌حنون له‌ مال‌کیه‌کانه‌، لای نه‌م دوانه‌ به‌ لی‌بو‌ونه‌وه‌ی می‌رد له‌ لی‌عان ژن و می‌رد لی‌ک جودا ده‌بنه‌وه‌، یه‌عنی جودا‌بو‌ونه‌وه‌یان ده‌بی. لای نی‌مامی

حده فی لیک جودابونوه نابی به فرمانی حاکم واته قازی نه بی، چونکی لای شافیعی جودابونوهی (فسخ)، لای حنه فیش جودابونوهی ته لاقه، لای نیامی نه حه دیش نه م دوو قسه به گتیراوه ته وه .. گوتراویشه جودابونوهی ژن و میتره به خستنی ته لاق له لای میتره نه بی نابی. فائیده (لعان) نه جاتی میتره له حدهی قه زف- واته جوین دان- نه جاتی ژنیشه له حدهی (زنا).

پاشان پیغه مبه ر فمرمووی: نیته ته ماشا بکن، نه گهر نه م ژنه مندالیکسی بوو رهش بوو، گلینکهای چاویشی زور رهش بوو، هه ردوو لا سمتی گه وره بوو، دوو لولاقی نه ستر و گه وره بوو، گومان نابه م ده رهق به عویر الا مه گهر قسه که ی راسته له سر زینای ژنه که .. وه نه گهر مندالیکسی بوو سۆر بوو وه کو قومقموک پنک پنکی هه بوو، گومان نابه مه عویر، نیلا مه گهر نیفترای به ژنه که ی دا کردوو (یه عنی مناله که له خوتی چونکه عویر سورکه بوو). پاشان ژنه که مندالیکسی بوو، له سر نه و صفه تی که عویر ته صدیق بکری، نیتر منداله که هه ر نسبت وه بال دایکی درا، نسبت وه بال هیچ باوکیک نه درا ..

له مه وا زاندره که پیک چوون (مشابهه) جسی باوره (موعته به ره)، به لام به بی حوکم پی کردن. نه ما نه گهر نسبت له بهینی علایق به مساوات (په یوه ندی به یه کسان) وه کوو دوو پیوا جماع بکن له طهریک (پاک بوونه وه یه کی ژن) پیک چوون موعته به ریشه حوکمی پی ده کری، نه گهر پیک چوونه که له لایه ن پسپۆر بی یه عنی له لایه ن (قایف) بی (تنجا لیک جودابونوهی هه تاهه تابه به مولاعنه بوو به نه مریکی مه شروع، نه گهر هیچ قهرینه ی به هیزتر نه بی به ته شبیهی پسپۆر.

له م حه دیسه شازده حوکمی شرعی وه رگیراوه، هه روه کو له عینی هه مرویان مه وجودن له جلدی (۹) لاپه ره (۵۶).

فهرموده ی خودا

﴿وَيَذَرُهَا الْعَذَابُ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ﴾

۱۰۸۳: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْيَمِينَةُ أَوْ حَدٌّ فِي ظَهْرِكَ؟ فَتَزَلَّ جَبْرِيْلُ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ ﴿وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَرْوَاجَهُمْ﴾ فَقَرَأَ حَتَّى بَلَغَ ﴿مِنَ الصَّادِقِينَ﴾، إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمْ كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمْ تَائِبٌ، أَنْصِرُوهَا فَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَكْثَلُ الْعَيْنَيْنِ سَابِغِ الْأَلْتَيْنِ خَذَلَجِ السَّاقَيْنِ فَهُوَ لِشَرِيكَ ابْنِ سَخْمَاءَ.. فَجَاءَتْ بِهِ كَذَلِكَ، فَقَالَ: لَوْلَا مَا مَضَى مِنْ كِتَابِ اللَّهِ لَكَانَ لِي وَلَهَا شَأْنٌ.

ده گيرنه له كورې عباس ﷺ گوتی: هیلالی كورې نومه یی واقفی نه نصاری كه یه كینك بوو لهو سې كه سانه ی كه له غه زای ته بوك پاش كه وتبون وه تړه یان لی قبول كرا، له خدمت پیغه مبهړ ﷺ نسبتی زینای وه بال خوله ی كچی عاصمی ژنی خوی دا، له گهل شریکی كورې سه مخانه ی حبه بشیه، كه باوكیشی نیوی عه بده بوو كورې معتب... پیغه مبهړ ﷺ فرموی: یاخو به شاهدی قسه ی خوت به لمینه و اسبات بكه، یاخو له جیاتی هم جوینه (قذف) به حه ددی شهرعی هه شتا دارت له پشتی ده دری.. پاشان هیلال گوتی: نه ی پیغه مبهړی خدا! یه كینك پیاوړی له سهر ژنی خوی ببینی، نایا ده چی ده گهری شاهدان بدوزینه وه؟ پیغه مبهړ ﷺ دو باره فرموی وه زیفه ت یاخو حه دده یا اسباته.. هیلال گوتی: به حه قی نهو زاته ی كه توی به پیغه مبهراتی نارووه به حه ق من راستم له قسه ی خوم وه خودای گهره ش بې شك نایه تیکي وا ده نیرته خوارئ كه تهریه ی پشتی من بكا له داری حه د.. ننجا جبریل هاته خوارئ هم نایه تی بو سهر پیغه مبهړ ﷺ هینا خوارئ ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ﴾ هه تا نایه تی ﴿إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾.. ننجا پیغه مبهړ ﷺ هه نارویه شوین هیلال و ژنه كی. هیلال چوار شاهیدی په كانی لعانی نه دا ده كړد، پیغه مبهړ ﷺ ده فیه رموو: مو حه ق وه به راستی خدا ده زانی یه كینكان درو ده كهن، ننجا نه ری هره یه كینكان گه راپوه بې سو لای خودای گه وړه؟ پاشان ژنه كی راپوه ستا چوار جار شاهیدی دا كه میړدی من به درو نسبتی زینای وه بال من دا، لا شاهیدی پینجهم رایان گرت پې یان گوت: هم شاهیدی پینجهم سه به بی نازارو عه زابی گه وړه یه، نه گهر تو دروژن بی.. ژنه كه راپوه ستا له شاهیدی پینجهم، هه تا وا تی گه یشتن گه راپوه په شیمان بووه له (لعان)، پاشان گوتی: نابرووی قهومی خوم نابهم هه تا دونیا ماوه. شاهیدی پینجهمیشی به چی گه یاند. پاشان پیغه مبهړ ﷺ فرموی: ته ماشا بكه نه گهر منالیکي هینا بې كل چاوره ش بوو، سته كانی گه وړه بوو، لولا قه كانی نه ستور و گه وړه بوون، نه مه له شریکی كورې سه مخانه یه. پاشان وه كوو مناله كه بوو هم صه تانه شی تیدا بوو، ننجا پیغه مبهړ ﷺ فرموی: نه گهر حوكمی نایه تی قورشان نه بوایه كه به مولاعنه واز ده هیندری، له بوایه حه ددیکي وا له سهر هم نافره ته چی به چی بكه بوو هه موو نه وانه ی دیان دیت و گویان لی ده بوو ببایه په ند و عیره ت.

(ش) شیخی شهرقاوی ده فرموی: (ممنوع نی یه) واته له وانه یه وایی- گوماندار كړدنی شریکی كورې سه مخاء به نافره تی هیلال و به نافره تی عومه یری عه جلانی له حه دیسی پیش نه مه رته بوو، بوی قورتبی گوتیتی هم نایه تی (لعان) دوو جار هاته ته خاری (یه عنی ده حه ق به هه دروویان).

سورهی (فرقان)

فهرمودهی خودای گه وره

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿الَّذِينَ يُخْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ﴾

۱۰۸۴: عَنْ أَنَسٍ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ كَيْفَ يُخْشَرُ الْكَافِرُ عَلَىٰ وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: أَلَيْسَ الَّذِي أَمْسَاهُ عَلَى الرَّجُلَيْنِ فِي الدُّنْيَا قَادِرًا عَلَىٰ أَنْ يُمَشِّيَهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

(ترجمه مه)

ده گيژنموه له نهنه سی کوری مالک رضی الله عنه پیاوینک پرسى گوتی: نهی پیغه مبهری خودا! چلۆن کافر له دهدهشتی مهحشهر رۆژی قیامت له سهر رووی خۆی دهووا؟ پیغه مبهری ﷺ فهرمووی: نهو زاتی که له دنیا له سهر دوو قاچی رۆیاند، نایا ناتوانی که له سهر رووی بهیرویتی رۆژی قیامت. یهعنی دهتوانی چونکی رۆیاندن به پهیداکردن و نیجادی خودایه، قاچ له کار لی کردن بهی موداخلهیه نهگهر نا کرم و مار و گیاندارانی بهی قاچ نهبوایه پهکیان بکهوی. بهم عهزابهشیان له بهر نه مهیه چونکی به عاریان زانیوه سهر له عارد دانیت له دنیا بهی خودا کړنووش و سهجده بیهن، ننجا عهزابهکیان دهگونجی له گهل کردهویان.

سورهی (قصص)

سورهی (سهجده)

فهرمودهی خودا

﴿فَلَا تَغْلَمْ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ﴾

مهعناى نایهت: یهعنی هیچ کهسیک نازانی له نهسابی فهرهه و خوشی بهدزی چ نیعهه تیکى سهیر بهی نهوان دانراوه (یهعنی نه مهلانکهی نزیک خراو نه پیغه مبهرهکانی ناردراو (مرسل) نازان، لهفری موصولهیه (نفس) نهکریه که وا ههلهکوتوه له سیاقی نهفی بهی عمومه، واته ههچهند به نهفی نهدا کراوه مبههستی گشتیه.

۱۰۸۵: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: أَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ دُخْرًا بَلَّهَ مَا أَطْلَعْتُمْ عَلَيْهِ، ثُمَّ قَرَأَ: ﴿فَلَا تَغْلَمْ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾.

(ترجمه)

ده گيرنهوه له نه بهورهيره ﷺ پيغه مبهري ﷺ فرمودی: خدای گهوره فرمودی: سازمداوه
 بۆ بهنده کانی باشی خۆم له نه سبابی کهیف خوشی و خوشیه کان شتیکی وا که نه هیچ چاوتیک
 دیویه تی وه نه هیچ گویتجکتیک بیستویه تی وه نه به سهر هیچ دلنیکدا تی به ریوه، وه به زه خیره
 بۆم داناون، نیتوه چلۆن ناگادار ده بن له سهر نهو خوشیه هه لگراوانه ی که من بۆ بهنده کانی
 باشم داناوه. یه عنی دوه ره نیتوه بزنان چونکی جیگای له هیچ عه قلیک نابیتسه وه... پاشان شه
 نایه ته پرۆزه شی خوینده وه به شاهیدی له سهر فرموده ی خۆی: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ...﴾.
 (بَلَه) به فاعلی با و سکونی لام و فاعلی ها به معنا (دع و اترك) اسم فعله (بَلَه) فاعل
 حه قیقی بۆ اطلاع خدای گهوره یه، یه عنی واز بیتنه که نیتوه خه بهردار بکرتن به ته فاصیلی
 خوشیه کانی به ههشت له لایه ن خدای گهوره وه بۆ بهنده چاکه کانی، چونکه له عه قلی نیتوه
 جیگای نابیی... هاتویشه (بَلَه) به معنا (کیف) بۆین مه عنامان به چلۆن لیداوه.

فرموده ی خدای گهوره

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ﴾

١٠٨٦: عَنْ سَوْدَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّهُ قَدْ أُذِنَ أَنْ تَخْرُجْنَ
 لِحَاجَتِكُنَّ يَغْنِي الْبَرَّازُ.

(ترجمه)

ده گيرنهوه له هه زره تی عانشه (خوای لی رازی بئ) گوتی: له پاش هاتنه خواره وه ی نایه تی
 (حجاب)، وانا خو داپۆشین، سهوده ی کچی زه معه ی دایکی نیمانداران له پاش نوژی عیسا بۆ
 پيشاو (قضا حاجه ت) چوه ده ری، هه زره تی عومه ر چاوی پئ کهوت، پئی گوت: نه ی سهوده
 به حه قی خودا چونکی تۆ ژنیک درێژ و به له ش گه وره ی، بز نابیی و دیاری، ته ماشا بکه
 چلۆن ده چی به ده ری... هه زره تی سهوده گه راوه بۆ خۆمه ت پيغه مبهري چو، پيغه مبهريش ﷺ له
 خانووی من زادی نیتوا ره ی ده خوارد، نیتسانیک به گوشتی به ده سته و بوو. سهوده پئی گوت:
 من بۆ سه ر پيشاو چومه ده ری، عومه ریش شه م قسانه ی به من گوت، وه عانیسه گوتی: له و
 کاته وه چی بۆ هات، گوشته که شی هه ر به ده سته وه بوو وه چی ته واو بوو، پرووی له سهوده کرد
 به راستی کار و حال وه هایه نین دراوه بۆ نیتوه (یه عنی ژنه پاکه کانی پيغه مبهري) که به چنه
 ده ری بۆ به جی گه یانندی حاجه ت و پیتیستی خۆتان.

(ش) لیرده ا له م هه دیسه وا زاندره مه به ست و مراد له حجابی پیتیست له نایه تی حجاب

داپوشینی جهستو پیستیه به جلك، نهك شاردنه‌وی نه‌شخاصه. بهم تهرزه له خانوو نینه ده‌ری، به‌لام حه‌زرتی عومهر ﷺ واتی‌گه‌یشتوه له‌بهر نیه‌تسامی به دایکه‌کاتی نیمانداران داپوشینی جهستو شاردنه‌وی نه‌شخاص هه‌ردوویان مه‌به‌ستن له‌نایه‌تی (حجاب)، چونکه رابورا له‌باسی ده‌ستووژ جاریکی تریش له‌پیش هاتنه‌خواره‌وی نایه‌تی (حجاب) حه‌زرتی عومهر حه‌زرتی سه‌وده‌ی له‌ده‌رچوون قه‌ده‌غه کرد. به‌لام بهم حه‌دیه‌سه به‌دیارکه‌موت که حجابی پیویست له‌نایدت ته‌نیا داپوشینی جهستو جه‌سه‌دی نافره‌ته.

هاتنه‌خواره‌وی نایه‌تی حجاب یه‌کیکه له‌و پازده جیگایه‌ی که ره‌نی حه‌زرتی عومهر له‌گه‌ل وه‌جی یه‌کدگیر بووه: شیخی شه‌رقاوی له‌لاپه‌ره (۱۹۶) و لاپه‌ره‌ی (۱۹۷) به‌باشی له‌جلدی (۳) به‌یانی هه‌ر پازده‌ی فه‌رموو، رازی‌بوونی خوداو مه‌رحمه‌تی خودا له‌نیمه‌و له‌ویش بی... آمین.

۱۰۸۷: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَمَا مَنَعَكَ أَنْ تَأْذَنِي عَمَّكَ، أَيْدَنِي لَهُ فَإِنَّهُ عَمَّكَ، تَرَبَّتْ يَمِينُكَ.
(ته‌رحمه‌ه)

ده‌گیرنه‌وه له‌حه‌زرتی عائیشه (خوای لی‌رازی بی) گوتی: نه‌فله‌جی برای نه‌قوعه‌یسی نه‌شعه‌ری بو‌لای من نیزنی خواسته‌وه، منیش گوتم: نیزن ناده‌م هه‌تا منیش نیزن له‌پیتغه‌مبه‌ر وه‌رنه‌گرم، چونکه نایه‌تی حجاب (خۆ‌داپوشین) هاتبووه خواری، وه نه‌فله‌حیش که برای نه‌بو قوعه‌یسه شیر به‌من نه‌داوه به‌لکی ژنی نه‌بو قوعه‌یس شیر به‌من داوه و باوکی شیریی، نینجا پیتغه‌مبه‌ر ته‌شریفی هاته‌لام، منیش باسی نیزن خواسته‌وه‌ی نه‌فله‌ح و مه‌نعی خۆم بو‌نه‌و باس کرد هه‌تا پرسى نه‌و نیزن دانه‌به‌تۆ نه‌که‌م، پیتغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو: بو‌چی نیزن نه‌دا مامت بیته‌لات؟ پیم گوت: نه‌ی پیتغه‌مبه‌ری خودا! نه‌م پیاوه شیر به‌من نه‌داوه، به‌لکی ژنی نه‌بو قوعه‌یس شیر به‌من داوه. فه‌رموو: نیزنی بده‌چونکی نه‌مه‌مامی شیر تۆیه. ده‌ستی راستت مو‌حتاج بی.

(ش): نیتز عائشه له‌پاش نه‌مه‌ده‌ی فه‌رموو: به‌حه‌رام بزنان به‌سه‌به‌ب شیر، هه‌رچی که به‌حه‌رامی ده‌زانن به‌سه‌به‌ب نه‌سه‌ب.

۱۰۸۸: عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: قُولُوا لِلَّهِمْ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

(تەرجەمە)

دەگىرنەۋە لە كەعبى كۆرى عىجرە، گوتى: **وَهُكَو نَايەتى** ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ﴾ ھاتە خوارەو، لەلايەن كەعب و بشرى كۆرى سەعد پىن گوترا: ئەى پىغەمبەرى خودا! نىمە دەزانى سەلام كردن لە تۆ، چونكى لە (التحيات) تۆ فىرت كردىن، دەلىل (السَّلامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ)، خوداش بە (صلاة وسلام) نەمرى بەنىمە فەرموو، ئىنجا سەلاوات چلۆن لى بدهين؟ فەرموى: بلىن: ئەى خودايا پەحمەت پرىشە سەر محمد و ئەوانەى لەگەڵ محمد، ھەروەكۆ دات پزانداوتە سەر ئەتباعى ئىبراھىم بەپاستى ھەرتۆ ئەھلى سوپاس و ستایش و گەورەى.

يەعنى ئەى خودايا لەلايەن تۆو پىشتەر پەحمەت پزانداوتە سەر ئىبراھىم، پجات لى دەكەين پەحمەتیش دابىزىيە سەر محمد، چونكە ئەوى بۆ (فاضل) واتە پىاوى بەپىز دىتەجى بۆ (أفضل) واتە بۆ پىاوى بەپىزتر باشتەر دىتەجى. بە (طریق الأولى) پەحمەت دابىزىيە سەر محمد.

لە رىوايەتیکیش ھاتوو **((كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ))** بۆى زانداو، بۆ سەر محمد بە طریق الأولى.

فەرموودەى خودای گەورە

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى قَبْرَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِندَ اللَّهِ وَجِيهاً﴾

يەعنى: ئەى ئەوانەى ئىمانتان ھىناو، وەكۆ ئەولادەكانى يەعقوب مەبن: كە بەقسەى سووك و نالايق دلى موسايان نازار دا، ئىنجا خودای گەورەش لە قسەكانى ئەوان موسای تەبىرە كرد.

١٠٨٩: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: إِنَّ مُوسَى كَانَ رَجُلًا حَيًّا.

(تەرجەمە)

دەگىرنەۋە لە ئەبوھورەيرە رضي الله عنه گوتى: پىغەمبەر ﷺ فەرموى: موسى پىاويكى بەشەرم و بەخەيا بوو.

ھەدىسى پەيوەندى بەمە ھەيە لە باسى غوسل پەت بوو.

سوره تى (السيا)

فهرموده‌ی خودا

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾

۱۰۹: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا صَبَاحَا! فَاجْتَمَعْتَ إِلَيَّ قَرِيشٌ قَالُوا: مَا لَكَ؟ قَالَ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ الْقَدُوءَ يُصَبِّحُكُمْ أَوْ يُمْسِيكُمْ، أَمَّا كُنْتُمْ تُصَدِّقُونِي؟ قَالُوا: بَلَى، قَالَ: فَإِنِّي نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ.

(ترجمه مه)

ده گيتړنه وه له عبداللہی کورې عباس ﷺ گوتی: رَوِّتْكَ پیغه مېرېځې له مه ککه چووه سر (صفا) به ناوازتکی بهرز و بلند فهرمووی: (یا صباحا) که کلمه ییکی وایه بڼه هاوارکړنه بڼه قومیتک دوژمن به سړی دا دابن له کاتی به یانی، وه به کورتی ده گوتړی (هاواره، هاواره)، قوریش له سړی کوښوونه وه، گوتیان: چیت لی قهوماوه؟ بڼه چي هاوار ده کي؟ فهرمووی: نیتوه پیم بلین نه گهر من خه بهرتان پی بدهم دوژمن سبهینه یا نیتواره به سرتان داده دن پیم باوهر ده کمن؟ گوتیان: به لی، فهرمووی: دهنه من خه به رده رم به نیتوه به عه زابی سهختی پړوی قیامت:

(ش) نه بوله هب گوتی خه ساره مهندي! هر بڼه نه مهیش نیته کزکړده وه؟! خودای گهرهش به رده له سر نه بوله هب سوره تى ﴿تَبَّتْ يُدَا أَيْ لَهَبٍ... الخ﴾ هه نارده خواری.

سوره ی زمر

فهرموده‌ی خودا

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ

إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا﴾

ده گيتړنه وه له کورې عباس گوتی: کومه لیک له کافران هاتنه خزمهت پیغه مېرېځې، وه حشیش یه کیک بوو له وان، پی یان گوت: نه م بانگ کړدنه ی تو بڼه نایینی نیسلام باشه نه گهر خودا له گونا هه کانی پیشوومان خوش بین نه م نایه ته هاته خواری. ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ﴾ یه معنی: نه ی به ننده کانی من که به گونا هان زولمیان له خو یان کړدوه، ناشومید مېن له ربه همتی خودا، چونکی خودا له هه مو گونا هی گهره و بچوک خوش دهی به تڼه یا بی تڼه.

فهرموده‌ی خودا

﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾

یه‌عنی: کافره‌کان خودایان نه‌ناسیوه به ناسینیکی راست ولی‌وه‌شاهه به گه‌وره‌یی خودا، وه همر جهوت چینه‌کانی (طبقات) ی عارد له‌ژیر فرمانی خودایه رژی قیامت.

۱۰۹۱: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَقْبِضُ اللَّهُ الْأَرْضَ وَيَطْوِي السَّمَوَاتِ بِيَمِينِهِ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ مُلُوكُ الْأَرْضِ.

(تهرجه‌مه)

ده‌گپ‌نه‌وه له نه‌بوهوره‌یره ﷺ گوتی: بیستم له پیغه‌مبه‌ره ﷺ فهرمووی: خودای گه‌وره رژی قیامت به ته‌وانایی خوی نهم عارده‌ی دنیا وهرده‌گریته لای خوی وه ناسمانیش ده‌پیتجه‌ته‌وه به ته‌واوی خوی، پاشان ده‌فهرمووی: منم پاشاو کاری‌لی‌گهر له ههموو شتیک به دروست کردن و له‌ناوبردن (ایجاد و افنا) له‌کوتین پاشایه‌کانی عارد (نایه‌ت فهرمووده‌ی خودا): ﴿وَكُفِّخَ فِي الصُّورِ فَصَبَقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ فوو ده‌گریته نه‌و شاخه‌ی تایبته به‌رژی دواپی، جاری پیتشو له فوو‌کردنی یه‌که‌م جاره، ههرچی له ناسمانان و عارد هه‌یه ههموو ده‌مری (چهند مه‌لانیکی نزیك خراو نه‌بن، پاشان نه‌وانیش همر ده‌مرن)، چونکه ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾ واته: ههرکه‌سیک مردن چیه‌وه.

۱۰۹۲: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: بَيْنَ الثَّفَاخَتَيْنِ أَرْبَعُونَ وَيَلِي كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الْإِنْسَانِ إِلَّا عَجَبَ ذَنْبِهِ فِيهِ يُرَكَّبُ الْخَلْقُ.

(تهرجه‌مه)

ده‌گپ‌نه‌وه له نه‌بوهوره‌یره ﷺ گوتی: پیغه‌مبه‌ره ﷺ فهرمووی: به‌ینی همدروو فوو‌ه‌کانی صور چله (ننجا یا له ساله، یا له مانگ، یا له رژی، له ههدیث دیارنه‌کراوه) وه ههموو به‌شیکیش له‌جه‌سته‌ی مروژ دهری نیتسانیک نه‌بی. ههنده‌ی دانه غه‌رداله‌یتیک له کلینجه که دواترینی نیتسانه‌کانی پشته بۆ لای خواره‌وه له به‌ینی همدروو لا سمتی به‌عه‌ره‌بی پی‌ی ده‌گوتری (عجب الذنب یا عجم الذنب) له‌و نیتسانه‌ی بچووکه له‌پاش دووباره پیک وه نانه‌وه‌ی نه‌نداهه‌کانی پیتشو پیکه‌وه ده‌نریتته‌وه (ده‌بیته‌وه نه‌و که‌سه‌ی که له‌کاتی مردن هه‌بوه).

سوره‌تی (جاثیه)

فهرموده‌ی خودای گه‌وره

﴿وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ﴾

۱۰۹۳: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قَالَ اللَّهُ غَزَوَ جَلُّ: يُؤَذِّنُنِي ابْنُ آدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ بِيَدِي الْأَمْرُ أَقْلَبُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ.

(تەرجەمه)

ده‌گێڕنەوه له ئەبوهورەیره رضی اللہ عنہ گوتی: پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم فرموی: خودای گه‌وره فهرموویتی: کوری نادهم نازارم ده‌دا، جنیو به زه‌مانه ده‌دا (یه‌عنی وه‌کو تووشی ناخۆشی‌یک بێ ده‌لێ زه‌مانه‌یتکی ناخۆش و خراپه، حالیش وایه منم زه‌مانه، چونکی من په‌یدام کردووه. کاروبار هه‌مووی له‌خۆشی و ناخۆشی به‌ده‌ست منه، شه‌و ده‌که‌مه‌ پوژ، پوژ ده‌که‌مه‌ شه‌و (ننجا وه‌کو جنیو به زه‌مانه‌ بدا گۆیا جنیوی به من داوه، چونکی من په‌یدام کردووه که بیه‌ شوین و کات بۆ جینگای کاروبار و پرو‌داو (حوادث).

(ش): ابن کثیر گوتیتی: نه‌و که‌سانه‌ی گێڕاویانه لفظی (ده‌ر) به‌ناویکی خودا به وه‌رگرتن لهم هه‌دیسه به‌غه‌له‌ت چوینه.

فهرموده‌ی خودا

﴿وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾

۱۰۹۴: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ، فَلَمَّا فَرَّغَ مِنْهُ قَامَتِ الرَّجُمُ فَأَخَذَتْ بِحَقْوِ الرَّحْمَنِ، فَقَالَ لَهُ: مَهْ! قَالَتْ: هَذَا مَقْلَمُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ الْقَطِيعَةِ، قَالَ: أَلَا تَرْضَيْنَ أَنْ أَصِلَ مِنْ وَصْلِكَ وَأَقْطَعَ مِنْ قَطْعِكَ؟ قَالَتْ: بَلَى يَا رَبِّ، قَالَ: فَذَلِكَ.. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: أَفَرَعُوا إِنْ شِئْتُمْ ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾، وَ فِي رِوَايَةٍ عَنْهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَفَرَعُوا إِنْ شِئْتُمْ ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ﴾.

(تەرجەمه)

ده‌گێڕنەوه له ئەبوهورەیره رضی اللہ عنہ گوتی: پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم فرموی: خودای گه‌وره گه‌ردوونی په‌یدا کرد، پاشان وه‌کو لی‌تۆوه له په‌یدا کردنی عالم (یه‌عنی وه‌کوو حوکمی فهرموو به ته‌واویونی، چونکی هیچ خه‌ریک که‌ریک خوا خه‌ریک نا‌کا له‌کارێک هه‌تا ایجاب بکا (واتا پێویست بێ) له‌کارێک بێ. نجا ده‌ست به‌کارێکی تر بکا. به‌لکی له یه‌ک چاو‌کوتان ته‌وانایه سه‌ده‌زار دوسه‌ده‌زار کار بکا خزمایه‌تی و قه‌رابه‌ت هه‌لستا دامه‌نی که‌له‌که‌ی گه‌وره‌یی خودای

میهره بانی گرت چونکه خودای گهوره فرموی: دامه نم بهرده، بۆچی دامه نم ده گری؟ قهرا بهت گوتی: نه، شوین و مقامه شویتنی نهو که سیه خوی بهتو بیارینن له عه زابی برینسی خزمایه تی (واتا ده موی نهوانه پیوهندی خزمایه تی ده برن خورشیان بهتو بیارینن تو رجا یان قبول نه کی). خودای گهوره فرموی: نه ری تو رازی نابی هر که سیک پارتی گاری مافی تو بکا منیش پارتی گاری مافی نهوی بکم، وه هر که سیکش پارتی گاری مافی تو نه کا منیش لوتف و خوشه ویستی خومی لی ببرم؟ گوتی: با نهی خودایا، خودای گهوره فرموی: نهوا داواکاری تو به جن گه یاند. پاشان نه بوهوره دیر فرموی: نه گهر حز ده کمن بخویننه وه ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ... الخ﴾. یه عنی لایقه نه گهر کاروباری حکومت بکویتنه ده ست نیوه خراپه بکمن له عارد، مافی خزمایه تی برن نهی منافقه کان؟ له ریوایه تیکی تریش هاتوه هر له نه بوهوره دیر گوتی: پیغه مبه ر ﴿فرموی: بخویننه وه نه گهر حز ده کمن﴾ ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ... الخ﴾.

فرموده‌ی خودای گهوره

﴿وَقُولْ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾

۱۰۹۵: عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يُلْقَى فِي النَّارِ ﴿وَقُولْ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾ حَتَّى يَضَعَ قَدَمَهُ فَتَقُولُ قَطْ قَطْ.

(تدرجه مه)

ده گپ نه وه له نه نه سی کوری مالک ﷺ گوتی: پیغه مبه ر ﴿فرموی: نه هلی ناگر ده خرینه ناو ناگر، ناگریش به زمان دی ده لی: من پر نه بوومه جیگام هیه، نه ری قهت له م زیاد ده کی، هه تا خودای گهوره قاچی خوی له نیو ناگر داده نی (نه مه کینایه ته له صل که چ کردنی ناگر گویا ناگره که زه لیل ده کا بهم تهرزه نه یخاته ژیر قاچی خوی به زه بوونی) نه لی: بهس بهس پر بووم، جیگای که سی ترم تیا نابن.

۱۰۹۶: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَحَاجَّتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ، فَقَالَتِ النَّارُ: أَوْثَرْتُ بِالْمُتَكَبِّرِينَ وَالْمُتَجَبِّرِينَ، وَقَالَتِ الْجَنَّةُ: مَا لِي لَا يَدْخُلْنِي إِلَّا ضِعْفَاءُ النَّاسِ وَسَقَطُهُمْ؟ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِلْجَنَّةِ: أَنْتِ رَحِمَتِي أَرْحَمُ بِكَ مِنْ أَشْأَاءِ مَنْ عِبَادِي، وَقَالَ لِلنَّارِ: إِمَّا أَنْتِ عَذَابِي أَعَذَّبُ بِكَ مَنْ أَشَاءُ مِنْ عِبَادِي، وَلِكُلِّ رَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مَلُؤَهَا، فَأَمَّا النَّارُ فَلَا تَمْتَلِي حَتَّى يَضَعَ رَجُلٌ فَتَقُولُ: قَطْ قَطْ، فَهَذَا لَكَ تَمْتَلِي وَيَزْوِي بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ، وَلَا يَظْلِمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ خَلْقِهِ أَحَدًا.. وَأَمَّا الْجَنَّةُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُنْشِي لَهَا خَلْقًا.

(ترجمه مه)

ده گيتړنموه له نېمبوهوره پيغه مېر ګوتی: پيغه مېر ښه فرموی: بههشت و ناګر کيشه يان بوو، به زمانى حال يا به زمانى مېقال، ننجا ناګر ګوتی: من هېلېژار دراوم بؤ نوانه ي خويان به ګه وره ده زانن و نوانه ستم ده کن.. بههشتيش ګوتی: بؤچى زه بوننه کان و بئ هيزه کاني بئ نرخ له پيش چاوى خدلى نه بئ نايته نيو من.. خوداى ګه وره به بههشتى فرموى: تو ديارده (مظهر)ى مېرحمېت و مېهره باني منى (نهك ره حمېتى من، چونكه مېهره باني صفة تيكي هه تاهه تايي به له خودا جورا نايته وه)، به تو مېرحمېتى خوم ده كم به هېر كه سيك حمز بكم له بنده كاني خوم.. به ناګر شى فرموى: به پاستى تو هم عذابى، به تو عذاب ده دم هېر كه سيك حمز بكم له بنده كاني خوم.. وه بؤ هېر كاميكيشيان له هېر دويان شايانى نمون كه پې بن. ننجا ناګر پې نايته هه تا خوداى ګه وره قساچى خوى له نيوداده نئ شو كاته سئ جار ده لئ بهس بهس بهس، يه عنى پې بووم، ننجا وه كو پړيو (له بهر نموى زور هېره سى لئ به ستمكاران بخوا)، ناګر كؤده بېته وه سېر يه كترى و هېر نديكى دچېته نيو هېر نديكى. خوداش ستم ناكا، بهم تېره چينه دروستكراوېك (مخلوق) پيدا بكا و به بئ ګوناھ بيان خاته نيو ناګر (يه عنى بؤ دوو زه هېچ كه سى تر دروست ناكرئ به قاچى خوى پړى ده كا) به لام بؤ بههشت چينه دروستكراوېك پيدا ده كا كه هېچ خيړيشى يان نه كړدوه هه تا پې ده بئ. (ش) چونكه عذاب بؤ ګوناھكاره، به لام پاداشت هېر نه وه ستاوه له سېر كارى باش..

سوره تى (والنجم)

فرموده ي خوداى ګه وره

﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ﴾

۱۰۹۷: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ خَلَفَ فَقَالَ فِي خَلْفِهِ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ، فَلْيَقُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَمَنْ قَالَ لِصَاحِبِهِ تَعَالَى أَفَأَمْرُكَ فَلْيَتَصَدَّقْ.

(ترجمه مه)

ده گيتړنموه له نېمبوهوره پيغه مېر ښه فرموی: پيغه مېر ښه فرموی: بههشتى ګه وره خودا سوېند بخوا وه كوو كافر ګان واده كېن بلئ سوېند به لات و عوزا، كه دو بوت بسون، له بؤ به ګه وره زانن، به عېمدى كافر ده بئ.. ننجا بؤ لا بردى كفره كى با بلئ: لا اله الا الله، به لام نه ګر به نه زانئ يا به له بېر چوون وا بلئ، پيوسته ديسان بؤ ګراندنوه ي مېه بېتى خوى له سهو له بېر چوون وه بؤ گيتړنموه ي زمان وه بال به كار هيتانئ كه ليمه يه كه شهيش كه ليمه ي

خو بهیك زانینه، بَلَى لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. وه نه گهر که سینکیش به ره فیه که ی خوی بلی و دره
قومار بکهین، با خیریک بکا هتا بیته که فارهی قسه که ی، چونکه هدر خیریک ده بیته که فاره
بۆ گوناھ.

(ش): پی چواندنی قومار و بهراورد کردنی له گهل سویند به لات و عوزا له بهر شهویه چونکی
ههردویان کاری زه مانی پیش پهیدا بوونی نیسلامه.

سورهی (الرحمن)

فهرموودهی خودای گه ووره

﴿وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ، قَبَائِي آلَاءُ رَبِّكُمَا تُكَذَّبَانِ﴾

یه عنی: ههیه بی له دوو بههشتی باس کراو له نایه تی ﴿وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ﴾
دوو بههشتی تریش غهیری دوو بههشتی پیئشو، نزیکتر بوون له عهرش بی شهویه یه کیک له
یه کیک باشتن بی، یه عنی به بی (تفضیل)، ننجا به کامی نیعمه ته کانی به ختوکه ری خۆتان
نسبه تی درۆ ده ده ن نهی انسان و نه جه ..

ریوایه تی کردووه حاکم له جابر رضی الله عنه گوئی: پیغه مبه رضی الله عنه سووره تی (الرحمن) ی خویند به
ته وای، پاشان فهرمووی: چلۆنه ده تان بینم قسه ناکه ن، هیچ وه لāmیک ناده نه وه، به راستی
(جن) له نیه بهشتن ده رباره ی وه لām دانه وه، نهم خویند و ته وه نهم نایه تی ﴿قَبَائِي آلَاءُ رَبِّكُمَا
تُكَذَّبَانِ﴾ هیچ جاریک نیلا مه گهر گوتویانه (لَا بِشَيْءٍ مِنْ نِعْمِكَ رَبَّنَا تُكْذِبُ فَلَكَ الْحَمْدُ)
واتا نهی خودای گه ووره، هیچ له یه که نیعمه ته کانی تۆ به درۆ نازانین، وه سوپاس و ستایش
هه ر بۆ تۆیه.

١٠٩٨: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: جَنَّتَانِ مِنْ فَضَّةٍ
آبَيْتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ آبَيْتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا وَمَا بَيْنَ الْقَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَيَّ
رَبِّهِمْ إِلَّا رِداءَ الْكِبَرِ عَلَيَّ وَجْهِي فِي جَنَّةٍ عَذْنٍ.

(ته رجه مه)

ده گێژ نه وه له عبداللهی کورپی قهیس که نه بو موسای نه شه ری رضی الله عنه گوئی: پیغه مبه رضی الله عنه
فهرمووی: له بههشت دوو باغی گه ووره ههیه له زیون قاپ و قاچاغیان و هه رچی له نیویاندا
ههیه هه موویان له زیون، دوو باغی تریش ههیه له زیرن، قاپ و پیویستی یه کان، هه رچی
له نیویاندا ههیه، هه موویان له زیرن... نیشته جی له بهینی خه لکانی بههشته کان و ته ماشای
خودای به ختوکه ری خۆیان جیا که ره وه یه که و فاصلیک په رده ی عه زه مه ت و جه لال و گه و ره یی

نەبىي لەسەر زاتى ئەقەدەسى خۆى لە جنه العدن (يەئنى ھەركاتىك لەسەر شىۋەى بەخشىن و چاگەكردن بە نىماندارانى تەواو، ھاتتە خوارەو ەكانى خودا بۆيان يىتتە دى دىتنى خودا بەبى پەيوەند و جىبابونەو ە چۆنايەتى و چەندىيەتى دىتەدى...

(ئەى خودايا لە زيان لى كەوتوانان نەكەى، لە دىتنى خۆتان بەش بەدى، لەگەل ەەموو نىمانداران، آمىن.)

(ش): ئەم دوو بەهەشتەكانى لە زىو بۆ (اصحاب اليمين) ە، دوو بەهەشتەكانى لە زىرىش بۆ نزيك خراو ەكانن لە خودا (مقربين)، بەلام راست تر بۆ ھەر لەخودا ترسىك ئەم چوار بەهەشتە ھەيە، چونكى فەرموويەى ﴿وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ﴾، پاشانىش دەفەرمووى: ﴿وَمِنْ دُونِهَا جَنَّاتٌ﴾ يەئنى غەيرى دوو بەهەشتى پىتشو چەند نافرەتى چا و فرەوان و شىرىن كە مىردەكانى خۆيان زۆر خۆش دەوى لەئىتو خىو ەتان كە لە يەك پارچە دانە دوڤى كلۆر (مخوف) دروست كراون.

١٠٩٩: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ خَيْمَةً مِنْ لَوْلُؤَةٍ مُجَوَّفَةٍ عَرْضُهَا سِتُّونَ مِيلًا فِي كُلِّ زَاوِيَةٍ مِنْهَا أَهْلٌ مَا يَرَوْنَ الْآخِرِينَ، يَطُوفُ عَلَيْهِمُ الْمُؤْمِنُونَ ... وقد تقدم باقي الحديث آنفاً.

(تەرجەمە)

دەگىرنەو ە لە ەبداللەى كۆڤى قەيسى كە نازناوى (كونيەى) ئەبو موسى ئەشعەرى بوو، گوتى: پىنغەمبەر ﷺ فەرمووى: بەراستى ھەيە لەبەهەشت خىو ەتى دروست كراو لە يەك دانە دوڤى كلۆر پانايى لە ەەموو لاىەك شەست مىلە (ھەر مىللىكىش چوار ەزار شەقاو ە، لە قولىنچىكىك واتە گۆشەيەك خىزان و عانىلەيەكى ھەيە لە خۆريان، ھىچ كامىتىكان ئەوانى تر نابىنن لەبەر دوورى ماو ە (مساو ە) و ە مؤمن و باو ەدارانى بەهەشت، ھەركەسىك دەگەڤى لە خىزان و عانىلەى خۆى، كە تايبەتە بە خۆشەيەكانى ئەو... ئەو ەى كە ماو ە لەپىش ئىرە باس كرا.

(ش): خەكىمى ترمذى گوتىتى لە تەفسىرى (حور مقصورات فى الحيام) گىڤدراو ەتەو ە لە ەم ەشەو ە ھەورىك بارانى پەھمەت دەبارىنى، لە ھەر پشكىك لەم بارانە خۆرىەك دروست دەبى، پاشان لەسەر ھەر خۆرىەك خىو ەتىك ەللەدرى، لەسەر لىوى رووبارانى فرەوانى ھەر خىو ەتىك چل مىلە. ھىچ دەرگەشى نە ەتا خۆشەويستى خودا (ولى) كە پىاو ە بەهەشتىەكەيە دەچن بۆ خىو ەتەكە، ئنجا دەرگەيەك دەبىتەو ە ەتا بزانى چاوى ھىچ دروستكراوتىك لە نىسان و ئەجنە و مەلانىكە بەم نافرەتەو بەم جىگايە نەكەوتو ە... ﴿اللَّهُمَّ ارزُقْنَا بِفَضْلِكَ لَا بَعْلَمْنَا﴾.

سوره‌تی (الجمعة)

فهرموده‌ی خدا

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ، وَآخِرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ﴾

تفسیری نعم نایه‌ته به کوردی، خودای گه‌وره زاتیکه محمدی همنارد به رابهر و مورشیدی دین و دنیا له قهومی نه‌زان و جاهلی زه‌مانی خوی بز ری نیشاندانیان وه بز قهومی نه‌زانی پاش زه‌مانی خوی له غه‌یری عمره‌ب که عده‌جه‌من یا له هه‌موو قومیک.

(تفسیری نه‌سه‌فی)

۱۱۰۱: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ عِنْدَ الثُّرَيَّا لَنَالَهُ رِجَالٌ أَوْ رَجُلٌ مِنْ هَؤُلَاءِ، وَضَعَ يَدَهُ عَلَى سَلْمَانَ ثُمَّ قَالَ: وَآخِرِينَ... الخ.

(تهرجه‌مه)

ده‌گپ‌نومه له نه‌بوهوره‌یره عليه السلام گوتی: ئیمه دانیشتبووین له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ر ﷺ سوره‌تی (الجمعة) ی بز هاته خوارئ وه‌کو خویندی‌یه‌وه ﴿وَآخِرِينَ... الخ﴾، پی‌ی گوترا: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا! له (آخرین) کین؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ وه‌لامی نه‌داوه هه‌تا سی جار لی‌تی پرسیار کرد، سه‌لمانی فارسیش له مه‌جلس بوو، ده‌ستی پیروزی له‌سهر سه‌لمان دانا، پاشان فهرمووی: نه‌گهر نیمان له‌لای کومه‌له نه‌ستیره‌ی پیروو بی ده‌ی گهنئ چهند پیاویک له قهومی نعم زاته که نه‌هلی فارسن.

(ش): قورتبی گوتیتی: نعم هه‌دیه‌سه پیروزه یه‌کینکه له نه‌دیله‌ی (به‌لگه‌کانی) راستی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، چونکه به‌ته‌واوی هاته‌جئ که چهند پیاوی گه‌وره گه‌وره وه‌کو نه‌بوجه‌نیفه‌و محمدی غه‌زال و نه‌بایه‌زیدی به‌سطامی و غه‌یری نه‌مانه‌یش له‌خاکی فارس بووینه، بۆین جه‌لاله‌دینی ده‌وانی به فارسی گوتیتی:

شمس علم از افقی چرخ‌ی عرب شد طالع
استوا یافت ولی در وسطی ملکی عجم
یافت در روم زوال از اثری کثرتی عرف
جزم بی نور و ضیا ماند درین داری آلم
آمن آنروز یکسر بنهد سر بغروب
ظلمتی جهل بگیرد هم‌هروی عالم

سوره تى (المنافقين)

فهرموودهى خودای گهوره

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ﴾

۱۱۰۲: عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ قَدْ صَدَّقَكَ يَا زَيْدُ.

(تهرجه مه)

ده گيڙپنوه له زهيدى كورې نمرقم ﷺ گوتى: له غه زای ته بوىك گويم لى يو عبدالله ى كورې نوبى كورې سولولى منافق ده گوت: هيچ چاكه بهك به موهاجره كانى نه صاحب مه كهن، بدلکى بلاوه ده كهن له دهورى پيغه مبهري ﷺ، وه نه گدر له غه زايه بيشگه پريينه وه مه دينه، بيشك گه ورو لى وه شاوه كان زه ليله كان دهرده كهن له مه دينه، مه بهست و مه قصودى نه مه بوو منافقه كان نه صاحبى مهاجر (كوز كردو) دهرده كهن، منيش قسه ى عبدالله منافقم بو مامم ساعدى كورې عباد گيږاوه، جه زه تى عومهرش قسه كى بو پيغه مبهري ﷺ گيږاوه، تنجا بانگى منى كرد، منيش قسه كانم بو به پريزي گيږاوه، پيغه مبهريش نارديه شوي عبدالله ى كورې نوبى و هه واله كانى، سوتنديان خوارد نه قسه يان نه كردووه، پيغه مبهري قسه كانى نه وانى به راست زانى و قسه كى منيش به درو زانى، زور غه مناك بووم، به راده به كى وا قهت تووشى غه مى وا گه ورو نه هاتووم، له خانوى خوم به كز و پريشاني و دلتهنگى دانيشتم.. له سر نه غه مناكى به خوم ماميشم سرزه نشتى ده كردم پى گوتم: هر نه مه ندهت ده ويست كه پيغه مبهري ﷺ قسه تى به درو بزاني. (يعنى ناخر له خوت نه گه راي ههتا قسه شت به درو زاندر).

تنجا خودای گه ورو نه نايه تى نارده خوارى فهرمووى: ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ...﴾، تنجا پيغه مبهري ﷺ نايه تى بو خويندمه وه فهرمووى به راستى خودای گه ورو راستى قسه كانى تووى به ديار خست نه زهيد.. پاشان پيغه مبهري ﷺ نارديه شوي عبدالله و هه واله كانى منافق كه داواى لى بوردنيان بو بكا، سريان هه زانده و پرويان له قسه كانى پيغه مبهري وهر گيږا و نه هاتن. جه زه تى عومهر گوتى: نه پيغه مبهري خودا ليم گه پى بيكوژم، فهرمووى: نابى، ته بادا بلاويتمه بلين محمد نه صاحب و ياراني خوځى ده كوژي.

۱۱۰۳: عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَلِأَبْنَاءِ الْأَنْصَارِ وَأَبْنَاءِ أَبْنَاءِ الْأَنْصَارِ.

(تەرجەمە)

دەگىرنەمە لە زەينەبى كورى نەرقەم ﷺ گوتى: گويم لە پىغەمبەر ﷺ بىو دەى فەرموو بە دوغاو پارانەم: ئەى خوداىە لە نەنصار خۆشەبە كە خەلكى مەدينەن، وە لە مندالەكانى نەنصار خۆشەبە، وانا كور و كچەكانيان، وە لە مندالى مندالى نەنصار خۆشەبە.

سورەتى (تەحریم)

فەرموودەى خوداى گەورە

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ﴾

۱۱۰۴: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ: لَا وَلَكِنِّي أَشْرَبُ عَسَلًا عِنْدَ زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ، فَلَنْ أَعُودَ لَهُ وَقَدْ خَلَفْتُ لَا تُخْبِرِي بِذَلِكَ أَحَدًا، قَالَهُ لِمَا قَالَتْ: أَكَلْتُ مَغَافِيرَ؟ إِنِّي أَجِدُ مَعَكَ رِيحَ مَغَافِيرَ.

(تەرجەمە)

دەگىرنەمە لە حەزەرەتى عائىشە ﷺ گوتى: پىغەمبەر ﷺ هەنگوینى دەخواردەوە لای زەينەبى كچى جحش، دەوامىشى دەکرد لە دانىشتنى لای ئەو، من و حەفصەش موافەقەقان کرد كە پىغەمبەر ﷺ بىتە لای هەر كامىكمان پىى بلىين: مەغافىرت خواردوو؟ (مەغافىر جەمەعە بۆ موغفور لە دارى عرفت پەيدا دەبى، شىرىنە بەلام بۆنى ناخۆشە)، بىنى مەغافىرت لى دى. پىغەمبەرىش ﷺ هاتە لای هەر يەكىكمان، قسەكەى وەكو پىگوترا، فەرمووى: نا، بەلام هەنگوین لای زەينەبى كچى جەحش دەخۆمەو، كەوايە جارىكى تر بۆ خواردنەوەى ناگەرىمەو و بەراستى سوتىندىشم خوارد لەسەر نەخواردنەوەى هەنگوین، تۆيش قسە لای هىچ كەسەك نەكەى.

(ش) غىرەت نواندنى عائىشە لەسەر زەينەب چونكە عائشە سەرۆكى كۆمەلەك بىو لە خىزانەكانى پىغەمبەر، زەينەبىش سەرۆكى كۆمەلەكى تر بىو، وەكو لە باسى هەبە بە درىزى باس كرا، بەلام لە كىتەبەكانى تەفسىر وەكو صاوى و حەواشى جەلالەين و غەيرى ئەوانىش سەبەبى هاتنەخواردەوەى سوورەى تەحرىمان گىراو بە ناپەزائى دەبرىنى عائشەو حەفصە چونكە پىغەمبەر ﷺ لە نۆبەتى حەفصە چووبو لای ماریە. ئىنجا لەوانەىە نەسباب (هۆيەكانى) ناپەزائىيان زۆر بى، چونكى بۆ ناپەزائى دەبرىنى نافرەتان دەرەق بە پىساوان نەسباب بىنۆمارە.

سوره تى (النون)

فهرموودهى خودا

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿عَثَلٌ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٌ﴾

۱۱۰۵: عَنْ حَارِثَةَ بْنِ وَهَبٍ الْخَزَاعِيِّ قَالَ الثَّيْبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ؟ كُلُّ ضَعِيفٍ مُتَضَعِّفٍ، لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرَهُ، أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ كُلُّ عَثَلٍ جَوَاطٍ مُسْتَكْبِرٍ.

(تەرجەمە)

دەگێرنەوه له حارثەى كورەى وهەبى خوزاعى رضي الله عنه گوتى: پێغه مبهەر صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: ئاگادار بن خەبەرتان پێ دەدەم بە ئەهلى بەهەشت، هەرکە سێکی بێ هێزی زەبونی ریزلی نەگراوه لەلایەن خەلک، نەگەر لەبەر ئەوەى بگاتە چاکەیهك لای خودا سۆتێندێک بخوا که خودا ئەم چاکەى پێ ببەخشێ خودا چاکەکەى لەگەڵ دەکا سۆتێندەکەى ناخا.

ئاگادار بن، خەبەرتان پێ دەدەم بە ئەهلى ناگر، هەر پرووگرژ و دل ڕەق و ناحەزێکە، قەلەو و بەدەعیەیه له ڕۆیشتن، خۆ بەگەورەزانە لەهەموو ئەحوالى خۆی.

الجواظ: الكثير اللحم الممثال في المشي.

۱۱۰۶: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ الثَّيْبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَكْشِفُ رَبُّنَا عَنْ سَاقِهِ، فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ، وَيَبْقَى كُلُّ مَنْ كَانَ يَسْجُدُ فِي الدُّنْيَا رِيَاءً وَسُمْعَةً، فَيَذْهَبُ لِيَسْجُدَ فَيَعُودَ ظَهْرُهُ طَبَقًا وَاحِدَةً.

(تەرجەمە)

دەگێرنەوه له ئەبوسەعید رضي الله عنه پێغه مبهەر صلی اللہ علیہ وسلم فهرمووی: خودای گەورە خۆی لە حساب و جەزای عەلەم هەڵ دەکا (وەکو فهرمووتی: ﴿سَتَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَا الثَّقَلَانِ﴾) ئنجاسەجەدى بۆ دەبەن پیاوو ژن لە ئەهلى ئیمان. دەمینێ ئەو کەسەى سەجەدى بە (ریاء) بۆ بردووه له دونیا هەتا بە پیاوی باش بناسرێ لەناو خەلکی. ئەویش دەچێ سەجەدە بپا پشتهکەى یەك تەختە ڕەق دەبێ. پێى ناگرێ دایبێتەوه سەجەدە بپا (أعاذنا الله من الرياء) واتا خوا بمان پارێزێ لە خواپەرستی بەرپا و ساخته.

سوره تی (النازعات)

فهرمودهی خودای گه وره

﴿أَيَّانَ مُرْسَاهَا﴾ (أي الساعة)

۱۱۰۷: عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بُعِثْتُ وَالْمَاءُ كَهَاتَيْنِ، قَالَ يَصْبِغُهُ هَكَذَا بِالْوُسْطَى وَالْيَمْنَى تَلِي الْإِبْهَامَ.

(تەرجەمە)

دەگیرنەوێ له سههلی کورێ سهعدی ساعدی رضی اللہ عنہ له مەقامی تەفسیری ﴿أَيَّانَ مُرْسَاهَا﴾: گوتی: پێغه مبه‌ر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم فهرمووی: من ناردراوم به پێغه مبه‌راییه‌تی من و قیامه‌ت وه‌کوو ئه‌م دوو نه‌نگه‌سته‌مه. به نه‌نگه‌ستی شه‌هاده‌و ناوه‌ند نیشاره‌ی فهرموو (یه‌عنی ده‌رباره‌ی نه‌هاتنی هه‌یج پێغه مبه‌ریکی تر له به‌ینی من و قیامه‌ت که بیه‌تته‌ جو دا که ره‌وه به‌راوردو موقاره‌نه‌مان وه‌کو به‌راووری ئه‌م دوو نه‌نگه‌ستانه‌یه، به‌لام خودا نه‌بی که شیش نازانی که‌ی دی).

سوره تی (عبس)

فهرمودهی خودای گه وره

﴿بِأَيْدِي سَفَرَةٍ﴾

۱۱۰۸: عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَهُوَ حَافِظٌ لَهُ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَةِ، وَمَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ وَهُوَ يَتَعَاهَدُهُ وَهُوَ عَلَيْهِ شَدِيدٌ فَلَهُ أَجْرَانِ.

(تەرجەمە)

دەگیرنەوێ له‌ هه‌زه‌ته‌ی عایشه‌ خوا لێ رازی بێ گوتی: پێغه مبه‌ر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم فهرمووی: وێنه‌و صفه‌تی ئه‌و که‌سه‌ی قورئان له‌ به‌ر ده‌خوێنی و زۆر شاره‌زایه‌ له‌ خوێندنێ قورئان، وه‌کو مه‌لائیکه‌ی پێرۆزن له‌ نووسینه‌وه‌ی نوسخان له‌ له‌وح و له‌ به‌ر وه‌ هاتنیان بۆ لای خه‌لکی بۆ ته‌بلیغ و گه‌یاندنی ئه‌حکامه‌کانی خودایی، له‌ هه‌یج کامه‌تیکیان ئه‌زیه‌ت و ناخۆشی نی‌یه. وه‌ وێنه‌و میسالی ئه‌و که‌سه‌ی قورئانی ره‌وان نی‌یه‌و به‌ سه‌ ده‌خوێنی، نه‌گه‌رچی ناگه‌نه مه‌رته‌به‌و پایه‌ی ئه‌وانه‌ی ماهرو شاره‌زان له‌ خوێندنێ قورئان، به‌لام بۆ ئه‌وانیش دوو پاداشته‌ هه‌یه: یه‌کتێک پاداشتی تیلاوته‌ و خوێندنێ قورئان، دووهم پاداشتی ئه‌زیه‌ت دیتنه‌ که‌.

فهرمودهی خودای گهوره

بسم الله الرحمن الرحيم
﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

یہ عنی نمو رۆژی خەڵک هەڵدەستن لە نیتو قەبران دینە دەری بۆ ئەمری بەختوکه‌ری

مەخلوقات و حساب و جەزا.

۱۱۰۹: عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ) حَتَّى يَغِيبَ أَحَدُهُمْ فِي رُشْحِهِ إِلَى أُلْصَافٍ أُذُنَيْهِ.
(تەرجەمە)

دەگێرنەو له عبدالله ی کۆری عومەر رضی اللہ عنہ گوتی: بەراستی پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: عەلەم هەڵدەستەنەو له قەبران بۆ بەجێ گەیاندنێ فەرمانی خودا له حساب و جەزایان-جیرم و خودی خۆریش یان هەندە مەواهی میلێک لی بەنزیک دەکەوێ، گەرماهی بیست سالیشی پێ دەدریتەو-هەتا هەیه یەکیک لەوان بزر دەبێ لە نیتو تکه‌ی ئارەقە‌ی خۆی هەتا ناوەندی گۆیان.

(ش): قازی ئەبوبە کری ابن العربی گوتیتی: هەرکە سیک ئارەقە‌ی خۆی لەخۆی جودا نابیتەو که غەیری خۆی پێ گرفتار ببێ، لەسەر پێچەوانە‌ی عەادەتی دونیایە چونکی نەگەر جەماعەتێک و کۆمە‌ڵە خەڵکێک لەسەر عارێکی راست رابووەستن، ئاو هەموویان وەک یەک دەگرتەو بەبێ تەفاوت، بەلام له قیامەت شەخصێک لە نیتو ئارەقە‌ی خۆی نزیکە بختکێ، جیرانی تەنیش خۆشی ناگای لەهیچ نەیه، ئەمە لەم تواناو قودرەتە گەورەیه که لەسەر عەادەتی دونیا نیە پێویستە باوەر و نیمانی پێ بینی.

سورەتی ﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾

واتە سورەتی (انشقاق)

فهرمودهی خودا

بسم الله الرحمن الرحيم
﴿فَسَوْفَ يَحَاسِبُ حِسَابًا يَسِيرًا﴾

۱۱۱۰: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيْسَ أَحَدٌ يُحَاسَبُ إِلَّا هَلَكَ.

(تەرجەمە)

دەگێرنەو له حەزەرەتی عائشە خۆای لی‌دازی بێ، گوتی: پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: هیچ

که سیک نی یه حسابی له گه ل بکری، نیلا مه گهر به هیلک چوو. .. ئنجنا نه وهی که ماوه له هه دیسه له کتابی علم ږهت بوو.

بهم تهرزه هه زه تهی عانشه پی ی فهرموو: نه ی پیغه مبهری خودا! نه دی خودا نه ی فهرموو ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا، وَيَنْقَلِبُ إِلَى أَهْلِهِ مُسْرُورًا﴾؟ پیغه مبهري فهرمووی: بۆ نه وانی دهسته راستن (نه هلی یین) حساب نی یه پی یزانی چاکه ی چهنده و خراپه ی چهنده. پاشان خودای گه و ره پاداشتی خواپه رستی یه کانی پی ده داو له گونا هه کانی شی خوش ده بی و نه جاتی ده بی له عه زاب، وه ده چیتته به هه شت. ..
(اللهم أرزقنا باحسانك) خودایه به چاکه ی خۆت له گه لمان بکه ی.

ته فه سی ری سوره تی (الشمس)

فه رمو و ده ی خودای گه و ره

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿إِذَا الْبَـثْ أَشْـقَاهَا﴾

۱۱۱۱: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ زَمْعَةَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِذَا الْبَـثْ أَشْـقَاهَا) رَجُلٌ غَزِيْرٌ غَارِمٌ مَنِيْعٌ فِي رَهْطِهِ مِثْلُ أَبِي زَمْعَةَ.. وَذَكَرَ النِّسَاءُ فَقَالَ: يَغْمِدُ أَحَدَكُمْ فَيَجْلِدُ امْرَأَتَهُ جَلْدَ الْعَبْدِ، فَلَعَلَّهُ يَضَاجِعُهَا مِنْ آخِرِ يَوْمِهِ.. ثُمَّ وَعَظَهُمْ فِي ضَحِكِهِمْ مِنْ الصُّرْطَةِ وَقَالَ: لِمَ يَضْحَكُ أَحَدُكُمْ مِمَّا يَفْعَلُ؟! مِثْلُ أَبِي زَمْعَةَ عَمَّ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ.

(ته رجه مه)

ده گپ نه وه له عبدالله ی کوری زه معه: دایکی نیتوی قورینه بوو، خوشکی نومی سه له مه دی دایکی نیمانداران بوو، گوتی: گویم لی بوو پیغه مبهري له نه واهی نامۆز گاریه ک خوتبه ی ده خویند، په که م بانی ووشتری صالح پیغه مبهري و کوژه ری ووشتره که ی کرد، بهم تهرزه فهرمووی ﴿إِذَا الْبَـثْ أَشْـقَاهَا﴾ یه عنی وه کوو چوو به دهره فاترترینی هۆزه که بیان بۆ کوشتنی ووشتره که پیایکی به عیزه ت و سه خت بوو. جه بار و ره که کار بوو، گپره شپوین و پیس بوو، به هیز و مه حکم بوو له نیتو قهومی خۆی، دهریاره ی هیز و گه و ره یی له نیتو قهومی خۆی وه کو نه بوزه معه بوو (که به کافری مرد له مه که که).

پاشان دهریاره ی نافره تانیش هه ندی نامۆز گاری کرد به و تهرزه فهرمووی: یه کیکتان ده یه وئ له پاش رق بوونه وه له ژنه که ی خۆی، لی ی ده دا وه کوو لیدانی گه و ره له کۆیله که ی خۆی، پاشان هه ر له ناخری هه مان رۆژ له گه لئ درێژ ده بی و له گه لئ جوت ده بی (یه عنی وا مه که ن، چونکه به شتی وا رک لی بوونه وه لیک دوور که و تنه وه په یدا ده بی).

له پاشان دهرباره ی پښکهنین به ترکه نندن ناموژگاری کرد فهرمووی: بډچی په کینکتان پښده کهنی به که سینکی بایسکی بښختیاری خوی لی پروو ده دا... له گټرانه ویه کی تر فهرمووی: کوژره کدی ووشتری صالح که قه داری کورپی سالف بوو وه کوو نه بو زه معبدی صامی زویهیری کورپی عه ووام و ابوو.

سوره تی (اِقرأ)

یان سوره تی (قلم)

باسی سهره تی ده ست پښکردنی وه چی (سروش)

له حذر ه تی عانیسه ده گټر نه وه به ته وای له به شی پیتشو له کتابی علم رت بسو، لیړه له بهر دوو یاره کرد نه وه نه مان نووسی.

فهرمودهی خودا

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَتَسْفَعَا بِالنَّاصِيَةِ﴾

یه عنی: نه گهر نه بوجه هل تویه نه کا له نه زیهت دانی پیغه مبهړ ﷺ، به گه وره یی خوم، واته سویند به گه وره یی خوم، ناوچه وانی ده گرم.

۱۱۱۲: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: لَوْ فَعَلَهُ لَأَخَذَهُ الْمَلَائِكَةُ، قَالَ حِينَ قَالَ أَبُو جَهْلٍ: لَئِنْ رَأَيْتُ مُحَمَّدًا يُصَلِّي عِنْدَ الْكَعْبَةِ لَأُطَانَّ عَلَى عُنُقِهِ فَبَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ:

(ته رجه مه)

ده گټر نه وه له عبدالله ی کورپی حذر ه تی عه باس ﷺ گو تی: نه بوجه هل گو تی: نه گهر محمد بدیتایه نویژ ده کا لای که عبه، به قاچی خوم پیم له ملی دنا... پاشان هم قسه گه یشته پیغه مبهړ ﷺ، فهرمووی: نه گهر نه مه ی بکردایه گرفتاری چدنکی مه لانه که ده بوو.

سوره تی (إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ)

یان سوره تی (کوثر)

۱۱۱۳: عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتَيْتُ عَلَى نَهْرٍ حَافَاهُ قِيَابُ اللَّزْلِ مُجَوَّفٌ فَقُلْتُ مَا هَذَا يَا جِبْرِيلُ قَالَ هَذَا الْكَوْثَرُ.

(ته رجه مه)

ده گټر نه وه له نه نه س ﷺ گو تی: وه کوو پیغه مبهړ ﷺ سهرخا بډ ناسمان، فهرمووی: هاتنه

سەر ڕووبارێك له هەردوولای ڕووبارە که چەند گونەتیی یاقوتی سپی کلۆر هەبوو، منیش بە جەرێلم گوت: ئەمە چییە؟ گوتی: ئەمە ئەو کەوسەرەیه که خودای تۆ بە تۆی داوه... پاشان جەرێل دەستی درێژکردە نیوی لەمسکی پوختی کەسکون هەندێ قورێ هێنا دەری.

۱۱۱۴: عَنْ أَبِي بَنْ كَعْبٍ قِيلَ لِي فَقُلْتُ، قَالَ لَمَّا سُئِلَ عَنِ الْمُعَوَّذَيْنِ.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەوە لە نوبە ی کورێ کەعب گوتی: بە پێغەمبەری گەرەم گوت ﷺ: ئەری هەردوو (قل أعوذ) قورئان نین؟ فەرمووی: ئەم سوورەتە لەلایەن خوداوە بەزمانی جەرێل بەمن گوتراوە. چلۆنیش بەمن گوتراوە، منیش وایان دەخوینم... نوبە ی گوتی: کەوايە ئێمەش وەکوو پێغەمبەر ﷺ دەیان خوینین.

(ش): لەم هەدیسە پێرۆزە بەدیار کەوت عبداللە ی کورێ مەسعود رضی اللہ عنہ کە (معوذتین) ی نەگێراوە بە قورئان بەلکی لە قورئانیک بیدیتبایە رەشی دەکردهوه، باطلە، واتا ئەم کارە تەواو نییە.

چونکە ئیمامی نەووەیش بە استناد وەسەر رێوایەتی راست لە کتیبە ناودارەکانی هەدیس لە شەرحی مەهەدەب گوتیتی. لەسەر پای هەموو نۆمەتی ئیسلام (معوذتین) و (فاتحة) لە قورئان وە هەرکەسێک ئینکاری ئەم قەسەیه بکا کافر دەبی.

قازی ئەبویە کری باقلانی بۆ ئیبنی مەسعود وای لێک داوەتەو: ئیبنی مەسعود انکاری بوونی ئەم دوو سوورەتە (قل أعوذ برب الناس) لەگەڵ (قل أعوذ برب الفلق) کە قورئان ئینکاری ئەمە ی نەکردوو، بەلکو نەبووستوو لەقورئان بنوسرێن، چونکی دە ی دیت هەر وەحیک هاتبایە خوارێ، هەتا پێغەمبەر فەرمانی بە نووسینی نەکردبایە نەیاوەنوو. ئینجا لەوانەیه ئاگای لەم فەرمانە ی پێغەمبەر نەبووبێ بۆی لە قورئان رەشی دەکردنەو. پاشان لەوانەشە نزیکە لەبەرئەو ی هەموو ئەصحاب لەسەر چەسپاندنیان کە ئەم دوو سوورەتە قورئان لەقەسە ی خۆی پەشیمان بویتەو.

خولاصە ی کەلام واتە بەکورتن، ئەگەرچی اختلافیک و نەگەیشتنە یەکتەیهک لەم بارەیه ڕووی دا بەلام ئەمە ئەما وە ئینکاری بوونی ئەم دوو سوورەتە کە قورئان نەبی ئەمەیان کفرە بەلکو ئەم دوو سوورەتە قورئان.

باسى گەۋرەيى

(قورئان)

۱۱۱۵: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ أَلْبِيسَاءَ نَبِيٍّ إِلَّا أُعْطِيَ مَا مِثْلُهُ آمَنَ عَلَيْهِ الْبَشَرُ وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوْتِيَهُ وَخِيَّ أَوْحَاهُ اللَّهُ إِلَيَّ فَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَكْثَرَهُمْ تَابِعًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

(تەرجەمە)

دەگىرنەۋە لە ئەبوھورەيرە رضي الله عنه گوتى: پيغەمبەر ﷺ فەرموۋى: ھېچ پيغەمبەرنىڭ نىيە لە پيغەمبەران ئىلا مەگەر پىي دراۋە كە خەلقى نەتوانن شتىكى ۋەكو ئەو بىكەن، ۋە ھەربەك بەگويترەي زەمانى خۇي، كە بەناچارى ھەركەس لەو زەمانەدا باۋەرى پىي دەھيتا بەديتنى موعجيزەكە(ۋاتا ھەر پيغەمبەرنىڭ بۇ ئەۋەي داۋاكەي خۇي بەسلىتىن كە تايبەت بەو كارەي كە لەزەمانى خۇي باۋە ۋەكو بوۋنە دار عەسا بە ھەزىيا، چونكى بەزۆرى لەزەمانى موسى جادوو سىحر ھەبوۋە، ئىنجا موعجيزەيەكى پىدان موافقى سىحر بى، ئىنجا ناچارى كىردن باۋەرى پىي بىتن، بەزۆرى لەزەمانى عيسى سەلامى خۋاي لى بىي پزىشكاتى ۋە طبابەت بوۋە، ئىنجا موعجيزەيەكى ۋا ھات بالاتر بو لەو طوبەي كە ئەوان شانازيان پىتو دەكرد لەنىۋان باۋو مەرغوب بو ۋەكو زىندوۋكردنەۋەي مردۋان. بەزۆرى لە زەمانى پيغەمبەرى گەۋرەمان ﷺ بەلاغەت ۋە رەۋانى بو لە قەسدا كە عەرەبەكان لە بەينى خۇيان شانازيان پىتو دەكرد، ئىنجا بۇ داۋاي پەيام ۋە رسالەتى خۇي بەقورئانى پىرۆز ھاتە مەيدان، كە ھەموو ئەوانەي كە زاناۋون لە بەلاغەت بەرامبەرى دەستەۋەستان راۋەستان بەرامبەر ئەم قورئانە ھەموۋيان نەيان تۋانى ئايەتتىكى ۋەكو ئەم قورئانە بىتننەۋە، بۆيىن فەرموۋى: بەراستى ئەم موعجيزەي بەمىن دراۋە كە قورئانە ۋەھىيەكە كە ئەۋىش قورئانە، خۇدا بۆي ناردوۋمە، ئىنجا ئومىدىش دەكەن مەن لەۋان زۆرتىر بىم بە ژمارەي ئەم كەسانەي لەگەل مەن دەبىن رۆژى قىامەت)يەغنى ئومەتى مەن لەھەموۋيان زۆرتىر بىي چونكى بە دەۋام ۋە ھەموۋكات ئەم قورئانە شتىكى ۋايە كەس ناتۋانن شتىكى ۋەكو ئەم دابەيتىن ۋاتە موعجيزە باۋەرى نوو دەبىتنەۋە لەنىۋ خەلقى ھەموو زەمانىڭ، خۇ موعجىزاتى قورئانىش نابىتنەۋە، بىجگە لە بەلاغەتى تەماشاي ئاڭداركردنەۋەكانى بىكە بە شتى نادىيار (أخبار الغيب) لە ھەر چاخىڭ تەئۋىل ۋە مەعنای چەند ئايەتى بەدىيار دەكەۋى، لە كاروبارى ۋا كە ھېچ كەسنىڭ بە دلىدا تىنەپەرپوۋە، كەچى ھەزار ۋە سەسەد ۋە ھەفتا ۋە ئەمەندە سالىيە لەپىش روۋدانى خەبەرى پىي داۋە. خەلقى ھەرچاخىڭىش پاشى روۋدانى تىدەگا ۋە دەلىن: لەمىزە قورئانى پىرۆز خەبەرى بەم روۋداۋانە داۋە، ئىمە نەمان دەزانى.

همروه کوو هاتووه له سیره ی حمله یی له جوژنی یه کم، له لاپه‌ره ی (۳۰۶) به خه‌به‌ردان له تله‌فون و رادیو له نزیکه ی قیامت، پیغه‌مه‌بر علیه‌السلام فەرموویه‌تی: ((وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُكَلِّمَ الرَّجُلَ شِرَاكُ نَعْلِهِ وَعَذْبَةُ سَوْطِهِ وَخَبِيرُهُ فَيَحْذَرُهُ بِمَا فَعَلَهُ أَهْلُهُ))^(۱)

ليٽر دا مہبہست نہو دارہیہ کہ دہنگی پین بلند دہکریٰ لہ رادیو.
(شارك نعل): بہو قہیتانہ دہلٽین کہ قوندہری پین قہیم دہکریٰ، بہلام لیٽرہ مہبہست نہو دارہیہ کہ لہ تہلفون بہ میکروفون و سہماعوہیہ..
دہ ننجا ہتا لہ تہنریخہ (۱۳۷۲) ٺہگہر بہ چاری خوٺمان تہلفون و رادیوٺمان نڈیتبولیہ، چلون راستی معنائی نہم حدیسہ پیروزہمان لیٰ بہ دیار دہکوت، کہ تہنیا بہ اعتباری معنای لہ وہی حساب دہکریٰ نہک بہ لہ فطیش.

١١٦: عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ لِي: أَرْسِلْنِي، ثُمَّ قَالَ لَهُ: اقْرَأْ، فَقَرَأَ، قَالَ: كَذَلِكَ أَنْزَلْتُ، ثُمَّ قَالَ لِي اقْرَأْ يَا عُمَرُ، فَقَرَأْتُ فَقَالَ: كَذَلِكَ أَنْزَلْتُ، إِنَّ الْقُرْآنَ أَنْزَلَ عَلَى سَبْعَةِ أَحْزَفٍ فَافْقَرُوا مَا تيسَّرَ مِنْهُ.

(تدرجہ ۴)

ده گپړنه وه له حزره تی عومر ﷺ گوټی: بیستم هیشامی کوږی حه کیمی کوږی حزامی نه سده دی ﷺ له سوږه ی فورقانی ده خویند، له وکاته ی که پیغه ممبر ﷺ له ژياندا سو، گوټم دایې به چنډ حروفیکي وای ده خویند، بهو حرفانه پیغه ممبر ﷺ به نیمه ی نه ده خویند. منیش نه مېنډم رق بژه نړیک بو سواری سهرکی م، پاشان به هدر حالتیک سو خوم ږاگرت هدا سه لامی نویژی داوه، پاشان به توندی له سر نهو دوو گردی که له سر بو کوم کرده وه، نه وه که له بږه دستم ږاښکا گرم، گوټم: کی نه م سوږه ته ی وا به تو گوټوه؟ گوټی: پیغه ممبر ﷺ، گوټم: درژه کوی، پیغه ممبر به م جوړه خویندنه وه ی به من نه گوټوه. ننجا به ږاکیشان بر دم هدا خدمت پیغه ممبر ﷺ، پتم گوټ: نه مه قورنان ده خوینې له سر غیری نه م حرفانه که تو به منت خوینېدوه، پیغه ممبر ﷺ فرموی: به ریده، نه ی هیشام بخوینه، وه کو خویندی و پیغه مبریش گوی دایې فرموی: به م ته رزه هاتوته خواری، پاشان فرموی: نه ی عومر تویش بخوینه، عومریش گوټی: خویندم، به م جوړه خویندنه ی پیغه ممبر ﷺ به منی گوټویو، فرموی: به م ته رزه هاتوته خواری، چونکه به ږاستی نه م قورنانه له سر حدوت شتوه هاتوته خواری، ننجا بیخوینن به هدر شتوه به کی که باشی ده زانن و بزتان ناسانه له م هدر حدوت عه ده به: بهو داره به نه ده لین که ته رازوی یې بل ند ده کوږی.

شیوهیه ..

نهم همدیس له باسی خصومت رت بو لهوئ فرموی (کلاکما محسن) له لاپه ره
(۳۹) له بهرگی ینگم همدیسی ژماره (۶۳۳).

۱۱۱۸: عَنْ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ: أَسْرُ إِلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْ جَبْرِيلَ كَانَ
يُعَارِضُنِي بِالْقُرْآنِ كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً، وَإِنَّهُ عَارِضُنِي الْعَامَ مَرَّتَيْنِ وَلَا أَرَاهُ إِلَّا حَضَرَ أَجْلِي.
(تهرجه مه)

ده گپ نهوه له هه زه ته فاطمه (خوای لی دازی بئ) گوئی: پیغه مبهه ﷺ به دزی به منی
گوت: به راستی جبریل هه موو سالتیک له ره مه زاندا ده هات جارتیک قورنانی له گه ل من
ده خویند، نیمسال دوو جاری بئ خویندم، گومان نابم نیلا مه گهر مردنم نزیک بووه.
(ش): معنای موعارهزه له همدیس، موعارهزه موفاعه لهیه له دوو لا، یه معنی جارتیک
جبریل دهی خویند پیغه مبهه ﷺ گوئی ده داین، جارتیکش پیغه مبهه ﷺ ده خویند جبریل گوئی
ده داین. نه مهیش له مانگی ره مه زان هه موو شه ویک ده هاته خزمهت پیغه مبهه ﷺ هه تا
ره مه زان ته واده بوو، له پیش کۆچ کردنی پیغه مبهه بۆ مه دینه و له پاش کۆچ کردن، یه معنی
بهی به سینه و به پاش کۆچ کردن، چونکه له پیش کۆچ کردن رۆژووی ره مه زان فرزنه کرابوو،
مه به ستیش له قورنانه و مه مقدار که نازل کرابوو، چونکی تا ره مه زانی ناخیر له ژانی
پیغه مبهه ﷺ هه مووی نه هات بووه خواری. به لکی چهند نایه تیکی که مهیش له پاش ره مه زانی
ناخیر هاته خواری. حیکمهت له دوو باره بوونه و دهی خویندنی قورنانه بزم شیوهیه ی باس کرا
له بهی پیغه مبهه و جبریل، چه سپاندن و مانه و دهی شه و جۆره خویندنه که له مه صحه فی
عوسمان نوو سراوه، چونکی له ره مه زانی ناخیر خویندنه که یان ته نیا له سه قیرانه تی مه صحه فی
عوسمان بوو که نیستا وولاته کانی موسولمان هه موویان له سه نهم جۆره قیرانهت و خویندنه
له قورنانی پیوژ.

۱۱۱۹: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهَا
لَتَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ.

(تهرجه مه)

ده گپ نهوه له نه بوسه عیدی خودری ﷺ گوئی: پیاوێک گوئی له پیاوێک بوو هه (قل هو
الله احدی) ده خویند، نهوی گوئی لی بوو هه خزی بوو، نهوی دهشی خویند قه تادهی کوری
نه عه مان بوو. له گه ل نه بوسه عید له دایکه وهه برابوون، نهوی گویشی دابوئ خویندنی سوره تی

(اخلاص) ی به خوا به رستی به کی که م ده زانی، به پیغه مبهری گوت، پیغه مبهری ﷺ فەرمووی: سویند بهو زاته ی که روحی منی به ده سته، سوره تی (قل هو الله) به گویره ی مه عنایه کانی قورنان، به رامبه ره له گه ل سئ به کی قورنان.. چونکه مه عنایه کانی قورنان سئ به شه: به شتیکی نه حکامه، دووم سه برده و چیرۆک و حیکایه ته، سئ به م ته وحید و خوا به به ک زانینه که سوره ی (اخلاص) جو ره کانی خوا به به ک زانینی تیدا به، له گه ل هه بوونی دوو ناوی تایبه ت و (مختص) به زاتی خودای گه ره. که له هه یچ سوره تیکی تر نی به، به کی یان (أحد) ه که به اختصاص به لگه به له سه ره به کایه تی خودای گه ره که وه صف کرا وه به هه موو نه و صافی که مال، دووم (صمد) ه که نا وه بۆ زاتی پیتیست بۆ جی به جی کردنی هه موو پیتیستی به ک وه هه موو وه صفیکی خودای تیا کۆبوو بیته وه.

قهومیکیش گوتیا نه ده رباره ی پادا شت به رانه ره له گه ل پادا شتی خویندنی ۳/۱ سئ به کی قورنان، نه مه ش له به خشینی خودای گه ره دوور نی به.

۱۱۲۰: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَصْحَابِهِ: أَيَعْجِزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَقْرَأَ ثُلُثَ الْقُرْآنِ فِي لَيْلَةٍ؟ فَشَقُّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ وَقَالُوا: إِنَّا يُطِيقُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: اللَّهُ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ ثُلُثُ الْقُرْآنِ.

(تهرجه مه)

ده گێر نه وه له نه بوسه عیدی ﷺ فەرمووی: نه ری عاجز ده بی به کیکتان که بخوینن سئ به کیک قورنان له شه ویک؟ نه صحابیش پی یان زه حه ت بوو، پی یان گوت: کامه مان نه توانی نه مه نده بخوینن له شه ویک نه ی پیغه مبهری خودا؟! فەرمووی: سوره ی (قل هو الله أحد) که دوو وشه (کلمه ی) نه حه د و صه مه د نه گریته وه تایبه ته به زاتی هه ره پیرۆزی خودای گه ره وه به بی نه و وشانه له سوره ته کانی تری قورنان سئ به کیک قورنانه.

۱۱۲۱: عَنْ أُسَيْدِ بْنِ حُضَيْرٍ، قَالَ أَقْرَأَ ابْنَ حُضَيْرٍ أَقْرَأَ يَا ابْنَ حُضَيْرٍ، قَالَ: وَتَذَرِي مَا ذَاكَ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: تِلْكَ الْمَلَائِكَةُ دَنَّتْ لِصَوْتِكَ، وَلَوْ قَرَأْتَ لَأَصْبَحَتْ يَنْظُرُ النَّاسُ إِلَيْهَا لَا تَتَوَارَى مِنْهُمْ.

(تهرجه مه)

ده گێر نه وه له نوسهیدی کوری حوضهیر ﷺ گوتی: شه ویک سووره ی (بقره) یا سوره ی (کهف) ده خویند، نه سه به کیشی لای خۆی به سترابۆوه، له نا کاو دیتی نه سه به کە ی که وته جوولانه وه، نه ویش له خویندنی قورنان را وه ستا نه سه به کە ش را وه ستا نه جوولا، دیسان خویندی

نەسپەكەى كەوتەو، جۈللانەو، يەحىي كۆپىشى لەنزىك نەسپەكە بوو، ترسا بىكەوتتە ژىر دەست و پىنى نەسپەكە.. وەكو كۆرەكەى پاكىشا، تەماشاي ئاسمانى كرد چاوى بە ھەورىكى سىي كەوت چەند چارائىكى تيا ديار بوو، بەلام ھەوراز پۆيى لەپىش چاوى بزر بوو، كەوتە سبەينە نەم قەسەى بۆ پىغەمبەر ﷺ كرد، پىغەمبەر دووجار فەرموى نەى كۆرى حوزمىر بھوتتە نەى كۆرى حوزمىر بھوتتە، يەعنى كاشكى ھەر بت خوتىدايە. خوتىندى قورنانت نەبراىوايە، پىنى گوت: نەى پىغەمبەرى خودا ترسام لە كۆرەكەم يەحيا، نەو كە وولانغەكە پىي لى بىنى، چونكە لىنى نىزىك بوو، منىش سەرم بلند كرد بۆلاى كۆرەكەم چوموم بۆ ئاسمان سەرم ھەلپى، پەلەھەورىكەم دىت، چەند جەستەيەكى لەشيوەى رۆناكىم دىت (نەجسامى نوورانى) وەكو قندىلان تيا ديار بوو. پاشان بلند بوو لەپىش چاوم بزر بوو، پىغەمبەر ﷺ فەرموى: دەرزانى نەمە چى بوو؟ گوتم: نا، فەرموى: نەمە مەلانىكە بون، لەبەر دەنگى خوتىندى قورنان لەتۆ بەنزىك كەوتىبون، ئەگەر ھەر دەوامت بىكرادايە لەخوتىندەكەت نەدەپوشتى، ھەتا خەلكى تەماشايان دەكردن خويان نەدەشاردەو.

۱۱۲۲: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ: رَجُلٌ عَلَّمَهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَهُوَ يَتْلُوهُ آتَاءَ اللَّيْلِ وَآتَاءَ النَّهَارِ فَسَمِعَهُ جَارٌ لَهُ فَقَالَ لَيْتَنِي أَوْتَيْتُ مِثْلَ مَا أُوتِيَ فَلَانٌ فَعَمِلْتُ مِثْلَ مَا يَعْمَلُ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَهُوَ يُهْلِكُهُ لِي الْحَقِّ، فَقَالَ رَجُلٌ: لَيْتَنِي أَوْتَيْتُ مِثْلَ مَا أُوتِيَ فَلَانٌ، فَعَمِلْتُ مِثْلَ مَا يَعْمَلُ.

(تەرجەمە)

دەگىرنەو لە نەبوھورەيرە ﷺ گوتى: پىغەمبەر ﷺ فەرموى: ھەسوودى (يەعنى داواکردنى وەرگرتن وەكو خەلكانى تر) دروست نى يە ھەسوودى تەنيا لە دوو شت نەبى: يەكەى يان پىاويك خودا قورشانى فىرکردبى، ئىنجا لەكاتەكانى شەو لە سەعاتەكانى رۆژ بىخوتى، ئىنجا جىرائىشى گوىيان لى بىنى، بلنى: خۆزىا منىش وەكو نەم پىاوە خودا نەم چاكەشى لەگەل من بىكرادايە، ئىنجا منىش وەكوو نەو قورنام بھوتىدايە، دووم: پىاويك خودا مالىكى پىدابى ئىنجا ھەرفى بكا لە كاروبارى چاكە، پىاويكى تىرش بلنى: كاشكى بەمنىش بىدايە وەكوو نەم مالى كە بە نەو پىاوە دراو، منىش بۆ خۆم وەكو نەو لەپىنگاى خودا سەرم بىكرادايە. (ش): گوتراو لەم ھەدىسە پىرۆزەدا ھەيە تايبەت كردنى جۆرىك لە ھەسوودى، ئەگەر چى ھەسوودى بەتەواوى ھەرامە چونكە بەرژەو نەدىەكى (مەصلەحت) ئايىنى تىدايە ھەروەكو نەبو تەمام گوتىتى: (وما حاسدٌ في المكرُماتِ بحاسد).

۱۱۲۳: عَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ.

(ترجمه مه)

ده گيرنده له چه زردتی عوسمان رضی الله عنه پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمودی: بهترین شما کسی است که قرآن فیر ببین یا قورنانی فیری خه لکشی کردبن، یه کتیک لهم دوو صفه تهی تیدابن به مهرجیک له نیتوده ا نهبن نه م صفه تانه.

۱۱۲۴: عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَانَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَفْضَلَكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ.

(ترجمه مه)

ده گيرنده له چه زردتی عوسمان رضی الله عنه پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمودی: به راستی گه وره ترینی نیتوه نه م کهسه یه که قورنات فیر بووبی وه فیری خه لکشی کردبن، یه معنی همرکه سیکن فیری قورنات و بووبی و خه لکشی فیر کردبن هه ندیکه له باشتینی نیتوه، چونکی له دواي (ان) منی تبعضیه مقدره، شیخی شهرقاوی وای فرموده، له بهر نه م هه دیسه پیروزه (شوری) فیرکردنی قورناتی به سه ند تر کردوه له جهاد و شهر له گه ل کافران که فره زی کیفایه یه.

۱۱۲۵: عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِمَّا مَثَلُ صَاحِبِ الْقُرْآنِ كَمَثَلِ صَاحِبِ الْإِبِلِ الْمُعْقَلَةِ إِنْ عَاهَدَ عَلَيْهَا أَمْسَکَهَا وَإِنْ أَطْلَقَهَا ذَهَبَتْ.

(ترجمه مه)

ده گيرنده له عبدالله ی کوری عومره رضی الله عنه پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمودی: به راستی صیفه تی نه م کهسه ی خوزی گرتبن به خوتندنی قورنات، وه کوو ماخو وشتریکی به سترایه ویه به عه قال (که په تکیکه له ملی ووشر ده کن) نه گهر پاریزگاری بکا له ژیر فرمانی خاوه نه که ی ده وام ده کا وه نه گهر بهرله ای بکا و نه شی به ستیتوه ده روا...

نه مه تاییه ته به و کهسه ی قورناتی له بهر بن، یه معنی نه گهر دایم ده وری نه کاتوه له بهیری ده چیتوه... نه گهر ده وامیش بکا له سه م ده و زکردنه و ی بوی ده بیته مال له دونیا و قیامت.

۱۱۲۶: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بِسْمَا لَا حَدِيْهِمْ أَنْ يَقُولَ نَسِيتُ آيَةَ كَيْتٍ وَكَيْتٍ، بَلْ نَسِيتُ، وَاسْتَذْكِرُوا الْقُرْآنَ، فَإِنَّهُ أَشَدُّ تَفْصِيًّا مِنْ صُدُورِ الرِّجَالِ

(ترجمه)

ده گترنوه له عبدالله ی کوری مه سعوود ﷺ پیغه مبهرد ﷺ فرمووی: شتیکی بده بۆ یه کتیکیان که بلی فلان نایهتی ووها و هام له بیر چوه، (چونکی وا ده گهیهنتی درتقی کردوه له قورنان خوتندن) بهلکی بلی له بیرم براوه له لایهن خودا، چونکه نهمه سملاندنه به تهواوی گهورهیی خودا، وه داوای به بیرخستنهوهی قورنان بکهن له خۆتان، چونکی قورنان بۆ راکردن له نیو سنگتان سهخت تره له ووشر (چونکی قورنان قسهی مرۆف نییه، قسهی خالقی گهورهی کردگاره و بهتموانایه، له بهینی خوداو بهندهی خۆی مونساهبهی نییه چونکی مرۆف تازه دروست کراوی خودایه، به لام خودا قه دیمه و نه به دیه، ننجای خودای گهوره که نهم چاکه گهورهی له گهل خه لکی کرد پیوسته بۆ له بیرنه کردنی زۆر اعتنای پێ بکری.

۱۱۲۷: عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: تَعَاهَدُوا الْقُرْآنَ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفْصِيًّا مِنَ الْإِبِلِ فِي عُقُلِهَا.

(ترجمه)

ده گترنوه له نهبو موسی عبداللهی کوری قه یسی نه شعهری ﷺ، پیغه مبهرد ﷺ فرمووی: ناگادار بن له قورنان له بهرکردن و خوتندنی دووباره و سێ باره، سویندم بهو زاتهی روحی منی به دهسته، بێ شک قورنان سهخت تره بۆ نه جات له نیو دلان له ووشر له بهندی خۆی.

۱۱۲۸: عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ: يَا أَبَا مُوسَى، لَقَدْ أُوتِيتَ مِزْمَارًا مِنْ مِزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ.

(ترجمه)

ده گترنوه له نهبو موسی نه شعهری ﷺ، پیغه مبهرد ﷺ پێی گوت: نهی نهبو موسی به پراستی ناوازیکی خۆشت پێ دراوه وه کو ناوازی خۆشی داود. (له فطی (آل) زیاد کراوه چونکه نه زانراوه له کهس و کاری داود یه کتیک دهنگی خۆش بووبی).

۱۱۲۹: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْقَنِي بِهِ، فَلَقِيْتُهُ بَغْدُ، فَقَالَ: كَيْفَ تَصُومُ؟ قَالَ: كُلَّ يَوْمٍ. قَالَ: وَكَيْفَ تَخْتِمُ؟ قَالَ: كُلَّ لَيْلَةٍ، قَالَ: صُمْ فِي كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةً وَاقْرَأِ الْقُرْآنَ فِي كُلِّ شَهْرٍ، قُلْتُ: أَطِيقُ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ، قَالَ: صُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي

الْجُمُعَةِ، قُلْتُ: أَطَبَقُ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ، قَالَ: أَفْطِرُ يَوْمَيْنِ وَصُمْ يَوْمًا، قُلْتُ: أَطَبَقُ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ، قَالَ: صُمْ أَفْضَلَ الصَّوْمِ صَوْمَ دَاوُدَ؛ صِيَامَ يَوْمٍ وَإِفْطَارَ يَوْمٍ، وَاقْرَأْ فِي كُلِّ سَبْعٍ لَيْلًا مَرَّةً..

(تەرجەمە)

دەگێڕنەوە لە عبدالله ی کۆری عەمری کۆری عاص گوتی: باوکم ژنیکی و جاغ زادهو باشی لی ماره کردم، هەر جارە باوکم لە نەحوالی بوو کە دەپرسی، جارێک لی پرسی، گوتی: مێردە کەت چلۆنە؟ گوتی: پیاویکی باشە، پێی لە نوێنی نێمە نەناوە وە دەستی خۆشی نەخستۆتە نیو لیپاسی نێمە، لەو کاتەو کە هاتومەتە لای (یەعنی لە گەلم جووت نابێ). عەمریش لەترسی گوناحا کاربوونی کۆرە کە بە سەبەب سەرچی نەکردنی بوو کە کەمی، چوووە خزمەت پێتە مەبرکە قسە ی بوو کە کەمی پێ گوت، فەرمووی: عبدالله ی کۆرت بیتنە لام.. عبدالله گوتی: منیش لەپاشان چووم خزمەتی، پێتە مەبرکە فەرمووی: چلۆن بە پۆژوو دەبی؟ عبدالله گوتی: هەموو رۆژێک.. فەرمووی: ئەدی ختمی قورئان چلۆن دەکە؟ پێم گوت: هەموو شەوێک.. پێتە مەبرکە فەرمووی: هەر مانگێک سێ پۆژ بە پۆژوو بە، لە هەر مانگیش یەک خەقی قورئان بکە.. پێم گوت: تاقەتی زیاترم هەیە، فەرمووی: لە سێ رۆژ یەک پۆژ بە پۆژوو بە، بەم تەرە دوو پۆژ پێ مەبە رۆژێک پێ بە. پێم گوت: تاقەتی زیاترم هەیە، فەرمووی: بە گەورەترین پۆژوو بە پۆژوو بە، رۆژی داود کە رۆژێک بە پۆژوو دەبوو رۆژێکی پێ نە دەبوو، لە هەر هەفتە یەکی ش بە ختم بکە (نە ی کاشکی روخسەتە کە ی پێشوم لە پێتە مەبر قبول دەکرد، چونکی بە تەمەن گەورە بویە بێ تاقەت بویە، ۷/۱ هەفتە یەکی قورئان بە پۆژ لای هەندێ نەهلی خانووی ئەو ی کە دەویست بە شەو بخوێنێ بە پۆژ دە بخوێنێ بۆ خاتری دەورە کانی شەو لە سەر سووک بێ، دەر ساری رۆژووش بۆ ئەو ی هێزێکی بە بەر بیتنەو وادەبوو رۆژانەکی زۆر بە پۆژوو نە دەبوو، بەلام هەمووی دە ژمارد، پاشان چەند رۆژێکی شکاندبوو هەمووی دە گرتەو، نەو کە شتیکی وای لە دەست بچێ، لە سەر ئەو شت لە پێتە مەبر جیا بۆ (درودی خۆی لە سەر بێ).

۱۱۳۰: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: يَخْرُجُ لَيْكُمُ قَوْمٌ تَحْقِرُونَ صَلَاتَكُمْ مَعَ صَلَاتِهِمْ وَصِيَامَكُمْ مَعَ صِيَامِهِمْ وَعَمَلَكُمْ مَعَ عَمَلِهِمْ، وَيَقْرَعُونَ الْقُرْآنَ لَا يُجَاوِزُ حَنَاجِرَهُمْ، يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرِّمِيَةِ يَنْظُرُ فِي التَّصَلِّ فَلَا يَرَى شَيْئًا وَيَنْظُرُ فِي الْقِدْحِ فَلَا يَرَى شَيْئًا وَيَنْظُرُ فِي الرِّيشِ فَلَا يَرَى شَيْئًا وَيَتَمَارَى فِي الْفُوقِ.

(ترجمه مه)

ده گيرنهوه له نه بوسه عیدی خودری ﷺ گوتی: گوتم لی یو پیغه مېهر ﷺ فرمووی: قهوميک پيدا دهېن له نیتوه، نویتوی خوتان به گویره نویتوی نهوان به کم ده زانن، پژووی خوشستان به گویره پژووی نهوان به کم ده زانن، وه کاره چاکه کانی تری خوتان به گویره کاره چاکه کانی نهوان به کم ده زانن، وه قورنانش ده خوتن به لام له گهروویان تی ناپهړې بۆ نیتو دلیان و دهروویان، له دینی نیسلام ده ده چن وه کوو ده چوونی تیر به تیژی و لووسی له جهسته ی نیچیر، بهم بهرزه تیر اندازه که ته ماشا بکا هیچ به شیک له که لاکي نیچیره که به سهری تیره کسوه نی یه، وه ته ماشای باسکه تیره کوشی بکا نه ویش هیچی پیوه نه بن، وه ته ماشای پهری تیره کوش بکا نه ویش هیچی پیوه نه بن، وه گومانیکیش ببا له قوونکی تیره که ی قه لشاو بۆ گیروونی له سهر داوی کهوان (چونکه عاده ته قوونکی تیره ده قه لیشن به قه ده ر جیگای داوی کهوان تا له کاتی راکیشانی تیر له سهر داو نه جوولن) که نایا به هیچ به شیک له جهسته ی نیچیره که به قوونکی قه لشاوی تیره که ویه یان نا.

(ش): مه به ست له دین نه گهر دینی نیسلام بن حدیس هل ده گری شم قه و به کافر بن، نه گهر مه به ستیش له دین به گوئی کردنی نیام بن. نابیتته به لکه (حوجت) به کافربوونیان به پای زانایانی نیسلام، خه وارج له سهر پي بزرکردنی خویشی یان کومه لیکن له سهر نیسلام. دروستیشیان کردوه، ژنیان لی ماره بکری یان ژنیان لی بخوازی و خواردنی ده ست کوژیان وه قبولی شاهد یان، پرسیاریان له حه زره تی عه لی کرد، نه ری شم کومه له کافرن؟ گوتی: له کوفه هه لاتون، گوتیان: نه دی منافقن، گوتی: منافق یادی خودا ناکن، کم ته بن، نه مانه نیتاره و سبه ی نه یادی خودا ده کمن، گوتیان نه دی نه مانه چین، گوتی نه مانه قه و میکن فتنه یه کیان تووش بووه کهړ و کویر بوونه.

۱۱۳۱: عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمُؤْمِنُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَالْأَثَرِجَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَرِيحُهَا طَيِّبٌ، وَالْمُؤْمِنُ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَالْثَمَرَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَلَا رِيحَ لَهَا، وَمَثَلُ الْمُتَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ الْمُتَافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالْحَنْظَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ أَوْ خَبِيثٌ وَرِيحُهَا مُرٌّ.

(ترجمه مه)

ده گيرنهوه له نه بوموسی نه شعری ﷺ پیغه مېهر ﷺ فرمووی: صفه تی نهو نیمانداره ی که قورن بخوینن و کاریشی پي بکا، وه کو صفه تی ترنج وایه تامه که ی خوشه و بیتیشی خوشه وه نهو نیمانداره ی که قورن به ده وام ناخوینن و کاریش به نه حکامه کانی ده کا وه کو خورما وایه

تامه‌که‌ی خۆشه‌و هیچ بێنی نی‌یه. صفه‌تی منافقیش که قورنان ده‌خوێنی وه‌کو ره‌یحانه‌ وایه
 بێنه‌که‌ی خۆشه‌ و تامی تاله. صفه‌تی منافقیکیش قورنان ناخوێنی وه‌کو گوژاله‌که‌ تامه‌که‌ی
 تاله یا فەرمووی پیسه. هیچ بێنیشی نیه. یا فەرمووی: بێنیشی تاله.

۱۱۳۲: عَنْ جُنْدَبٍ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اقْرَعُوا الْقُرْآنَ مَا اخْتَلَفَتْ عَلَيْهِ
 قُلُوبُكُمْ فَإِذَا اخْتَلَفْتُمْ فَقُومُوا عَنْهُ.

(تەرجەمە)

ده‌گێڕنه‌وه له جوندوبی کوری عبدالله ﷺ له پێغه‌مبه‌ر ﷺ فەرمووی: قورنان بخوێنس هه‌تا
 دل‌تان له‌سه‌ر قورنان خوێندن کۆیه و موشتاقی خوێندن، پاشان وه‌کو دل‌تان ب‌لایسوو شه‌وقت‌ان
 له‌سه‌ر قورنان خوێندن نه‌ما، وازی لی‌بێنن، چونکی دل‌تان ناگای له‌ خوێندنه‌که‌ نامێنێ، نمو
 کاته نه‌خوێندن باش‌تره له‌ خوێندن.

کتاب النکاح

باسی ژن هینان

۱۱۳۳: ۶۷۵ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتُمُّ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذًا وَكَذًا؟ أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَتْقَاكُمْ لَهُ، لَكِنِّي
 أَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَنِّ سِتِّي فَلَيْسَ مِنِّي.

(تەرجەمە)

ده‌گێڕنه‌وه له نه‌نه‌س ﷺ سێ چینه نه‌صحاب هاتنه خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ر ﷺ، عه‌لی کوری
 نه‌بو تالب و عبداللهی کوری عه‌مری و کوری عاص وه‌ عه‌سمانی کوری مه‌ضعون له‌وان بوو،
 ده‌رباره‌ی خواپه‌رستی پێغه‌مبه‌ر په‌رسیاریان له‌ دایکی ئیمانداران کرد گۆیا خواپه‌رستی یه‌که‌یان
 به‌که‌م زانی پاشان گۆتیان ئیتمه‌ له‌ کوێ و پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ کوێ، خودا فەرمووی: ﴿لِيُغْفِرَ لَكَ
 مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾.. پاشان یه‌کیکیان گۆتی: من به‌شێوه‌یه‌کی هه‌میشه‌یی هه‌موو
 شه‌و نوێژ ده‌که‌م، یه‌عنی به‌بێ نه‌وه‌ی شه‌وێک باز بکه‌م، نه‌وی تریش گۆتی: من سال هه‌مووی
 به‌روژوو ده‌هم بێ له‌دوو جه‌ژنه‌و سێ روژی جه‌ژنی قوربان (ایام التشریق)، نه‌وی تریش گۆتی:
 بپرای بپرای (به‌قه‌طعی) ژن نابینم.. پاشان پێغه‌مبه‌ر ته‌شریفی هاته‌ لایان، فەرمووی: نه‌وه
 ئیوه‌ن واتان گوتوه‌ وه‌ واتان گوتوه‌، واللّه، ده‌نا من به‌بێ شک و گومان له‌ئیوه‌ زیاتر له‌ خودا
 ده‌ترسم وه‌ زیاتر له‌ئیوه‌ به‌ته‌قواتر و به‌دین ترم، به‌لام به‌روژووش ده‌هم و ده‌شی‌شکێنم، وه
 نوێژی‌ش ده‌که‌م و راش ده‌کشێم و ژنانیش ده‌بینم، تنجا هه‌رکه‌سی‌یکیش رێگا و ره‌وشتی من به‌ر

بدا به جههتی رِک لی بوونه له من نییه، یه عینی موسولمان نییه، چونکی کلمه ی شه هادهش له پِنگاو ره وستی پیغه مبه ره ښکاري.

(ش): زور پای جوړه جوړه هیه که ژن هینان له خواپه رستی یه (عبادات) ه، حنه فیه کان گوتویانه له خواپه رستی یه. سونه ټیکی وایه پیغه مبه ره ښکاري ته نکیدی له سهر کړدوه، شافعیه کانیش گوتویانه له خواپه رستی یه. هتا له شهر چی وه سیط گوتراوه نه صی امام الحرمین له سهر نه میه ژن هینان له ویستی مروث خوږه تی یه عینی له (شه هواته) و ښاره زوی نه فسه، له عبادات نییه.

له پرتو وکی (الام) ی نیمامی شافعی هه رای له سهر نه میه به به لگه ی نایه ت که ده فرموی (زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ... الخ) له حه دیسیش هاتوه ده فرموی: (حُبُّ إِلَيَّ مِنْ دُليَاكُمْ الطَّيِّبُ وَالنِّسَاءُ) واته له دونای نیوه دوو شتم لای خوږه ویست کراوه بیتن خوش و نافره ت. نه وه ویش گوتیتی: ژن هینان نه گهر به نی یه ټیکی باش بڼ مبه ست له ژن هینانه که پاکبونی له خراپه و سونه ت به چی گه یاندنی پیغه مبه ر و یان بو نه وه بڼ مندا لیکسی باش و صالحی لی پیدای بی، نه مبه یان خواپه رستی یه و عبادته هتا بو پیای خه ساویش.

۱۱۳۴: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ جَفَّ الْقَلَمُ بِمَا أَلْتَ لَاقٍ فَاخْتَصِرْ عَلَى ذَلِكَ أَوْ ذَرِّ.

(ترجمه مه)

ده گپ نه وه له نه بوهره ریه ښکاري گوتی: به پیغه مبه رم گوت: شه ی پیغه مبه ری خودا، من نه و جه و اتم، جعیلتم، له زینا خرم ده ترسیم، هیچیشم نی یه ژنی پڼ بینم؟ پیغه مبه ره ښکاري قسه ی نه کړد، دووباره گوتم، دیسان قسه ی نه کړد، دیسان پیتم گوته وه، دیسان قسه ی نه کړد، نه مجاره ش پیتم گوته وه، فرموی: نه ی نه بوهره ریه، نه و قه له می که نه حوالی توی پڼ نووسراوه له له وح له توش بوونی زینا و شتی تریش که به سهرت بڼ تووشت هه ر ده بڼ، شجا له سهر شم حاله ی که ده زانی هه موو شتی که به قه زاو حوکی خودایه، خو ت به سیته یا واز له خو ت بیتنه.

(ش): نه مر لیتره بو ترساندن و ته هدیده له سهر تهرکی خه ساندن، هه روه کو نه و شته ی پروی دابڼ (نه مری واقع) له م نایه ته که ده فرموی: (وَقُلْ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ) یه عینی نه کی خو ت به سینتی.

۱۱۳۵: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ لَوْ نَزَلَتْ وَادِيًا وَفِيهِ شَجَرَةٌ قَدْ أَكِلَ مِنْهَا وَوَجَدْتَ شَجَرَةً لَمْ يُؤْكَلْ مِنْهَا فِي آيَتِهَا كُنْتُ تُرْبَعُ بِعِيْرِكَ؟ قَالَ:

فِي الْيَمِينِ لَمْ يُرْتَفَعْ مِنْهَا، تَغْنِي أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَتَزَوَّجْ بِكَرٍّ غَيْرَهَا.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەوه له دایکی نیمانداران ھەزرەتی عائشە (خوای لی‌دازی بێ) گوتی: گوتم نە یئەمبەری خودا ناگادارم بکە، نە گەر له شیوتک داببەزی لەوە پێتکی ھەبێ لی‌ خورابێ، چاویشت بە لەوە پێتک کەوت لی‌ نە خورابێ، له کامە لەوە پ ووشتری خۆتی لی‌ دە لەوە پێتی؟ یئەمبەر ﷺ فەرمووی: لەو لەوە پە ی نە خوراوه. مەبەستی عائشە ئەمەبو یئەمبەری خوا ﷺ بێ له ھەزرەتی عائشە له دایکەکانی نیمانداران ھێچیانێ بە کچینی نە ھینا (یەعنی پێویستە فەرقی بکری لە گەڵ ئەوانی تر).

۱۱۳۶: عَنْ عُرْوَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ عَائِشَةَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ، فَقَالَ: أَلَيْتَ أَخِي فِي دِينِ اللَّهِ وَكِتَابِهِ وَهِيَ لِي حَلَالٌ.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەوه له ھەزرەتی عائشە (خوا لی‌ رازی بێ) یئەمبەر ﷺ داخوازی ھەزرەتی عائشە له ھەزرەتی نەبوە کر کرد، نەبوە کر گوتی: بێ شک من ھەر برای تۆم، یئەمبەر ﷺ فەرمووی: تۆ برای منی له نایینی نیسلام که نایینی خودایە، وه له کتابی خودا که قورئانە، چونکە فەرمووی: (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ) یەعنی برابری ھەمان له نایینە له پەچەڵەک (نەسەب) نی. ھەتا لێم ھەرام بێ، بەبرایەتی دینیش لێم ھەرام نابێ، بەلکی ئەم کچە ی تۆ بۆ من ھەڵاڵە.

۱۱۳۷: عَنْ عَائِشَةَ، دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى ضَبَاعَةَ بِنْتِ الزُّبَيْرِ فَقَالَ لَهَا: لَعَلَّكَ أَرَدْتَ الْحَجَّ؟ قَالَتْ: وَاللَّهِ لَا أَجِدُنِي إِلَّا وَجِعَةً، فَقَالَ لَهَا: حُجِّي وَاشْتَرِطِي وَقُولِي اللَّهُمَّ مَجِّلِي حَيْثُ حَبَسْتَنِي.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەوه له ھەزرەتی عائشە (خوای لی‌دازی بێ) یئەمبەری ﷺ تەشریفی فەرمووه لای ضوباعە ی کچی زوبەیری کوری عبدالمطلب، فەرمووی: ئە ی ضوباعە! لی‌ ۆ شاوێ بەتوێ ھەج بکە ی؟ پێی گوت: واللہ من نەساغم، فەرمانی پێ کرد ھەج بکە و شەرتیش بکە بلی نە ی خودایە جینگای تە ھەمو لی من له نیحرام، ئەو جینگایە یە که منت لەوێ ھەپس کرد، بە ھۆی نەساغی که نەتوانم پێویستی یەکانی ھەج (مناسک) جێ بە جێ بکەم بە ھەموو مەرجەکانی. ضوباعە ژنی میقدادی کوری نەسوود بوو.. (ئەمە لەعەینی وادەتێ)، (رای جۆراوجۆر

ههيه له دروست بوونی نهم مهرجه، لای قسه‌ی دیاری امامی شافعی دروسته، نیمامی نه‌حمه‌دیش له‌سهر نهم قسه‌یه لای نیمامی حه‌نه‌فی و مالک نهم مهرجه بۆ به‌جی‌گه‌یاندنی حه‌ج که‌لکی نیه، ده‌بنی له‌سهر نیحرامی خۆی پروا هه‌تا هه‌موو پتویستی‌یه‌کانی حه‌ج جی‌به‌جی ده‌کا نابنی ته‌حه‌لول بکا) هه‌ندێ له‌ زانیان نهم حه‌دیه‌شیان کردوته به‌لگه‌ له‌سهر اعتبارنه‌کردنی که‌فانه‌ت و هاوشانی له‌ نه‌سه‌ب و ره‌چه‌له‌ک، چونکی میقدادی کوپی عه‌مری شه‌عه‌به‌ی کوپی مالیکی کیندی بوو به‌ سه‌به‌ب ته‌به‌نی ده‌خرايه پال نه‌سوه‌دی کوپی عه‌بدی یه‌غوئی کوپی ده‌هه‌بی کوپی عه‌بدی مه‌نافی کوپی زوهره‌ی زه‌هری، واته‌ به‌ کوپی نه‌و داده‌ندرا، پاشان له‌ جاهیلیه‌ت موخاله‌فه‌ی کردوه پیتچه‌وانه‌ جوولایه‌وه، ضویاعه‌ش له‌ به‌نی هاشم بوو نامۆزابوو له‌گه‌ل پیتغه‌مبه‌ره‌که‌، به‌لام له‌وانه‌یه‌ خۆی و سه‌مرکرده‌کانی اسقاطی که‌فانه‌تی خۆیان کردبن.

۱۱۳۸: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرُبَّتْ يَدَاكَ.
(ته‌رجه‌مه)

ده‌گێڕنه‌وه له‌ نه‌بوهره‌یره‌که‌ پیتغه‌مبه‌ره‌که‌ فهرمووی: عه‌اده‌تی خه‌لکی وا رۆیشه‌تووه ژن ماره‌ ده‌کرێ له‌به‌ر هه‌بوونی یه‌کیک له‌چار خه‌سه‌ت که‌ له‌ ژنه‌که‌دا هه‌بن، یه‌کی‌یان مالی هه‌بن به‌لکی به‌هۆی مالی خۆی پتویستی زۆری به‌مێرده‌که‌ی نابنی له‌ داواکردنی پتویستی‌یه‌کانی خۆی له‌ مێرده‌که‌ی وه‌ به‌لکی مه‌الیکیشی ده‌بن له‌پاش خۆی ماله‌که‌ی بۆ مه‌اله‌که‌ی ده‌گه‌ریته‌وه. دووه‌م: ناوو شه‌ره‌فی هه‌بن له‌لایه‌ن باب و باپیر و خزه‌که‌نی. سه‌ی‌یه‌م: جوان و شیرین بن، چونکی جوانی له‌هه‌موو شتی‌ک هه‌ر پتویسته‌ به‌تایبه‌تی له‌ شه‌ره‌ت که‌ شه‌وو رۆژ له‌گه‌لی‌دای: چواره‌م: له‌خواترس و به‌دین بن.. ئینجا به‌ژنی دیندار زه‌فه‌ر به‌هه‌ دوو ده‌ستت خۆلاوی بن که‌ مایه‌ی هه‌ژاریه‌.

(ش): له‌ ژنی دیندار به‌ له‌فۆی زه‌فه‌ر نه‌دای فهرموو هه‌تا بزانی‌ێ که‌ دین له‌سهر هه‌مووی په‌سه‌ندتره‌، یه‌عنی نه‌گه‌ر ژنی‌ک هه‌بن دیندار بن به‌س، ژنی‌کی‌ش هه‌بن دیندار نه‌بن به‌لام ده‌وله‌مه‌ند بن و جوان بن و خاوه‌ن پێ و جی بن، دینداره‌که‌ هه‌لبۆیره‌ چونکه‌ نیعه‌مه‌تی‌کی زۆر گه‌وره‌یه‌ بۆ دونیاو قیامه‌ت، چونکی له‌دوایی حه‌یه‌سی‌کی درێژ له‌ کوپی عومهر ده‌گێڕنه‌وه به‌ مه‌رفوعی ریاوایه‌ت کراوه (لأمة سوداء ذات دین افضل).

۱۱۳۹: عَنْ سَهْلٍ قَالَ: مَرَّ رَجُلٌ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: مَا تَقُولُونَ فِي هَذَا؟ قَالُوا: حَرِيٌّ إِنْ خُطِبَ أَنْ يُنْكَحَ وَإِنْ شَفَعَ أَنْ يُشْفَعَ وَإِنْ قَالَ أَنْ يُسْتَمَعَ.. قَالَ: ثُمَّ سَكَتَ، فَمَرَّ رَجُلٌ مِنْ فَقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ، فَقَالَ: مَا تَقُولُونَ فِي هَذَا؟ قَالُوا: حَرِيٌّ إِنْ خُطِبَ أَنْ لَا يُنْكَحَ وَإِنْ شَفَعَ أَنْ لَا يُشْفَعَ وَإِنْ قَالَ أَنْ لَا يُسْتَمَعَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَذَا خَيْرٌ مِنْ مِلْءِ الْأَرْضِ مِثْلَ هَذَا.
(تەرجەمە)

دەگێڕنەوێ لە سەھلی کۆری سەعدی ساعدی ئەنصارى ﷺ، گوتى: پیاویکی دەولەمەند بەلای پێغەمبەر ﷺ دا ڕەت بوو، راست و راست بە ئەصحابی گوت: ئێوە چی دەلێن دەرحەق بەم پیاوێ؟ پێیان گوت: ئەمە پیاویکی باشە شایانی ئەوێ بە ئەگەر ژن داخواری بکا پێی بکەن و ئەگەر تەکاش بکا تەکای قبوڵ بکەن، و ئەگەر لە ئەنجومەنتیک قەسە بکا گۆی دەدەن... سەھل گوتی: پاشان قەسە نەکرد، پاشان پیاویکی هەژاری موسولمان بەویدا ڕەت بوو، فەرمووی: ئەدە لەم پیاوێ چی دەلێن؟ پێیان گوت: ئەم هەژارە لێ دەدەشت ئەو ئەگەر ژن داخواری بکا پێی نەدەن، و ئەگەر تەکاش بکا تەکای قبوڵ نەکرێ و ئەگەر قەسەش بکا لە ئەنجومەنان هیچ کەسێک گۆی نەدات، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ئەم پیاوێ هەژارە پێ بە غارد لە یەکیکی وەکوو ئەم پیاوێ دەولەمەندە باشترە.
(ش): بە گوتنی ئەوێ کە ئەم پیاوێ لە یەکیکی وەکوو خۆی دەولەمەند باشترە وایسە وایسە بگەیهێنی کە هەموو هەژاریک لە دەولەمەند باشترە، بەلکو ئەگەر بەدین تر بن.

۱۱۴۰: عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا تَرَكَتُ بَعْدِي فِتْنَةً أَضَرَّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ.
(تەرجەمە)

دەگێڕنەوێ لە نوسامەى کۆری زەید ﷺ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: لەپاش خۆم جێم نەهێشت فتنە و ئامتەحانیکی لە جێنی ژنان بەزەرەر و زیاتر بۆ پیاوان (چونکی ناقصات العقلن، پیاوانیش ناچار دەکەن بە شتی واکەمى دین و عەقلى تیا هەبن، بەلکى لەسەر داواکردنى دۇنيا وایان لێ دەکا خۆیان بە هێلاک بەدن).

۱۱۴۱: عَنْ عَائِشَةَ قَالَتِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَرَاهُ فُلَانًا لَعَمَّ حَفْصَةَ مِنَ الرُّضَاعَةِ، نَعَمَ الرُّضَاعَةُ تُحَرِّمُ مَا تُحَرِّمُ الْوِلَادَةُ.

(ترجمه مه)

ده گیتړنوه له حمزه رتی عانشه (خوای لی زازی بڼ) گوتی: گوتم له دهنګی پیاوړیک بو داوای ماوه دانۍ ده کرد که بیتته ژووری له خانووی (حفصه) منیش گوتم: نهی پیغه مبهری خودا نه مه پیاوړیک له ده درګه ی خانووی حفصه دهدا داوای ماوه دان ده کا. فدرمووی: وای بو ده چم نه مه فلانه بو مامی شیری حفصه داوای نیزن و ماوه دان ده کا، عانشه گوتی: فلانش له زیان بوايه که مامی شیریم بوو نه هاته لام، پیغه مبه ریش ﷺ فدرمووی: به لن وایه، شیر خواردن حدرام ده کا هرچی که نه سب (نزیکی خزمایه تی) حدرامی ده کا، چونکی شیرده ره که ده بیتته دایکی شیری. میړده کشتی نه بیتته باوکی. نجا اصول و فروعی هردو وکیان (واته خزمه کانی باوک و دایکی و مېنداله کانی هردو ویان) و خوشکه کان و برایه کانی هردو ویان له شیر خواردو و حدرام ده بی، چونکه ده بیتته پلک و پور و مام و خالی شیری.

۱۱۴۲: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا تَتَزَوَّجُ ابْنَةَ حَمْزَةَ قَالَ إِنَّهَا ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ.

(ترجمه مه)

ده گیتړنوه له عبداللہی کوری عباس ﷺ علی کوری نه بوطالب به پیغه مبهری گوت: بوچی کچی حمزه ی مامت له خوت ماره ناکه ی؟ له شیرینترینی کچه کانی لاوچاکی قوریه شه، فدرمووی: کچی حمزه کچی برای له شیریه، لیم حدرامه. (ش): حمزه رتی علی له وانه نه نه ی زانیسی که شیریان پتکه وه خواردووه، یاخو وای زانیسی که دروسته بو پیغه مبه ر که بی هیتن.

۱۱۴۳: عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ، فَقَالَتْ: أَوَلَيْسَ ذَلِكَ؟ إِنْ ذَلِكَ لَا تَحِلُّ لِي، قُلْتُ: فَإِنَّا نَحَدِّثُ أَنَّكَ تُرِيدُ أَنْ تُنْكِحَ بِنْتَ أَبِي سَلَمَةَ؟ قَالَ: بِنْتُ أُمِّ سَلَمَةَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، فَقَالَ: لَوْ أَنَّهَا لَمْ تَكُنْ رَبِيبَتِي فِي حَجْرِي مَا حَلَّتْ لِي، إِنَّهَا لابْنَةُ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ، أَرْضَعْتَنِي وَأَبَا سَلَمَةَ تَوَيْتُهُ.. فَلَا تَعْرِضْنِ عَلَيَّ بَنَاتِكُنَّ وَلَا أَخَوَاتِكُنَّ.

(ترجمه مه)

ده گیتړنوه له دایکی نیمانداران نومی حبیبه، ره مله ی کچی نه بوسفیان، صه خری کوری حمرب، ره زای خواوړندی عالهمیان لی بی، گوتی: گوتم: نهی پیغه مبهری خودا، خوشکی من حمزه له خوت ماره بکه، پیغه مبه ر ﷺ فدرمووی: نایا پیت خو شه نه مه بکه م؟ گوتم: به لن، چونکی من خو من و نیم هیچ هوی تر نه بی، وه به به شداربوون له خو شیه کانی شم خوشکی

خۆم له هه موو كه سێك پێ خوشتره، پێغه مبهړ ﷺ فهرمووی: كۆكردنه وهی دوو خوشك له ژیر نیکاحی یهك پیاو ده لال نییه، پێم گوت: ئێمه قسه مان بۆ ده کری تۆ ده تهوئ دپوهی کچی نه بوسه له مه له خۆت ماره بکهی. پێغه مبهړ ﷺ به لای سه رسو پرمان فهرمووی: کچی ئومه سه له مهی خیزام؟ پێم گوت: به ئێ، فهرمووی: ئه م کچه نه گهر دایکیشی خیزانی من نه بویه و نه ویش به خێو کراوی من نه بویه، له من هه ر ده لال نه بوو ماره ی بکه م، چونکی کچی برای شیریه، ئوبیه جاریه ی نه بوله هه ب شیریه به من و نه بوسه له مه داوه، ئنجا بۆ ماره کردن کچی خۆتان و خوشکه کانی خۆتان پێشکهشی من مه کهن یان داوام لی مه کهن که ماره یان بکه م (یه عنی نه ئومی سه له مه ناره زوو بکا کچی نه بوسه له مه پێم نه تۆیش نهی ئومی هه بییه ناره زوو بکه خوشکت پێم).

١١٤٤: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَائِشَةُ الظُّرْنَ مِنْ إِخْوَانِكُنْ فَإِنَّمَا الرُّضَاعَةُ مِنَ الْمَجَاعَةِ.

(ته رجه مه)

ده گێرنه وه له هه زه تهی عانشه (خوای لی رازی بێ) پێغه مبهړ ﷺ چوه لای دیتی پیاوئیکى لا دانیشتبوو، پێی ناخۆش بوو، روى پێرۆزى گۆزا، هه زه تهی عانشه فهرمووی: ئه مه برای شیریه، پێغه مبهړ ﷺ فهرمووی: به باشی ته ماشا بکه م، براهه کانی شیریتان کتن، چونکی لی هه رام بوون به شیر ناسه لێنדרئ (ثابت نابى) الا مه گهر به شیرت نه بێ پارتزگاری ژبانى مناله شیره خۆره که بکا له هیلاکبوونی برسیه تی، یه عنی مناله که له ته مه نیتکی وایی هیچی تری پێ نه خۆری که پێ بۆ شیر نه بێ.

(ش): نيمامه کان و موجهه هیده کان به وه رگرتن له م هه دیسه پێرۆزه له و شیریهی ده بیته هۆی هه رام بوونی ژن له پیاو که ماره ی بکا رای جیا جیا یان هه یه، لای نيمامی شافعی و جمهور نه بێ شیره که له پێش ته وایوونی ته مه نی مناله که بێ که بێ به دووسال، نه بێ پێنج جاریش بێ، لای نيمامی هه نه فیش نه بی له پێش ته وایوونی دو سال و نیو بێ، لای نيمامی مالک نه بێ له پێش ته وایوونی دووسال و چه ند رۆژتیک بێ.. لای زه فر نه بێ له پێش ته وایوونی سێ سال بێ. به شیر خواردنی یهك جار ته صریحی نکاح ثابت نابێ (واته ژن له پیاو هه رام نابێ که ماره ی بکا)، لای نيمامی مالک و نه بوحه نیفه و مه زه بهی نه حمه د نه بێ.

١١٤٥: عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَسَلَمَةَ بْنِ الْأَخْوَعِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّهُ قَدْ أَذِنَ لَكُمْ أَنْ تَسْتَمْتَعُوا فَاسْتَمْتَعُوا.

(تەرجەمە)

دەگىرنەمە لە جابرى كورې عبداللە و لە سەلمەى كورې ئەكە، گوتيان: لە لەشكرىك پىتەمبەر ﷺ ھاتە لامان، فەرموى: ئىزن درا بۆ ئىتوھ نكاحى موتەبە بكن، يەئنى ژن مەرەكردن بۆ كاتىكى ديارى كراو، ئىنجا سوود لەم جۆرە ژن مەرەكردنە وەرگرن.

(ش): ئەم ھەدىسە مەنسوخە بە ئىجماع لای روافض نەبىن (واتە ئەم ھەدىسە كارى پىناكرى لەسەر راي گشتى ھەموو زاناكانى شەرىعەتى ئىسلام و يارانى پىتەمبەر لەلایەن ئەو كەسانە نەبى كە بەرھەلستى راي ئەھلى سونەت دەكەن).. ئەم مەرەكردنى موتەبە ھەرامە. لە جەغفەرى كورې محمد پرسیار كرا لەم نكاحە، گوتى: زىنايە.. بىرى جۆراوجۆر ھەبە لەوھى كە دەبى لەم جۆرە ژن مەرەكردنە دەبى ھەد دەرىكرى، ئىمامى شافعى ﷺ گوتىتى ھەددى لەسەر نىيە با پش زانى ئەم. جۆرە نكاح و مەرەكردنە پوچ و فاسدە. لەبەر راي جۆراوجۆرى زانايان شوبھە ھەبە، بەلام مەرھى و نەسەب و عىدە سابت دەبى.. لە حاشىيەى ئەبوسعود لەسەر پەرتووكى (كنز) لای ئىمامى ھەنەفىش ھەدد و رەھى لەسەر نىيە.

١١٤٦: عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ إِنِّي وَهَبْتُ مِنْ نَفْسِي فِقَامَتَ طَوِيلًا فَقَالَ رَجُلٌ زَوْجُهَا إِن لَمْ تَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ قَالَ هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ تُصَدِّقُهَا قَالَ مَا عِنْدِي إِلَّا إِزَارِي فَقَالَ إِذْهَبْ فَالْتَمِسْ وَلَوْ خَائِمًا مِنْ حَدِيدٍ، وَمَا تُصْنَعُ بِإِزَارِكَ إِنْ لَبِستَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَيْءٌ، ماذا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟ مَلَكَكُمَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، وفي رواية قَدْ زَوَّجْتُكُمَا عِنْدَ الْأَكْثَرِ.

(تەرجەمە)

دەگىرنەمە لە سەھلى كورې سەعدى ئەنصارى ﷺ گوتى: ژنىك خۆى بە ھەبە پىشكەشى پىتەمبەر ﷺ كرد، بەم تەرزە گوتى: بىكە بە يەككە لە داىكانى ئىمانداران.. پىاوئىك لەو ئەجمەنە بىن ھەوھى پىتەمبەرى ھەست پىن كرد لە قبول كەردنى، پىنى گوت: ئەھى پىتەمبەرى خودا، لە منى مەرە بىكە.. پىتەمبەر فەرموى: چىت لایە بىبەھە صدق و مەرھى؟ گوتى: ھىچم لا نىيە، فەرموى: بچۆ لای كەس و ئەھلى خۆت شتىكى بۆ پەيدا بىكە، با ئەنگوستىلەھىكى ئاسنىش بىن. پىاوھە كە رۆبى و ھاتەو، گوتى: واللە ھىچم نى پەيدا نەبوو، ھەتا ئەنگوستىلەھىكى ئاسنىش، بەلام ئەم پەشتەمالى ئىھرام ھەبە كە خۆم پىن داپۆشيو، بەم تەرزە لە پشتم ھەتا چۆكمى داپۆشيو، نىوھى دەدەمى. پىتەمبەر ﷺ فەرموى: چى لە پەشتەمالى تۆ بكا، ئەگەر تۆ لەبەرى بىكە بۆ ئەو ھىچ نامىنى، ئەگەر ئەویش لەبەرى بكا بۆ تۆ ھىچ نامىنى سترى ەورەتى پىن بىكە.. پىاوھەش دانىشت،

دریژه‌ی دای، له پاشان هه‌لستا، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ته‌ماشایێکی کرد، فه‌رمووی: بگه‌رتوه، فه‌رمووی: له‌ قورنان چیت لا هه‌یه؟ گوتی: فلان سوهرت و فلان سوهرت، هه‌لیژمارد چهند سوهرتێك، پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: بپرۆ نه‌واته‌مكین-ی تۆم کرد (یه‌عنی خسته‌ ژیر ده‌سه‌لات و به‌کاره‌یتانی تۆ له‌باتی ئهم میقدار قورنانه‌ی له‌به‌رته‌ فێری بکه‌ی.. له‌ ریوایه‌تێکی تریش فه‌رمووی: نه‌وا ته‌ملیکی تۆم کرد، له‌ ریوایه‌تێکی تریش فه‌رمووی: نه‌وا له‌تۆم ماره‌ کرد (ته‌زوێج).

به‌شی زۆری زانایان له‌سه‌ر ئهم ریوایه‌ته‌ی دوایه‌ی، بۆیج ئیمامی شافعی فه‌رمووی: ژن ماره‌کردن به‌ له‌فظی ته‌زوێج و له‌فظی نکاح نه‌بێ ماره‌یه‌ی نابێ. به‌لام ئیمامی حه‌نه‌فی گویتی: له‌سه‌ر ریوایه‌تی ته‌ملیک و ته‌مکین به‌ صیغه‌ی ته‌ملیکیش راسته‌ (صه‌حیحه‌).

پاشان به‌ گێرانی فێرکردنی قورنانیش به‌ ماره‌یه‌ی بۆ ژنان رای جو‌راو‌جو‌ر هه‌یه، به‌م ته‌ره‌زه‌ ئیمامی شافعی گویتی: چونکه‌ فێرکردنی قورنان سوودی‌که‌ بۆ لای ئافره‌ته‌که‌ ده‌گه‌رێشه‌وه، کارێکه‌ م‌رو‌ف به‌ جه‌سته‌ نه‌نجامی ده‌داو پێویست بۆ کرێیه، نکاحی پێ دروسته، ئیمامی حه‌نه‌فیش فه‌رمووی: نه‌گه‌رجی نکاحه‌که‌ی راسته‌ (صه‌حیحه‌) به‌لام (مه‌ر المثل)ی ده‌که‌وێ، واتا نه‌و ماره‌یه‌یه‌ی که‌ ژنه‌کانی ئاوه‌رانی نه‌و ژنه‌ له‌سه‌ر ماره‌کراوون، وه‌کو دایکی و خوشکی و پلکی، نه‌مانه‌ ماره‌یه‌یان چنده، بۆ ته‌ویش هه‌مان ماره‌یه‌ی داده‌نرێ، ئیمامی حه‌نه‌فیش فه‌رمووی: چونکی فێرکردنی قورنان مالێ نه‌یه، شارعیش (واته‌ نه‌وه‌ی شه‌رعی داناوه‌) ویستنی نکاحی به‌ مال داناوه‌ به‌ فه‌رمووده‌ی خوێ (أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ). ئنجا ئیمامی شافعی چونکی فێرکردنی قورنانی کردووه‌ ته‌ ئیشیک که‌ به‌ له‌شی ئاده‌میزاد پێك دێ به‌ مائی داناوه‌، حه‌نه‌فیش گویتی: مالێ نه‌یه.

١١٤٧: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تُنْكَحُ الْأَيُّمُ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ وَلَا تُنْكَحُ الْبُكَرُ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ إِذْلُهَا؟ قَالَ: أَنْ تُسَكَّتَ.
(ته‌رجه‌مه‌)

ده‌گێڕنه‌وه‌ له‌ نه‌بو‌ه‌وه‌یه‌ر ﷺ پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ماره‌ناکرێ بێه‌ژن، ئنجا چی ته‌لاق درابێ یا میتردی مردبێ به‌ ماره‌کردنێکی راست (صه‌حیح) یا ئا‌را‌ست (فاسد) یا به‌ زینا یا به‌ نه‌نگوست، یا به‌ شه‌به‌ به‌کاره‌تی نه‌ما‌بێ، هه‌تا داوا‌ی نه‌وه‌ نه‌کرێ که‌ ژنه‌که‌ به‌خوێ فه‌رمان بکا به‌ ماره‌کردنی وه‌ به‌ قسه‌ش داوا‌ی نه‌کا.. وه‌ که‌چیش ماره‌ ناکرێ هه‌تا داوا‌ی ئیزنی لی‌ته‌کرێ.. پێیان گوت: نه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا! ئیزنی که‌چ چلۆنه‌؟ فه‌رمووی: له‌ وه‌لامی پرس پێ‌کردنی قسه‌نه‌کردنیه‌تی.

(ش): نیمامه کان دهریاره ی نه مه قسه ی جوراوجوریان هه یه. لای مالکیه کان نه گهر له گه ل قسه نه کردن به لگه و قهرینه ی کراعت (زۆرلی گردن) هه بێ یان به دیار کهوت، ماره ناکرئ.. لای شافعیه کانیش به دیار کهوتنی به لگه ی زۆرلی گردن ته نسیری نی یه، نیلا مه گهر له گه ل گریان هه کی هاوارهاوار هه بی.

۱۱۴۸: عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْبُكَرَ تَسْتَحِي؟ قَالَ: رِضَاهَا صَمْتُهَا.

(تهرجه مه)

ده گێرنه وه له هه زه رته ی عائشه (خوا ی لی زای بی) گو تی: گو تم نه ی پی نه مبه ری خودا! به یه قین کچ شهرم ده کا بۆ ماره کردن په زامه ندی خۆی ناشکرا بکا؟ فه رمووی: رازی بوونی کچ قسه نه کرد نه تی.

بۆ زانایان له م جینگایه قسه ی جیا جیا هه یه، به شیوه یه کی دوورودرێژ، به رێک کهوتنی هه موویان له سه ر نه وه ی که دروست نی یه ماره کردن ی بیوه ژنی عاقله و بالغه، واته ژنیک که عاقل بێ و ته مه نی ته واو بێ، به نیزنی ناشکرای خۆی نه بی.. کچی گچکه ش به رێک کهوتن له لایه ن هه موویانه وه باوکی ماره ی ده کا.

به لām بیوه ژنی که هیشتا ته مه نی ته واو نه بی رای جوراوجۆر هه یه، لای مالک و نه بو حه نیفه باوکی ماره ی ده کا وه کو کچ، لای نیمامی شافعی و نه بو یوسف و عه مد (خوا لی یان رازی بی) باوک پێی ماره ناکرئ، نیلا مه گهر کچینی نه مابێ به چوونه لای-واته جووت بوون- نه که به رێگایه گی تر، چونکه له ژنیک که چوونه لای و له گه لی جووت بووسن (موطونه ی بیوه ژن با گچکه ش بێ نه و هه یایه ی که له کچ دا هه یه نامیتێ. به لām کچیک که که س نه چووبیتته لای، ته مه نیشی ته واو بێ، باوک ماره ی ده کا، له پاش نه و نه ولیای تریش ماره ی ده که ن..

پاشان له ئیزن خواسته وه ی کچیک که کچینی مابێ ته مه نیشی ته واو بێ رای جوراوجۆر هه یه، هه دیس ده لاله ت ده کا که زۆر کردن بۆ باوک نی یه له سه ر کچیک که کچینی مابێ و ته مه نی ته واو بێ که نه یه وێ ماره بکرئ ماره ی بکا، نه مه مه زه ده بی نیمامی هه نه فه یه. لای نیمامی مالک و شافعی و نه عه مد ماره ی ده کا به لām به و مه رجه دیار کراوه ی که شافعی دیاری کردوه به به لگه ی اعتباری مه فهومی مخالف له هه دیسی (الْقَبُّ أَحَقُّ بِنَفْسِهَا مِنْ وَلِيِّهَا) چونکه نه مه به اعتباری مه فهوم (واته ده گه یه نی نه م هه دیسه) که وه لی کچی که کچینی مابێ زیاتر خاوه ن مافه و لی وه شاهه تره له ماره کردن. نیمامی شافعی با پیری شی: وه کو باوک حساب کردوه دا پناه به وه لی. نیمامی هه نه فی گو تیتێ: هه موو خاوه نیک (وه لی)

کچینکی بئ مارده کړئ که بئوژن بئ و تهمنی بچوک بئ. پاشان نهم کچه وهکو تهمنی گوره بوو بوی هیه نهم ماره کړنه قبول بکا یان نهکا. لای نیامی مالک له ماره کړنی بئوژنیک که تهمنی بچوک بئ وهسی وهکو باوک وایه نهک (ولهیه کانی تر)، چونکه باوک وهسی تمعین کردوه له جیگای خوی.. حهنبهلیه کانیش گوتویانه: بؤ باوک هیه زؤر له کچ بکا له ماره کړن له ههمو نهو کیوانه کی کچینیان مابن، بهلام نهگهر له تهمنی که متر له نؤ ساله ماره کرابن بؤ کچه کان هیه ههلبوژن که گوره بوون بیانوی نهم ماره کړنه قبول دهکن وه نهگهر نهیانه وی دهتوانن قبولی نهکن. بهلام نهگهر نؤسال زیاتر بئ تهمنه کانیان یان له نؤساله ماره کرابن، بؤیان نییه نهم ماره کړنه قبول نهکن.

۱۱۴۹: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَجِلُّ لَامْرَأَةٍ تَسْأَلُ طَلَاقَ أَخِيهَا لِتَسْتَفْرِغَ صَفْحَتَهَا فَإِنَّمَا لَهَا مَا قَدَّرَ لَهَا.

(ترجمه)

دهگيرنهوه له نهبوهورهیره عليه السلام فرموي: حلال نییه بؤ هیچ نافره تیک له پیاو تیک داوی تلاق دانی ژنی خوی لی بکا که خوشکی خویشی بئ له رهچهلک (نسهب) یا له نابین یا له شیري بؤ نهوی قاپ و قاچاغی ژنی پیاو که بهتال بئ له خواردنه کانی پیاو که بز نافره ته که کی که داوا دهکا یینیتتهوه. (یهعنی ژنه که کی خوی تلاق بدا نهو شووی پی بکا). چونکی بؤ نهو نافره ته کی داوی تلاق دانی خوشکه که کی دهکا همر نه مهنده هیه که له سهره تاوه له نه زهل بؤی داندر اووه ته قدیر کراوه.

(ش): حهنبهلیه کان گوتویانه: نهگهر پیاو که مهر جی کرد بؤ نافره ته که هوی یه که کی تلاق بدا ماره کړنه که راسته، لای هندی کانیش که (نهظهره) نادروسته و ناصه حیحه. کوم تیک نه میمان ههلبوژدوه ماره کړنی نافره تیک به شهرتی تلاق دانی ژنی خوی لای نهظهری قسه نیامی. نهحمد راست نییه، لای نیامی شافعی راسته به مارهی ویک چوو (مهر المثل) مهرجه که هیچ نییه، بهجی بگه یه نی یا بهجی نه گه یه نی.

ننجا له سهر قسه نهوانی که دهلین ماره کړنه که راسته نهگهر قسه کی خوی بهجی نه گه یاند له تلاق دانی ژنی خوی نافره ته که بؤی هیه فسخی ماره کړن و نکاحی خوی بکا.

۱۱۵۰: عَنْ عَائِشَةَ، قَالَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا عَائِشَةُ مَا كَانَ مَعَكُمْ لَهْوٌ. فَإِنَّ الْأَنْصَارَ يُعْجِبُهُمُ اللَّهْوُ.

(تەرجەمە)

دەگىرپنەۋە لە ھەزرەتى عائشە (خوای لى زازى بىن) كە عائشە خۆى كچەت يۆيىكى بىن باۋكى ھەببو، دايە پياۋيىكى ئەنصارى و پىن بى خىشى. لە پەرتوۋكى (أسد الغابة) دەلى: نىۋى فارغە بو، كچى ئەسەدەدى زرارە بو، پياۋە كەيش نىۋى نىبط بوو كوپى جابرى ئەنصارى.

ئىنچا ھەزرەتى عائشە خۆى جھازى بۆ كەرد ۋە بۆشى گواستەۋە، پاشان ۋەكۈو گەپراۋە، پىتغە مېھرە ﷺ فەرموۋى: ئەى عائشە لە ئەسبابى گەمە ۋە دۆل خۆشكەرى موباح و ھەلەل چىتان بۆ كەرد (ۋەكە دەفە) چونكى خەلكى مەدىنە ئەسبابى خۆشى ۋە دۆل خۆشكەريان پىن خۆشە... بۆچى جارىەكت لە گەل ئەنارد دەفە لى بىدايە ۋە شىعرى بۆ بھوتىدايەۋە... عائشە فەرموۋى: مەنىش پىتم گوت: چى بھوتىدايەۋە: فەرموۋى بىگوتايە:

(أتيناكم أتيناكم، فحيانا وحيًاكم ولولا الخطة السّمر، ما سمّنت فتياكم)

ۋاتاكەى: بۆتان ھاتىن، بۆتان ھاتىن، سەلام لە ئىمە ۋە سەلام لە ئىۋە... ئەگەر گەنەبۆر نەبۋايە لاۋە كاتتان قەلەۋ نەدەبۋون.

مەنىش دەئىم: اللهم صل على صاحب الخلق العظيم والقلب الرحيم والنور المجسم محمد وعلى آله أجمعين.

ۋاتاكەى: دانەرى ئەم پەرتوۋكە دەلى: خۇدايە بېرئە پەھمەت لەسەر خاۋەنى پەۋۋشى بەرز ۋە گەۋرە دلى بە مېھرەبانى پۇناگى گەۋرە، كە ئەۋىش غەدەۋ خۇدايە پەھمەت بېرئەستە سەر خزم و كەس و يارانى ئەۋ.

جا بىر لە پەۋۋشى شىرىنى ئەم پىتغە مېھرە بىكە بە خۆى ۋە خىزانە بەرئە كەى خۆى بۆ كچىكى تۆكەرى مالى خىزان ۋە ھەژار يىكى ئەنصارى چى بەزەبى ۋە رىزگرتن ۋە مېھرەبانىيە كيان پىشان دا ۋ چى شەرىكىشان بۆ ئىمە جى ھىشت.

۱۱۵۱: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمَا لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ يَقُولُ حِينَ يَأْتِي أَهْلَهُ: بِاسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا، ثُمَّ قَدَّرَ بَيْنَهُمَا فِي ذَلِكَ أَوْ قَضَى وَلَمْ يَضُرَّهُ شَيْطَانٌ أَبَدًا.

(تەرجەمە)

دەگىرپنەۋە لە عبدۇللاھى كوپى عەباس ﷺ گوتى: پىتغە مېھرە ﷺ فەرموۋى: ھا ناگادار بە ئەگەر يەكەك لە ئىسلام بە مەبەستى جووت بوون كە دەچى بۆ لای خىزانى خۆى بلى: ئەى خۇدايە مەن بىرئە لە شەيتان ۋە شەيتانىش لادە لەۋ مەنالى كە بە ئىمە ۋە بە خىشى... پاشان خۇدا داپناپى لەۋ جووت بوۋە يا ھۆكىمى كەردىن بە بوۋى مەنالىك، شەيتان بە قەتەى بە

هَلْ خَلَّه تَانْدَن وَ فَرِيب دَان زهره ر بدو مناله ناگهینی.

۱۱۵۲: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْوَلِيمَةِ فَلْيَأْتِهَا.

(تەرجەمه)

ده گێڕنوه له عبدالله ی کوری عومەر ﷺ پیغه مبهەر ﷺ وه کو یه کینکتان بانگ کرا بۆ سەر شیوی بووک با بۆی بجئ.

(ش): فرمان نه گهرچی بۆ پتوێسته (وجوبه)، ههروه کو جمهوری عێراقیان گوتویانه، چوونه سهر ههر داوه تیک پاشی بانگ کردن واجبه، به لام مالکی و حه نه فیه کان و حه نه لیه کان کۆمه لی شاقعی گوتویانه: له بانگی سهر شیوی ژن گواستنه وه نه بی به جئ گه یاندنی هیچ داوه تیک واجب نییه، به جئ گه یاندنی داوه ته کانی تر سونه ته.

۱۱۵۳: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِي جَارَهُ، وَاسْتَوْصَا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّهُمْ خُلِفَ مِنْ صَلَاحِ وَإِنْ أَعْوَجَ شَيْءٌ فِي الصِّلَعِ أَغْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبَتْ ثَقِيمُهُ كَسَرَتْهُ وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصَا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا.

(تەرجەمه)

ده گێڕنوه له نه بوهره بیره ﷺ پیغه مبهەر ﷺ فرمووی: هه رکه سیك باوه رتکی ته وای به خوداو به رۆژی قیامت هه بی، با جیرانی خۆی نه زیته نه دا (نزیکترینی جیرانانیش نه و دوو مه لاتیکه (فریشته) ن که نووسه رن بۆ چاکه و خراپه، به کردنی گونا هانیش با نه وانیش نه زیته نه دا) .. وه داوای فره مانی منیش بکه ن ده رحه ق به ژنان (واتا من نه مرتان پێ ده که م ده رحه ق به ژنان باش بن و قبولی وه سیه تی من بکه ن) چونکی نافرته دروست کراون له په راسوان، وه خوارترینی نه شه کانی په راسووش لایی سه ره وه یتی، ئنجا نه گهر په راسوو راست بکه یه وه ده ی شکینی، وه نه گهر ههر له سه ر خواره که ی خۆی وازی لی یئنی و نیسه ده ی له گه ل بکه ی، سوودی لی ورده گری .. ئنجا من نه مرتان پێ ده که م ده رحه ق به ژنان باش بن (چونکی مسادم به شی سه ره وه ی نه صله که یان که خوار پێ ئنجا که ژنیش له م خواره دروست کراو پێ خواره که سروشتی یه شتی سروشتیش قابلی گۆران نییه).

۱۱۵۴: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، كُنْتَ لَكَ كَأَبِي زَرَعَ لَأْمِي زَرَعَ، حَدِيثٌ أَمْ زَرَعَ مشهورة تركناه ولعدم رفعه الى النبي صلى الله عليه وسلم أيضاً من عائشة.

(ترجمه)

ده گيتړنوه له حمزه رتي عائشه خواي ليږاږي يې گوتي: نيفتخار و شانازيم كرد به مال و دهوله مهندي باوكم له زه مانې جاهليت همدار همدار وه قيه زيري هه بوو يه معني (مليونيك). پينغه مېرېش ﷺ فېرمووي: نه ي عائشه قسه مېكه، من بڼو تو له خصوص چاكو وياشيم دهرحق به تو، وهكو نه بو زهرع دهرحق به نومي زهرع، له گيتړانه وده كي تر به زيادي فېرمووي: بدلگي باشتريشم، چونكي نه بو زهرع نومي زهرعي ته لاق دا، من تو ته لاق نادم (عائشه گوتي: دايك و باوكم به قوربانتي يې تو باشتري له نه بو زهرع).

حديسي نومي زهرعېشم له بدر دوو شت نه نو سي، يه كي يان زور دريږو بو، دووم حمزه رتي عائشه رهمي نه كړدوه كه بلي پينغه مېرېش ﷺ واي فېرموو.

۱۱۵۵: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَجِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَزَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَلَا تَأْذَنَ فِي بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَمَا أُنْفَقَتْ مِنْ نَفَقَةٍ عَنْ غَيْرِ أَمْرِهِنَّ فَإِنَّهُ يُؤْذَى إِلَيْهِ شَطْرُهُ.

(ترجمه)

ده گيتړنوه له نه بو هوريه ﷺ پينغه مېرېش ﷺ فېرمووي: حلال نې يه بڼو نافرته ي به ميږد روژووي سونهت بگري ميږديشي مه وجودو حازر بڼي به نيزني ميږده كي نه بڼي. وه نابڼي نيزنيش بدا هيچ كسيك بېته روژوي به نيزني ميږده كي نه بڼي، وه به بڼي نه مري ميږدي هرچي خهرجيش ده كا به خيتر له مالي ميږدي، نيو ي پاداشته كي ده گيږيتموه بڼو ميږده كي. (ش): نه مه ده لالت ده كا حرامه بڼو ژني به ميږدي ساغ و ناماده (مه وجود) بڼي نيزني ميږده كي روژووي سونهت بگري لاي جمهور نه گهرچي نه وه وي له مه جمع گوتيتسي نه صاحبي نيمه گوتويانه مېكروهه (پسند نې يه)، به لام راسته كي قسه ي جمهوره، بدلگه يان هيناو ته وه همدنې له مالكيه كان به م حديسه بڼو مېزه بې خزيان كه گيتړانه وه ي روژوو واجبه له سر كسيك روژووي تطوع بشكيښي به نه نقه ست، چونكي نه گهر بڼو پياوه كه هه بڼي تيكداني روژووي ژنه كي به جوت بوون، ژنه كه پتويستي به نيزني پياوه كه ناك، وه نه گهر تيكداني روژوو كه ش به به تال كړدنه وي به جوت بوون له گه ليان نيزني پياوه كه هيچ مه عنايه كي نې يه، مادام به تال كړدنه وي روژوو بڼو ميږد حرامه، شكانديشي به عه مد و نه نقه ست قه زاي ده وي. مالكي ده لاييت به ده ليلي نه م حديسه واجبه قه زاي روژووي سونهت نه گهر بڼو عوزر بې شيكتي.

۱۱۵۶: عَنْ أَسَمَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قُمْتُ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ فَكَانَ عَامَّةً مَنْ دَخَلَهَا الْمَسَاكِينُ وَأَصْحَابُ الْجَدِّ مَحْبُوسُونَ، غَيْرَ أَنَّ أَصْحَابَ النَّارِ قَدْ أُمِرَ بِهِمْ إِلَى النَّارِ، وَقُمْتُ عَلَى بَابِ النَّارِ فَإِذَا عَامَّةٌ مَنْ دَخَلَهَا النَّسَاءُ.

(ترجمه مه)

ده گیترنهوه له نوسامه‌ی کوری زهید علیه السلام پیغهمبهر علیه السلام فرموی: شهوی میعراج، یا له‌خه‌مو راوه‌ستام له‌سهر ده‌روازه‌ی به‌هشت، دیتم به‌عمومی (به‌شیویه‌کی گشتی) نه‌وانه‌ی که‌چونه‌نیو به‌هشت هه‌ژاره‌کانی نیماندار بوون، خاوه‌نی سامان و ده‌وله‌مهنده‌کانیش له‌پیش ده‌روازه‌ی به‌هشت به‌بندکراوی راگیرابوون، به‌لام نه‌هلی ناگر له‌پاش حساب فرماینان بۆ ده‌رجسوو بۆ ناگر چوون. له‌سهر ده‌رگه‌ی ناگریش راوه‌ستام، دیتم به‌شیویه‌کی گشتی نه‌وانه‌ی چوونه‌نیو ناگر طانغه‌ی ژنان بوون.

(ش): له‌بهر غه‌له‌به‌ی ناره‌زووی نه‌فسانیه‌یان جوولانه‌ویه‌یان به‌پیچه‌وانه‌ی فرمانه‌کان کردنی نه‌و کارانه‌ی نه‌ه‌ی‌یان لی‌کراوه‌ دیارکه‌وت به‌شی زۆری نه‌هلی به‌هشت هه‌ژاره‌کانن وه‌ به‌شی زۆری نه‌هلی ناگریش ژنن.

۱۱۵۷: عَنْ أَسْمَاءَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ كَلَابِسِ نَوْبِي زُورٍ.

(ترجمه مه)

ده گیترنهوه له نه‌سمای که‌چی هه‌زه‌تی صدیق (خوا لی‌یان رازی بی) گوتی: خۆم به‌م شیویه‌ی قسم له‌گه‌ل پیغهمبهر کرد وه‌کو نه‌وه‌ی له‌وێ نه‌بی: گوتم نه‌ی پیغهمبهری خودا! نافره‌تیک هه‌وێ هه‌یه، نه‌گه‌ر شانازی به‌ شتیک بکا له‌سهر هه‌وێ به‌که‌ی، گۆیان نه‌م شته‌ میتردم به‌ منی داوه، که‌چی پیشی نه‌داین، نایا گونا‌های ده‌گاتی؟ پیغهمبهر علیه السلام فرموی: خۆه‌لکیش به‌ شتیک که‌ پێی نه‌درا‌ین وه‌کو که‌ستیکه‌ دوو جلکی ساخته‌ی له‌بهر بی... یه‌عنی جلکی خۆی نه‌بی بۆ خۆ جوانکردن خواسته‌بیتیه‌وه، واته‌ نه‌و که‌سه‌ی جلکه‌که‌ی داوه‌تێ و نه‌وه‌ی ده‌به‌ری کردوه هه‌ردوو‌یان درۆژنن.

۱۱۵۸: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَقَارُ وَغَيْرَةَ اللَّهِ أَنْ يَأْتِيَ الْمُؤْمِنُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ.

(ترجمه مه)

ده گیترنهوه له نه‌بوهوره‌یه علیه السلام پیغهمبهر علیه السلام فرموی: خودای گه‌وره‌ی غیره‌ت ده‌نویستی،

غیرهت به مدعنا رقبوونه ویه له سهر به شداریونی خه لکی تر لهو کاروبارانسی تایبته (موخته صه) به خوی، رق بوونه ووه تۆلهی خودای گه ورهش له بهر نه ویه که پیایو نیماندار نهو شته ده کا که خودا حرامی کردوه.

۱۱۵۹: عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَتْ: لَقِيتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِيْحُ إِيْحُ قَالَهُ لِيَحْمِلَنِي خَلْفَهُ، فَاسْتَحْيَيْتُ أَنْ أُسِيرَ مَعَ الرَّجَالِ.

(تەرجه مه)

ده گێڕنهوه له نه سمانی کچی نه بویه کر (خوا لیبیان رازی بێ) گوئی: زویهیری کوری عهوام منی له مه که ماره کرد، نهی بوو له عارد هیچ مالتیک، وه کو ووشت و زهوی بو کشتوکال، وه کوو بهندهو جاریه، ته نیا ووشتیک بو ناو کیشان، نه سپیکیش بو سواری هه بوو. منیش ناوم بو ده کیشا و نه سپه کهم بو ناوده دا، وه دهولکی ناوم بو ده دوریه وه هه ویریشم ده کرد، به لام باش نهم ده زانی نان بکه، هه ندی ژنی - نه نصاری - جیرانمان هه بوو، منیان خووش ده ویست، نانه که یان بو ده کردم.. بو تالیکی نه سپه کهش دوو میل ریتگا (یه عنی ههشت ههزار شه قاو) ده ریشتم ناوکه خورما ده هیناوه، له باخچه خورمایه کی بهنی نه صیر که پیغه مبه ر ﷺ له مالی - فدی - واته غه ناثم و ده سکوت به زویهیری دابوو، رۆژنیک له باخچه که هاته وه، ناوکه خورمایه کام له سهر سهر بوو، له ریتگا گه یشتمه پیغه مبه ر ﷺ، کۆمه لیککی نه صاحبیشی له گه ل بوو له نه نصاریه کان، بانگی کردم، پاشان بو یخ کردنی ووشته کهی خوی فهرمووی: آخ، ههتا له پاش خوی سواری بکا، منیش شهرم کرد له گه ل پیایوان برۆم، خه یالی غیرهتی زویهیریشم کرد که له خه لکی تر به غیرهت تره، پیغه مبه ریش ﷺ زانی شهرم ده کهم وازی لی هینام و رۆیشت.. نجا وه کوو هاتنه وه، چیرۆکه کهم بو زویهیر گێراوه، گوئی: والله هه لگرتنی ناوکه خورمایه کام پێ ناخوشت بوو له سواری بونت له پاش پیغه مبه ر ﷺ، نه سمانه گوئی: نجا لهم مه شه قهت و ماندوو بوونه رزگارم هه نه بوو، ههتا نه بویه کر نوکه ریتکی بو ناردم، خزمهتی نه سپه کهی له یقه کردمه وه، گۆیا جاریه کهم بووم نازادی کردم.

۱۱۶۰: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنِّي لَأَعْلَمُ إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً وَإِذَا كُنْتُ عَلَيَّ غَضَبِي، قَالَتْ: فَقُلْتُ مَنْ أَيْنَ تَعْرِفُ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: أَمَّا إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً فَإِنَّكَ تَقُولِينَ لَا وَرَبَّ مُحَمَّدٍ، وَإِذَا كُنْتُ عَلَيَّ غَضَبِي قُلْتُ لَا وَرَبَّ إِبْرَاهِيمَ، قَالَتْ: قُلْتُ أَجَلُ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَهْجُرُ إِلَّا اسْمَكَ.

(تدرجه مه)

ده گيرنده له حهزهره تی عانشه (خوای لی رازی بێ) گوتی: پیغه مبهرد ﷺ پئی گوت: من
حالی تو ده زانم وه کوو له من رازی بی، حالی رق بوونه و هشت له من ده زانم، منیش پیتم گوت:
له کوئی نه مه ده زانی؟ فهرمووی: وه کوو له من رازی بی تو ده لئی نه به خودایی عهده، وه کو له
منیش ناقابل بی ده لئی نا به خودای نیبراهیم.. پیتم گوت: راست نه کهی، فهرمايشتی تویه،
والله نهی پیغه مبهردی خودا، له بهر زور خوشه و یستتم ده رحهق به تو تهرک ناکه له نیو دلی خویم
ته نیا ناوه دیاره کهت نه بێ به زمان.. ناوه کهی تریش ده گویم به نیبراهیم که به اعتباری ظاهر
و باطن نزیکترین خه لکی تری له شو وه کو نایه تی مه جیده و پیروز ده فهرمووی (إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ
بِإِبْرَاهِيمَ لِلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ) که عهده، یه معنی له حالی تو وه بوونیش دلم له تو جودا
نایسته وه ههروه کو شاعیر گوتنه ی:

(إِنِّي لَأَمْنَحُكَ الصَّدُودَ وَإِنِّي قَسَمًا إِلَيْكَ مَعَ الصَّدُودِ لَأَمِيلُ)

۱۱۶۱: عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِيَّاكُمْ وَالذُّخُولَ
عَلَى النِّسَاءِ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَرَأَيْتَ الْحَمَوُ؟ قَالَ: الْحَمَوُ الْمَوْتُ.

(تدرجه مه)

ده گيرنده له عهقه بهی کوری عامری جوهنی ﷺ پیغه مبهرد ﷺ فهرمووی: نه کهن بچه لای
نافره تان به ته نیا بێ مه حره له خانوێکدا بن.. پاشان پیاوێک له نه نصار پئی گوت: نهی
پیغه مبهردی خودا، خه بهرمان بێ بده ده رحهق به خزمی میرد، غهیری باوک و نه ولاد وه کو براو
برازاو ناموزا، حوکم چلونه؟ فهرمووی: خزمی میرد مردنه، یه معنی گهیشتنی خزمی میرد به
نافرهت وه کو گهیشتنی مردنه، چونکی یا هیلک و له ناچوونی دینی تیا به، یا له ناوچوونی
رووحی تیا به له بهر جودا بوونه وهی له میردی که غیره تی قبوولی نه کرد ته لاقی دا.

۱۱۶۲: عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا بُأَشْرِ الْمَرْأَةِ الْمَرْأَةِ
فَتَنَعَتْهَا لِزَوْجِهَا كَأَنَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا.

(تدرجه مه)

ده گيرنده له کوری موسعود ﷺ پیغه مبهرد ﷺ فهرمووی: با نافرته تیک نه چیت به لای
نافره تیک له یه ک لباس، پاشان وه صفیشی بکا بو میرده کهی خوی به ته رزکی وا گویا
میرده کهی ته ماشای ده کا، بهم ته رزه بلتی نه مه نده قه له وه به ژن و بالای وایه و چاری وایه،
چونکی نه مه فهریب دانی میرده که یه تی بو ژنی بیگانه.

۱۱۶۳: عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَطْلَلَ أَحَدُكُمْ الْغَيَّةَ فَلَا يَطْرُقُ أَهْلَهُ لَيْلًا.. وَعنه ايضاً: قَالَ إِذَا دَخَلْتَ لَيْلًا فَلَا تَدْخُلْ عَلَى أَهْلِكَ حَتَّى تَسْتَجِدَّ الْمُغِيَّةَ وَتَمْتَشِطَ الشَّعْبَةَ.

(تەرجەمە)

دەگێرنەوه له جابری کوری عبدالله ی نه نصاری ﷺ گوئی: پێغه مبهەر ﷺ فەرمووی: وه کور به کێبکشان تووشی سه فه رێکی درێژ بوو، پاشان وه کو گه راوه، با به شهو نه چێته لای نه هل و عانه لهی (خیزانی) خۆی، چونکی خۆیاک کردنه وه و رازاندنه وه ی نافرته بۆ پیاوی خۆی کساریکی شه رعی و به جێیه. خیزانیش له م کاره شه رعیه بێ ناگایه، بۆی ديسان له جابیر ده گێرنه وه، پێغه مبهەر ﷺ فەرموویتی: وه کو به شهو چوویه ناو شار، له عهینی شهو مه چووه لای خیزانت، ههتا مووه کانی پیسی لاده باو پرچه کانی گرژ و شێوای شه ده کا.

کتاب الطلاق

باسی بهردان (ته لاق دان)

۱۱۶۴: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَرَّةٌ فَلْيُرَاجِعْهَا ثُمَّ لِيَمْسُكْهَا حَتَّى تَطْهَرَ ثُمَّ تَحِيضَ ثُمَّ تَطْهَرَ ثُمَّ إِنْ شَاءَ أَمْسَكَ بَعْدَ وَإِنْ شَاءَ طَلَّقَ قَبْلَ أَنْ يَمْسَ فَلَكَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ أَنْ يُطْلَقَ لَهَا النِّسَاءُ.

(تەرجەمە)

دەگێرنەوه له عبدالله ی حه زره تی عومەر ﷺ خیزانی خۆی که نامنه ی کچی غیفار بوو له هه زی دا بوو ته لاقی دا، حه زره تی عومەریش له م ته لاق دانه پرسیاری کرد له پێغه مبهەر ﷺ، پێغه مبهەر فەرمووی: فەرمانی پێ بکه بێ هینتموه ژێر نکاحی خۆی، پاشان با دهوام بکا له ژێر نکاحی ههتا پاک ده بیتموه، پاشان ده که وێته حه یز پاشان پاک ده بیتموه، پاشان نه گهر هه وه سی هینا با هه ر له ژێر نکاحی نه و دهوام بکا. وه نه گهر هه وه سیشی هینا له پاک بوونه وه ی پاشی له پێش جوت بوون (جماع) با ته لاقی بدا، ئنجا نه م پاک بوونه وانه یه شه و عیده ی که خودا فەرمانی کردوه ژنیا ن تیا ته لاق بدری، به م ته رزه فەرموویتی: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَسْتَزِنْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ یه عنی له م حه دیسه پیرۆزه ناشکرا بوو مه به ست و مو راد له قرو و که عیده ی ته لاقی نافرته سی پاک بوونه وه ی پاش ته لاق درانه، مه به ستیش له عیده له نایه تی (لطلقوهن لعدتهن) چاک بوونه وه یه، لامی (لعدتهن) یش بۆ کات دیار کردنه، یه عنی له کاتی پاک بوونه ویا ن ته لاقیا ن به دن، نه مه ته لاقی سونیه، ته لاقی کوری عومەر ﷺ چونکی له هه زی دا بوو به دی بوو.

۱۱۶۵: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، لَقَدْ عَذَّتْ بِعَظِيمِ الْحَقِّيِّ بِأَهْلِكَ، قَالَ لَا بَنَةَ الْجَوْنِ.
(ترجمه مه)

ده گيڙپنوه له حهزړه ټي عائشه (خوای لی ډاډی یې) گوټی: وه کو نعمانی کورې جونی کندي عمرزی پیغه مبهري کرد که کچه کمې له خوې ماره بکا، له پاشان باوکه کمې به خویشی بڼ پیغه مبهري په وانه کرد، پیغه مبهريش ﷺ لی یې به نزيك کهوت، کچه که چونکی له نه زه له نه هلی شه قاوت بوو، گوټی به خودا خوم له تو ډه پاريزم. پیغه مبهري ﷺ فهرمووی: به زاتپکی گه وره خوټ له من پارازت، بچووه مالتی باوک و که سه کانی خوټ.
(ش): نه مه کنایه ته له تلاق، نه گهر مورادی ته لاق دان بووی به پای هه موو لایه ک، نه گهرنا ناکه وئ.

۱۱۶۶: عَنْ أَبِي أُسَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَبِي نَفْسَكَ لِي، قَدْ عَذَّتْ بِمَعَادٍ، يَا أَبَا أُسَيْدٍ! كَسِبَهَا رَازِقِينَ وَأَلْحَقَهَا بِأَهْلِهَا.
(ترجمه مه)

ده گيږپنوه له نه بوئوسه يد ﷺ گوټی: نه عمانی کورې جهونی کندي هاته خزمه ت پیغه مبهري ﷺ که يه کيک بوو له ميره کانی عه ربستانی وولاتی يه مهن، پټی گوټ: زور حه زه ده کم نومي می کچی خوټ لی ماره بکهم، که شیرين و لاوچاک ترینی کچه کانی عه ربستانه، پیغه مبهريش ﷺ ماره ی کرد، نه بوئوسه يدي ساعدي له گه ل هه نارد، نومد ي می کچی نه عمانی جهونی گوټرته وه له نيټو هوزی به نی ساعیده ډابه زاند، کچه کانی به نی ساعیده هاتنه لای که یف خوټی خوټان نیشان دا، باسی جوانی نه ویان ده کرد له نيټو خوټان، پیغه مبهري بڼ لای کچه که ته شریفی فهرموو، فهرمووی خوټ هبه ی من بکه (واته خوټ به من بیه خشه)، بڼ ډل ډانه وه ډل خوټ کردنی کچه که وای فهرموو، نه گهرنا بڼ پیغه مبهري ﷺ دروست بوو له خوې ماره بکا به بې نیزنی ژنه که و به بې نیزنی باوکی، چونکی ته نیا رهغه ت پیغه مبهري ﷺ کافی بوو بڼ صحتی نکاح)، کچه که یش گوټی: قه ت مه لیکه - واتا شاژن - نه فسی خوې به کرمانجی خوې ده به خشی؟ پیغه مبهريش دهستی پروزی خوې بلند کرد بڼ ساکن بوون و نارام کردنه وه به سه ری دایتنی، گوټی: به خودا خوم ډه پاريزم، پیغه مبهري ﷺ فهرمووی: به حافظ و مه عاذیکي گه وره خوټ پاراست. له لای ژنه که هاته ده ری، فهرمووی: نه ی نه بوئوسه يد، دوو رازقیه ی له بهر بکه (رازقیه که تانیکي زور فاسخ و نایابه و سپی یه) بیبه وه مالتی باوکی، هه ووه کو تو ش هیئت.

(ش) کچه که له م قسمی کردی زور په شیمان بڼوه، نه ما سوودی بڼ نه دا، چونکی لای و ابو

نه گهر هم قسميه بکا خۆشهويست تر ده بښ، که چې نهيزانی له بهر سه بڼه ته قه له می نه زه لی به کفری مالی دنیاو قیامه ته کور بڼه (واتا: له نه زه له هم ژنه روحی به کافری دروست کرابو).

۱۱۶۷: عَنْ عَائِشَةَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَعَلَّكَ تُرِيدِينَ أَنْ تُرْجِعِي إِلَيَّ رِفَاعَةَ، لَا حَتَّى يَذُوقَ عُسَيْلَكَ وَتَذُوقِي عُسَيْلَهُ.

(تهرجه مه)

ده گيړنه وه له حه زره ته عائشه (خوای لی دازی بښ) گوته: ته میمه ی کچی وه هبی ژنی ریفاعه ی قوره یظی (یه عنی له هوژی قوره یظه بو) هاته خدمت پیغه مبه رڼه پښی گوته: نه ی پیغه مبه ری خوا، ریفاعه به قه طعیکی کولی منی- واتا به تمواوی منی- ته لاق دا، له پاش شو به عبدالرحمانی کوری زویر کردوه، ناله ته که ی عبدالرحمانیش وه کو رایه لی بښ ته ورته ی نه ترافی لباسه له شل و خاوی، یه عنی ناتوانی له گه لم جووت بښ (جماعی پښ نا کوئ).. پیغه مبه رڼه فهرمووی: ممکنه به یو بگه پښ یه وه لای ریفاعه، که میړدی پیشووته، نابښ بگه پښ یه وه لای شو هه تا هه نگوینوکه ی تو نه چوینو عبدالرحمان، تویش هه نگوینوکه ی شو نه چوینو، یه عنی هه تا له زه ته (جماع) له یه کتری وهرنه گرن به بزربوونی گزی ناله ته یه عنی (حه شفه) نابښ بگه پښ یه وه.

(ش) عبدالله ی کوری عه باس رڼه گوته یی له زه مان ی پیغه مبه رڼه و له زه مان ی نه بویه کو و دوو سالی ش له زه مان ی خه لافه ته حه زره ته عومهر که سی که به یه جار سی به سی ژنی خو ی ته لاق بدایه به یه ته لاق ده ژمرا، پاشان عومهر فهرمو ی: ده بینم خه لک په له ده که نه له کاریک پیویتی به له سه ره خو یی هیه بو نه وان له و کاره، که وایه منیش له سه ره په له کردنه که ی نه وان په له کردنه که یان ده روینم. له پاش رواندن ی عومهر ته لاق سی به سی به یه کجاریش بښ هه سی ده که و لای جمهور موته فقه علی یی یه- واته هه مو لایه که له سه ره نه مه ریک که مو توون.. پاشان کو کردنه وه ی هه سی ته لاق بښ یه که جار له خاوتنی شافره- لای شافعی راسته له بهر فهرمووده ی خودا (لَا جُنَاحَ عَلَیْکُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ) إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلَقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ) نه مه واده گه یه نه که موباحه (راسته).

له خیش له مالکیه کانه گوته یی: خستنی دوو ته لاق مه کروهه (په سندن یه)، خستنی سی یانیش قه ده غه یه، یه عنی خستنی یه کی که دروسته. وه کو زه مان ی پیغه مبه رڼه و له صاحب. که که لیمه ی- وشه ی- سی ته لاق یان به کار ده هینا، نه گهر بشیان کردبایه هه ر یه که ته لاق ده که ووت، لای حه نه فیه کانیش بدعیه یه عنی داهیتانه که- چونکی ته لاق بوی متعده هه تا پښی بکری ژنه که ی بیتنه وه، نه گهر په شیمان بڼه، که وایه حه لال نه یه بوی رینگای گه رانه وه ی

ژنده کی له خوی بږی.

۱۱۶۸: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتُرْدِينَ عَلَيْهِ حَدِيثَكَ؟
قَالَتْ: نَعَمْ، قَالَ: أَقْبِلِ الْحَدِيثَ وَطَلِّقْهَا تَطْلِيقًا.

(ترجمه)

ده گټړنوه له عبدالله ی کورې عباس رضی الله عنه گوتی: جه میلې خوشکی عبدالله ی کورې
نوبه ی هاته خرمهت پیغه مېر رضی الله عنه گوتی: نه ی پیغه مېری خودا! ثابتي کورې قېسني
نه نصاري که مېردی منه، هیچ گلې و گازاندهم لی نی یه نه له دین نه له نه خلاق، به لام
زورم پېنځو شې کفراني حقه مېردی خوم له دیني نیسلام (چونکی زور پقی له ثابتي مېردی
ده بووه، هدهوه کو عاده تي نافره تي جوان و شیرین وایه شوخی به سر مېردی ده کا و
موعاشره و رابواردنی له گه لا ناخو شه)، پیغه مېریش رضی الله عنه فرموی: نهو باخچه ی به صداق و
ماره یی دابویه تو. دهیده یوه، گوتی: به لن، دهیده موه، پیغه مېر رضی الله عنه به لای پړنیشان دان نه ک
به لای وجوب و به سرده سه پانندن فرماني به ثابت کرد باخچه کی لی قبول بکه تداقی ده.
(ش): نه مه به لگو ده لیلی مشروعه تي (خلعه) که جودابوونه ی مېرده له ژنی خوی به
توله یه کی (عوض) بگه رېتموه بو مېرده که به له فظی (خلع) یه عنی دارنن یا به له فظی تداقی.

۱۱۶۹: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعَبَّاسٍ: يَا عَبَّاسُ أَلَا تَعْجَبُ مِنْ
حُبِّ مُعِيْثٍ بِرَبْرَةٍ وَمِنْ بَغْضِ بَرِيْرَةَ مُعِيْثًا، فَقَالَ: لَوْ رَأَيْتُهُ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ تَأْمُرُنِي؟
قَالَ: إِنْ مَا أَشْفَعُ، قَالَتْ: لَا حَاجَةَ لِي بِهِ.

(ترجمه)

ده گټړنوه له عبدالله ی کورې عباس رضی الله عنه گوتی: مېردی به ریره ی جاريه ی حمزه تي عائشه
نیوی (مغیث) بوو، وه کو حمزه تي عائشه به ریره ی نازاد کرد و بوو به حوړه فسخی نکاحی
خوی له (مغیث) کرد، (چونکی نه گهر مېرد بهنده (عبد) بې و ژن نازاد بې، نافره ته که بوی
هده فسخی نکاحی بکا، ننجا عبدالله ده فرموی: خوم ته ماشام ده کرد (مغیث) له شوینی
به ریره ده گه را، فرمیسه کانی به سر ریشی ده د ریشته. پیغه مېریش رضی الله عنه فرموی: نه ی
عباس، نه ری تو سهرت مسور نامینن له خوشمویستی (مغیث) ده رحق به ریره، وه پک
بوونموی به ریره ش له (مغیث).. نه ری چما نابې بوی بهیده، به ریره گوتی: نه ی پیغه مېری
خودا، نه ری تو فرماتم پې ده که ی؟ فرموی: فرمات پې ناکم، به لکی به شیوه ی (عدمی
وجوب) تکا ده کم، به ریره گوتی: من هیچ پیوستیم به نهو نی یه.

(ش): لہم جہدیسہ زاندرا دروستہ تکای حاکم لہ خہصمی غالب-واتہ لای خاوەن بەلگەو دەلیل تکا بکا لۆ لای بێ بەلگەو دەلیل- لەپاش بەدیارکەوتنی حق و راستی لہ مەیدانی موحاکمەو دادوەری، ئەگەر تەکاشی نەگیرا نابێ پێ عاجز بێ، وە ئەگەر پیاویکی موسولمان گرفتاری خۆشەویستی ئافەرەتییکی موسولمان بوو نابێ عەیبی لی بگیری مادام هیچ کاریکی وای نەکردبێ عەیبی لی بگیری.

١١٧٠: عَنْ سَهْلٍ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا، وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى وَفَرَجَ بَيْنَهُمَا شَيْئًا.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەو لہ سەھلی کۆری سەعدی ساعدی ﷺ گوتی: پێغەمبەر ﷺ فەرموی: من و ڕاوەستاو بە مەسألحی (پەرژەوێندی) هەتیو. لہ بەهەشت بەینمان وەکو بەینی ئەم دوو ئەنگۆستە، بە ئەنگۆستی شەھادەو ئەنگۆستی ناوەند، لەگەڵ نەختی جودا بوونەو لەبەینیان ناماژە (شارە) فەرموو، یەعنی دەرەجە یەردوومان لەیەکتر نزیکە.

١١٧١: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ؟ قُلْ: نَعَمْ، قَالَ: مَا أَلْوَأْنَهَا؟ قَالَ: حُمْزٌ، قَالَ: هَلْ فِيهَا مِنْ أَوْرَقٍ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَأَكِّي ذَلِكَ، قَالَ: لَعَلَّ نَزْعَهُ عِرْقٌ، قَالَ: فَلَعَلَّ ابْنَكَ هَذَا نَزْعَهُ عِرْقٌ.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەو لہ ئەبوهویرە ﷺ گوتی: شەمضمی کۆری قەتادە ھاتە خزمەت پێغەمبەر ﷺ پێی گوت: ئەی پێغەمبەر ی خودا، من تازە کۆرێکم بوو، ڕەشە، منیش سپیم، بەدڵ رەم لێ دەبیتهو، وە ئەترسم لەمن نەبێ... پێغەمبەر ﷺ فەرموی: تۆ ووشتە ھەیە؟ گوتی: بەئێ ھەیتە، فەرموی: ڕەنگیان چییە؟ گوتی: ڕەنگیان سۆرە. فەرموی: هیچ ووشتی بۆریان تیاہ؟ گوتی: با، فەرموی: مادام ڕەنگی ووشتە کانت سۆرە، ئەم ڕەنگە شینە ئاسمانیە لەکۆی ھات؟ شەمضم گوتی: لەوانیە یەکیک لہ باب و باپی ڕی دایرنی بێ لہ ڕەنگی سۆر، ڕەنگی بۆری (ڕەمادی) خۆی پێ دابی، پێغەمبەر ﷺ فەرموی: لەوانیە کۆرەکە ی تۆیش یەکیک لہ باب باپیرانی دایرنی بێ لہ ڕەنگی تۆ کە سپی، ڕەنگی ڕەشی خۆی پێ دابی.

(ش): لہم جەدیسە وەرەگیری قەدەغەییە بێتی ئەمە کۆری من نییە لەبەر ئەوەی ھەندێک نیشانە زەعیفە، بەلکی پێوستە لی کۆلینەو یەکی باش بکا. بەم تەرزە بێنی کە ژنەکە ی

زینا ده‌کا، یان منالیککی ببی به که‌متر له شه‌ش مانگی، یا پی‌اوه‌که به قه‌طعی (بیرای‌بیرای) سهرجی‌بی نه‌کا.

۱۱۷۲: عَنْ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَتَلَاعِنَيْنِ: حَسَابُكُمَا عَلَى اللَّهِ، أَحَدُكُمَا كَاذِبٌ لَا سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا، قَالَ: مَالِي؟ قَالَ: لَا مَالَ لَكَ، إِنْ كُنْتَ صَدَقْتَ عَلَيْهَا فَهُوَ بِمَا اسْتَخْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا وَإِنْ كُنْتَ كَذَبْتَ عَلَيْهَا فَذَلِكَ أَبْعَدُ لَكَ.

(تەرجەمه)

ده‌گێڕنه‌وه له عبدالله ی هه‌زه‌تی عومەر رضی اللہ عنہ له هه‌دیسی متلاعین که عوه‌یری عجلانی و ژنه‌که‌ی بوو. گوتی: پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: به‌ دوو متلاعنه‌کان: ژماره‌ی کردار و گفتارتان له‌سهر خودایه، له‌م ته‌لاعنه‌شتان بێ‌شک یه‌کیکتان درۆزن، یه‌عنی پێویسته‌ تۆنه‌ بکا، هه‌یج پینگاو ده‌سه‌لات نی‌یه‌ له‌سهر نه‌و ژنه، گوتی: نه‌دی نه‌و مالی به‌ صداقم پێداوه؟ پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: هه‌یج مالی نی‌یه، نه‌گهر تۆ له‌و نسه‌به‌تی وه‌پال نه‌م ئافره‌ته‌ندا راست بی نه‌وا ماله‌که‌ت بوو به‌ تۆله‌ی فەرجی ژنه‌که‌ که به‌ ده‌لالی چه‌ند زه‌مانه‌ به‌ کارت هه‌یناوه‌ و ته‌سه‌روفت کردوه، وه‌ نه‌گهر درۆشت کردبێ له‌سهر زیانی ژنه‌که‌، داواکردنت بۆ مال و صداقه‌که‌، تۆ له‌ حق و عه‌داله‌ت دوورتریشی (یه‌عنی به‌ درۆ نسه‌به‌تی زیناشی وه‌پال به‌دی له‌گه‌ل نه‌مه‌ که زۆریشته‌ به‌ کاره‌یناوه، ماله‌که‌ی پێشت داوه‌ لێ‌ی بستی‌نی‌یه‌وه، غه‌د ره‌ له‌ ژنه‌که‌).

(ش): له (لَا سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا) وا ده‌گه‌یه‌نی که هه‌تاهه‌تایه‌ نه‌م ژنه‌ له‌م پی‌اوه‌ هه‌رام کرا، یه‌عنی به‌ هه‌یج لایه‌ک له‌ژیانی دونیات به‌ هه‌یج شێوه‌یه‌کی شه‌رعی حه‌قت نی‌یه‌ سوود له‌م ئافره‌ته‌ وه‌ریگری.

۱۱۷۳: عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَكْحَلْ، قَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنْ تَمْكُثُ فِي شَرِّ أَخْلَاسِهَا أَوْ شَرِّ بَيْتِهَا، فَإِذَا كَانَ حَوْلُ قَمَرٍ قَمَرٌ كَلَبَ رَمَتْ بِعَرَةٍ فَلَا حَتَّى تَمْضِيَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا.

(تەرجەمه)

ده‌گێڕنه‌وه له ئومی سه‌له‌مه‌ گوتی: مفره‌ی مه‌خرومی وه‌فاتێ کرد، عاتکه‌ی خێزانه‌که‌ یان هه‌ینا خزمه‌ت پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم، پێ‌یان گوت: ترسان له‌ چاوی نه‌م ئافره‌ته‌ هه‌یه‌ شتیکی به‌سه‌ر بێ، دوو جار یان سه‌ی جار نیزیان خواسته‌وه له‌ پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم که کل له‌ چاو بکا، له‌ وه‌لامی نیزیان خواستنه‌وه‌یان فەرمووی: نابێ کل له‌ چاو بکا. به‌ راستی له‌ زه‌مانی جاهلیه‌ت نه‌گهر یه‌کیکتان می‌زدی بمردايه، ده‌وامی ده‌کرد له‌ خراپترینێ جله‌که‌ شه‌رکه‌انی، یا له‌ خراپترین خانووی خۆی بۆ

ماوهی سالتیک، ښجا له پاش ته و او بوونی سالتیک چاوه پړی پړت بوونی سه گیکي ده کړد، وه کوو سه گیش پړت ده بوو کشپلنکی ده هاویشتنی (گژیا تازیه راگرتنی سالتیکم وه کوو هاویشتنی ښم کشپله پښ ناسانه)، ښجا نابښ کل له چاو بکا هتا چوار مانگ و ده پوژ نه چی.

(ش): عیده ی ژنانیش له پیشدان به تاییه تی (وَصِيَّةٌ لِّأَزْوَاجِهِمْ مَّتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ) سالتیک بوو، به لام به نایه تی (يَتَرَبَّصْنَ أَنْفُسُهُنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا) نه سخ کړا، ښم ناسخه نه گهر چی له خویندنې قورنان له پیشدایه وانا (مقدمه)، به لام له هاتنه خواره وه دره نکه.

باب النفقات

(باسی نه فقهه کان)

۱۱۷۴: عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا أُلْفِقَ الْمُسْلِمُ نَفَقَةً عَلَى أَهْلِهِ وَهُوَ يَحْتَسِبُهَا كَانَتْ لَهُ صَدَقَةً.

(ترجمه مه)

ده گيړنه وه له نه بوهوره يره ﷺ پیغه مبه رﷺ فرمووی: ښو که سی سدی و هاتو چوده که با پیداکړدنی رزقیک که بیداته بیوه ژن و هه ژار، له پاداشدا وه کو که سیکه له غه زادا له ریگه ی سرکه وتنی دینی خودا یا وه کو که سیکه به شهو هر له نوږدایښ به پوژیش هر به پوژوو بی... گومان له گيړانه وه یه ده که ریته وه به نو هی گيړایتی یه وه.

(کتاب الاطعمه)

باسی خوارنه کان

۱۱۷۵: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: غَدُ، فَعُدْتُ فَشَرِبْتُ، ثُمَّ قَالَ: غَدُ، فَعُدْتُ فَشَرِبْتُ حَتَّى اسْتَوَى بَطْنِي فَصَارَ كَالْقَدَحِ.

(ترجمه مه)

ده گيړنه وه له نه بوهوره يره ﷺ گوته ی: برسی بوونیکي زور به سه رمدا زال بوو (چونکی به پوژوو بوو هیچی ده ست نه که وت نیفتاری پښ بکاته وه، مایه وه به پوژو تر) ښجا گوته ی: که یشته عمه ری کوړی خه تاب، پیتم گوت: نایه تیکم له قورنان به بخویننه وه له سوره تی (آل عمران) سوودت لی وهری گرم (یه عنی به بیرم بیننه وه)، هه زره تی عمر چوه مالی خو ی، نایه ته که ی به من گوت، منیش نه ختی پویشتم له برسان تاقه تم نه ما که وتم، کاتیک دیتم پیغه مبه رﷺ له سه سه رم راوه ستاوه، فرمووی: نه ی نه باهوره يره: پیتم گوت: لیک، یه عنی له

خزمت پاره‌ستاروم، دهستی گرتم، راستی کردم‌وه، ههستی کرد زۆرم برسی‌یه، بۆ جینگای خۆی ته‌شریفی کرد، شه‌مری فەرموو: کۆتکه‌شیریکی گه‌وره‌یان بۆ هینام، خوارد‌مه‌وه، پاشان فەرموو: نه‌ی نه‌بوه‌وره‌یره، نه‌م جاره‌یش، نه‌م جاره‌یش شه‌ره‌که‌م خوارد‌وه، دیسان فەرموو: نه‌م جاره‌یش، نه‌م جاره‌ش خوارد‌مه‌وه. خولاصه‌ له‌سه‌ر فەرمانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ سه‌ی جار شه‌مه‌نده‌م خوارد‌وه هه‌تا وورگه‌م راست بۆوه، وه‌که‌و باسکه‌تیری به‌ی‌سه‌ر راست به‌ووم، هه‌یج کو‌وپاییم نه‌ما، پاشان گه‌یشتمه‌ جه‌زه‌ته‌ی عومه‌ر، حه‌یکایه‌تی زۆر برسی‌بوونی خۆم بۆ گه‌ی‌پاره‌وه، و گوتم: خودای گه‌وره‌ بۆ لا‌بردنی ته‌ووژمی برس‌یه‌تیم یه‌کیکی له‌تۆ باشتی له‌سه‌ر دانام نه‌ی عومه‌ر، والله به‌راستی من داوای خو‌ی‌نده‌وه‌ی ئایه‌تیکه‌م له‌تۆ کرد که منیش له‌تۆ باشت‌م ده‌زانی، عومه‌ریش به‌رامبه‌ر گازانده‌ی نه‌بوه‌وره‌یره‌ گوته‌ی: تۆم به‌ردایه‌وه بۆ خواردن، له‌ مه‌یکه‌لێک و‌ب‌وشت‌م پێ خۆش‌تر بوو، به‌لام شتی‌ک که له‌ده‌ست چوو په‌شیمانی زیاده‌.

١١٧٦: عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ، قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا غُلَامُ سَمَّ اللَّهُ وَكُلَّ يَمِينِكَ وَكُلَّ مِمَّا يَلِيكَ فَمَا زِلْتَ لَكَ طُعْمَتِي بَعْدُ.

(ته‌رجه‌مه‌)

ده‌گه‌ی‌نه‌وه له‌ عمری کو‌پی ابوسلمه‌، عبداللهی کو‌پی عبدالله الاسد ﷺ گوته‌ی: منال به‌ووم له‌زیر چاوه‌دیری تۆ و پیغه‌مبه‌ر دابووم (چونکی دایکی که ام سلمه‌ به‌و له‌پاش نه‌بوسه‌له‌مه‌ به‌وه یه‌کیک له‌ دایکانی نیمانداران) ده‌ستم له‌سه‌ر سینی خواردن په‌ی‌په‌وه‌ی شه‌ده‌بی نه‌ده‌کرد، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فەرموو: نه‌ری کو‌په‌، بلی بسم الله الرحمن الرحيم، به‌ناوی خودای به‌خشنده‌ی مه‌یهره‌بان، وه‌ به‌ده‌ستی راستیش بچۆ، وه‌ له‌پیش خۆیش بچۆ.. ئنجا له‌و کاته‌وه خواردنی من به‌م ته‌ره‌زه‌یه‌.

(شه‌): ضیغی نه‌مر له‌ هه‌رسێ برگه‌ (فه‌قه‌ره‌) بۆ شه‌ده‌به‌ واته‌ په‌سند‌کردنه‌، لای شافعی له‌ برگی ناوه‌ند نه‌بێ بۆ پێویسته‌ (و‌جوب)، له‌به‌ر هاتنی هه‌دیس ده‌رحه‌ق به‌ عه‌زابی شه‌و که‌سه‌ی به‌ده‌ستی چه‌پ خواردن ده‌خوا له‌ په‌رتووکی (رساله‌) و له‌ په‌رتووکی (أم) وای فەرموو.

١١٧٧: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: طَعَامُ الْإِثْنَيْنِ كَالْفَالَةِ وَطَعَامُ الثَّلَاثَةِ كَالْفَالَةِ كَالْفَالَةِ الْأَرْبَعَةِ.

(ته‌رجه‌مه‌)

ده‌گه‌ی‌نه‌وه له‌ شه‌بوه‌وره‌یره‌ ﷺ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فەرموو: خواردنی له‌تیری دوو که‌سان به‌شی سه‌ی که‌سان ده‌کا بۆ پێ‌پارو‌اردن و نیدا‌ره‌کردنی، خواردنی سه‌ی که‌سانیش به‌سه‌ بۆ نیس‌دا‌ره‌ی

۱۱۷۸: عَنْ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ
وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەوه که عبدالله ی کوری عومەر رضی اللہ عنہ عادی وایو خواردنی نەدەخوارد هەتا
فەقیرێکیان بۆ دەهینسا لەگەڵی دەخوارد، پۆژێک پیاویکیان هینسا زۆری دەخوارد، بە
خزمەتکارەکی خۆی گوت: جاریکی تر نەمە مەینە، خۆم گوێم لی ئوو پیڤەمبەر ﷺ فەرمووی:
نیماندار دەخوا لە وورگێک، یەعنی بۆ تیربوونی وورگێک، کافر دەخوا بۆ تیربوونی حەوت
وورگان.

(ش): قورعوبی لە مەعنای نەم حەدیسە گوتیتی شەهەواتی خواردن حەوتن، یەعنی
حەوت شەت ئارەزووی خواردن دەکا: (۱) ئارەزووی سروشت، (۲) ئارەزووی نەفس (۳)
ئارەزووی چاو، (۴) ئارەزووی دەو، (۵) ئارەزووی گوێ، (۶) ئارەزووی لووت، (۷) ئارەزووی
برسیەتی.. نەم ئارەزوویان پێیوێستە بۆ نیماندار تەنیا بۆ نەهێشتنی برسیەتی دەخوا، بەلام
کافر بۆ نەهێشتنی ئارەزووی هەر حەوتیان دەخوا، نەم وورگانە بۆ وێنە هینانەوهیە.

(قاضی عیاض) پێش نەقلی کردووە لە ئەهلی تەشریح کە پێخۆڵە ی مۆڤ حەوتن: (۱)
مەعدە واتە گەدە، سێبانی تریش تەنگن، بەستراونەتەوه بەگەدە کە بە پێخۆڵە ی باریک
ناسراون، سێبانی تریش نەستورن، واتە پێخۆڵە ی نەستور. پێخۆڵە کوێرە و، قولون و موستەقیم
و دەرەوهی کۆم، شنجای چونکی کافر زۆر سووپە لەسەر خواردن هەتا هەر حەوتیان پێ نەکا چاوی
لەخواردن تێر نابێ، نەمە حوکمیکی وایە بەشی زۆری کافر دەگرتەوه، چونکی کەم وادەبێ
کافری کەم خۆزو نیمانداری زۆرخۆر، بەلام بە شەرەح پێیوێستە هەرکەس خۆی بپاریزێ لە
زۆرخواردن بە هەوهەسی خۆی با هەرچەندە خۆشی زۆرخۆرش بێ (کلوا واشربوا ولا تسرفوا)
نەم حەوت نەندامە ی کە ئەهلی تەشریح باسیان کردووە راستن.

۱۱۷۹: عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا أَكُلُ وَأَنَا مُتَكَبِّرٌ.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەوه لە ئەبوجوھەیفە ی وەهبی کوری عبدالله سەواشی، گوتی: لە خزمەت
پێڤەمبەر ﷺ دانیشتبوم، مەپێکیان بە کولای بۆ نارد، پێڤەمبەر ﷺ لەسەر ئەژنۆ
بەجوانی دانیشت، عەرەبیکی بادینەنشینی لەوێ گوتی: نەم تەرزه دانیشتنە چییە؟

پیغمبر ﷺ فرمودی: ((إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَنِي كَرِيماً فَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّاراً عَنِيداً)) یعنی خودا بهراستی منی گپراوه به نه‌هلی که‌رم و نه‌خلاق، منی نه‌گپراوه به نه‌هلی زولم و عناد(واته ستم و سه‌ره‌قی). من خواردن ناخوم له‌حالی پال‌که‌وتن و له‌سر لات‌نیش‌تیک..

لی‌ره وهر گپرا مه‌کروهه خواردن به پال‌دانه‌وه، چونکی به‌راستی نه‌م جوره خواردنه نه‌بریتی باشایه‌کانی‌عه‌جه‌م بوو بز خۆه‌ه‌ل‌کیش و خبۆ به‌گه‌وره‌زانه‌کان و به‌ده‌عیه‌کانیش چاو له‌وان ده‌که‌ن، به‌خودا. خوم ده‌پاریزم له‌صفات و نه‌حوالی به‌ده‌عیه و خۆبه‌گه‌وره‌زانه‌کان.

۱۱۸۰: عَنْ عَائِشَةَ، رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: الثَّلْبِيَّةُ مُجِمَّةٌ^(۲) لِفُؤَادِ الْمَرِيضِ تَذْهَبُ بِبَغْضِ الْحُزَنِ.

(ته‌رجه‌مه)

ده‌گپړنه‌وه له‌حه‌زهره‌تی عانشه(خوای لی‌رازی بی)؛ پیغمبر ﷺ عاده‌تی وابوو نه‌گه‌ر په‌کیتک له‌خرمه‌کانی و ه‌فاتی بک‌ردایه، ژنیش کزیو‌نایه‌وه له‌مالی مردووه‌که، پاشان وه‌کو قه‌له‌بالغی تبتک ده‌چوو وه ژنه‌کان برۆ‌یشت‌نایه، ته‌نیا که‌س و خرمنی مردوو بمایه‌وه، فره‌مانی ده‌کرد په‌ک(بورمه: واته مه‌نجه‌ل‌تکی له‌به‌رد دروست کراو) عه‌له‌بی که له‌نارد و شیر و هه‌نگوین لی‌ده‌نرا، له‌پاشان تی‌گویش دروست ده‌کرا، عه‌له‌بیه‌کیان به‌س‌ردا ده‌کرد، پاشان به‌نافره‌ته‌کانی که‌س و کاری مردووی ده‌فرموو: بخۆن له‌م خواردنه، گویم له‌پیغمبر ﷺ بوو فره‌موی: ته‌لبینه‌که نه‌م خواردنه‌یه، هه‌سانه‌وه به‌خشه بز سر دل‌ی ناساغ و هه‌ندئ غه‌میش لاده‌با.

۱۱۸۱: عَنْ حُذَيْفَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّبَاجَ وَلَا تَشْرَبُوا فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهَا فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ.

(ته‌رجه‌مه)

ده‌گپړنه‌وه له‌حوزه‌یفه‌ی کوری په‌مان ﷺ گوئی: بیستم له‌پیغمبر ﷺ فره‌موی مه‌به‌ستی قسه‌کردن بوو له‌گه‌ل‌پیاوان و نه ژن و نه‌می‌ردان، نارمووشی له‌به‌ر مه‌که‌ن و جلگه‌کی به‌شی زوری له‌نارمووشی بن له‌به‌ر مه‌که‌ن. وه مه‌شخونه‌وه نه‌وه‌ی ده‌خوړیت‌ه‌وه له‌بادو نه‌برداخی زیر و زیو. وه خواردنیش مه‌خۆن له‌قاب و له‌نگه‌ری و سینی زیر و زیو، چونکی نارموش و زیر و

^۲ مُجِمَّةٌ: په‌واتا- مریجه: هه‌سانه‌وه به‌خشه.

زیو بۆ کافرانه له دنیا وه تایبه ته بۆ نيمه له پوژی دوايي (ناخيرت) له تۆلەي تەرك کردمان له دنیا.

١١٨٢: عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّكَ دَعَوْتَنَا خَامِسَ خُمُسَةٍ وَهَذَا رَجُلٌ قَدْ نَبَغْنَا فَإِنْ شِئْتَ أَذْنْتُ لَهُ وَإِنْ شِئْتَ تَرَكْنَاهُ قَالَ بَلْ أَذْنْتُ لَهُ.
(تەرجەمه)

ده گيرنهوه له نهبومه سعودی نه نصاری ﷺ گوتی: نه بوشعیبی نه نصاری کوریکسی گۆشت فۆزشی هه بوو، به کۆره کهی خۆی گوت بۆ ده عوه تی پیغه مبه ر ﷺ خوار دیتکم بۆ دروست بکه، که پیغه مبه ر ﷺ پیئجه می پیئجیان بی، نینجا له سه ر نهم ژماره دیاری کراوه، پیغه مبه ری داوه ت کرد، پیاوئیکیش طوفه یلی (مشه خۆر) بوو به گه لیان کهوت، پیغه مبه ر ﷺ فەرمووی: تۆ نيمه ت ده عوه ت کرد که من پیئجه می پیئجه مان ب، نهم پیاوه یش به گه لمان کهوت، نینجا تۆ موخه یه ری، نه گه ر هه زت لی یه ئیزنی بده با پړوا، نه گه ر هه زیش ت لی یه وازی لی بیئنه بابی. نه بو شوعه یب گوتی: ئیزنی ده ده م بابی.

(ش): له م جوړه هه دیسه وا زاندره هه رکه سیك بی ئیزنی خاوه ن ده عوه ت بۆ ده عوه تیک چوو خاوه نی موخه یه ره له به ینی ئیزندان و واز لی هینانی.

١١٨٣: عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، امشُوا لِمَتَنظِرٍ لِّجَابِرٍ مِنَ الْيَهُودِيِّ، ثُمَّ قَالَ: أَيْسَنَ عَرِيْشَكَ يَا جَابِرُ؟ فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: افْرُشْ لِي فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: يَا جَابِرُ جُدْ وَأَقْضِ، فَوَقَفَ فِى الْجَدَاذِ فَجَذَذَتْ مِنْهَا مَا قَضَيْتُهُو فَضَلَّ مِثْلُهُ، فَنَخَرَجْتُ حَتَّى جِئْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَشَّرْتُهُ، فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ.

(تەرجەمه)

ده گيرنهوه له جابری کۆری عبدا لله ی نه نصاری ﷺ گوتی: جوله که یه ک هه بوو له مه دینه هه مموو سالتیک پیئشین پاره ی به سه مر خورما ده دامی، هه تا وه قتی خورما لی ده کریتبه وه. جابریش نهم باغه ی هه بوو که له سه ر یتگای بی ری رومه بوو، له شار ی مه دینه دا، سالتیک له به رگرتن پاش کهوت، قه رزی جوله که یش له کاتی دیاری کراو که کاتی رینیسی خورما بوو پاش کهوت، جووله که یش گوتی: هه قی خۆم هه ر ده وی، هه رچه ندی داوا ی مۆله تم لی کرد هه تا سالتیکی تر مۆله تی نه دام، هه تا به راده یه ک خه به ری دایه پیغه مبه ر ﷺ به شه صحابی فەرموو: بابۆین داوا ی مۆله ت بکه یین بۆ جابر له جووله که، جابر ده لئ: له نیتو دارخورمایه کان هاتنه لام، پیغه مبه ر ﷺ هه ر له گه ل جووله که دا بو بۆ اقتاعی قسه ی له گه ل ده کرد، جووله که یش هه ر

دهیگوت: اباقاسم مؤلّتی نادهم، پیغه مبه‌ریش وه کوو نهم ره قیه‌ی لی‌دیت هه‌لستا نه‌ختی له‌ناو خورمایه‌کان گه‌زا دووباره هاته‌وه گژ جووله‌که، دووباره جووله‌که اقنّاع هه‌ر نه‌بوو، منیش که‌می روتهم بژ پیغه مبه‌ر هیتا. له پیتشم دانا، نه‌ختیکی لی‌خوارد، پاشان فهرمووی: که‌پزه‌کەت له کوئی‌یه نه‌ی جابر؟ منیش خه‌به‌رم پیتدا، فهرمووی: شتیکم بژ راخه له که‌پره‌که، منیش شتیکم بژ راخست، چوو له‌سه‌ر پاکشا که‌می‌ک خه‌موت، دووباره هه‌لستاوه، منیش گولمیک تر روتهم بژ برد، نه‌ختیکی خوارد، دیسان قسه‌ی له‌گه‌ل جووله‌که‌که کرد، هیچ که‌لکی نه‌بوو نیقنّاع نه‌کرا.

هه‌لستا چاوئیکی له‌و خورمایانه کرد که به داره‌کان وه‌بوون، پاشان فهرمووی: نه‌ی جابر، خورمات بپزه و حه‌قی جووله‌که بده له‌کاتی برین راوه‌ستا، منیش ده‌ستم به برینی خورما کرد هه‌تا حه‌قی جووله‌که‌م به‌ته‌واوی دا، نه‌مه‌نده‌ی تریشی زیاد مایه‌وه، منیش چووم مسوژده‌م به پیغه مبه‌ر ﷺ وه‌کو خه‌به‌ری نهم کاره‌سه‌رسو پیه‌نه‌رم پت‌پاگه‌یاندا، فهرمووی: به‌زمان نیع‌تراف ده‌که‌م به‌دلیش باوه‌ر ده‌که‌م به‌بی گومان من پیغه مبه‌ری خودام، بژیستی وای فهرموو چونکی نه‌و میقدار خورمای که به داره‌کانی‌وه دیت به‌شی نیوه‌ی حه‌قی جووله‌که‌شی نه‌ده‌کرد، که‌چی حه‌قی جووله‌که‌شی دا هه‌نده‌ی نه‌ویش ماوه.

۱۱۸۴: عَنْ سَعْدٍ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَصَبَّحَ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعَ ثَمَرَاتٍ عَجْوَةٍ لَمْ يَضُرَّهُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ سُمْ وَلَا مِخْرٌ.
(ته‌رجه‌مه)

ده‌گپ‌نه‌وه له سه‌عدی کوپی نه‌بووه قاص ﷺ پیغه مبه‌ر ﷺ فهرمووی: سبه‌ینان هه‌ر که‌سی‌ک له‌پیتش هه‌موو خواردنیک حه‌موت دانه خورما له نه‌وعی (عه‌جوه) بخوا زیانی پت‌ناگه‌یه‌نی له‌و روژده‌دا نه ژه‌هریک و نه جادوئیکش.

۱۱۸۵: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَمْسَحُ يَدَهُ حَتَّى يَلْعَقَهَا أَوْ يُلْعَقَهَا.

(ته‌رجه‌مه)

ده‌گپ‌نه‌وه له عبدالله‌ی حه‌زهره‌تی عبّاس ره‌زای خودایان لی‌تس گوتی: پیغه مبه‌ر ﷺ فهرمووی: وه‌کو یه‌کی‌کتان خواردنیک خوارد، با ده‌ستی خوی نه‌سپ‌یته‌وه هه‌تا خوی ده‌یل‌یته‌وه، یاخو یه‌کی‌کی تر بوی ده‌لی‌یته‌وه (چونکی هیچ که‌سی‌ک نازانی خیروبه‌ره‌کەت له کامه به‌شیک خواردن دایه).

۱۱۸۶: عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ غَيْرَ مَكْفِيٍّ وَلَا مُودَعٍ وَلَا مُسْتَفْتَى عَنْهُ رَبَّنَا.

(تەرجەمە)

دەگێرنەوه له ئەبوئیمامە-سەدا کۆری عەجلان ﷺ گوتی: وەکو پێغەمبەر ﷺ لەپاشی نان خواردن سفرەى لەپێش هەڵدەگیرا، نەم سوپاس و ستایشەى دەکرد، دەیگوت: بۆ خودایە سوپاس و ستایشی زۆر پاک و بەبەرەکەت و بەزێدەکی و بەبێ کیفایەت و بەس لی کردن. لەلایەن نێمەوه بۆ سوپاس و ستایشەکانی خودا وە بەبێ تەرك کرانی ستایش و بەبێ نێستگنا لە هەد و سوپاس، ئەى خاوەن نێعمەت و بەختوگەر و پەرورەدەگەری نێمە.

۱۱۸۷: عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا فَرَّغَ مِنْ طَعَامِهِ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَّلَنَا وَأَرْوَأَنَا غَيْرَ مَكْفِيٍّ وَلَا مَكْفُورٍ.

(تەرجەمە)

لە رێوایەتێکی تریش رێوایەت کراوە لە ئەبوئیمامە سەداى کۆری عەجلان ﷺ پێغەمبەر ﷺ لەپاش نان خواردن دەیگوت: سوپاس و ستایش بۆ خودا بێ کە بە تیری کیفایەتی نێمەى داوە، وە لە خواردنەویش تیری کردوونە، بەبێ کیفایەت و بەس لی کردن لەلایەن خودا بۆ نێعمەتەکانی لەسەر نێمە وە بەبێ جەحد(بێ-نەزانین) و کوفران و نینکاری نێمەش بۆ نێعمەت و چاکەى خودا دەرەق بەنێمە.

(کتاب العقیقة والصید والذبائح)

باسى قوربانى منال بوون و داو و کوشتى

۱۱۸۹: دەگێرنەوه له سەلمانى کۆرى عامرى ﷺ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: لەگەڵ لەدايک بوونى کۆر قوربانى(عەقیقە) بۆ کۆران دوو مەڕ بۆ کچانیش مەڕێک بکوژنەوه، وە مووه کانیشی لابەن لەڕۆژى هەفتەمى لەدايک بوون.

۱۱۸۸: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: لأَفَرَعٍ وَلَا غَيْرَةٍ، وَالْفَرَعُ أَوَّلُ التَّاجِ كَانُوا يَذْبَحُونَهُ لِيَطْنُوا غَنِيَتَهُم، وَالْغَيْرَةُ فِي رَجَبٍ.

(تەرجەمە)

دەگێرنەوه له ئەبوهورەیره ﷺ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: هێچ فەرەع نییە وە هێچ عەتیرەش نییە لە ئایینی نێسلام. فەرەع: بە یەكەم بێجوى ووشتر یا مەڕ دەلێن کە زابێ. بۆ

بوته‌کانیان ده‌یان کوشته‌مویه .. (عه‌تیره)ش حیوان‌نیکیان ده‌کوشته‌مویه له ده‌پوژ پینش هاتنی مانگی ره‌جه‌ب بۆ بوته‌کانیان و گۆشته‌کەیان ده‌خوارد و پیسته‌کەیان ده‌هاویشته سەر دارنک، هەرکەسێک به‌چاولی‌کردن (ته‌شه‌بووه) نه‌مانه‌ بکا واتا چاو له‌ کافران بکا کافر ده‌بی.

(ش): ته‌فسیری فەرەح و عه‌تیره له‌لایهن پیغه‌مبەر ﷺ نیشاره‌یه و به‌بال عیله‌تی نه‌هی یه‌عنی کوشته‌مویه فەرەح نه‌گه‌ر به‌ نیه‌تی بوته‌کان نه‌بی به‌لکو بۆ خودایی شتیکی باشه‌.

حه‌تا نه‌هوی گوتیتی: نیامی شافعی وای گوتوه فەرەح و عه‌تیره. باشن له‌بەر هه‌دیسی نه‌بوداود و نسانی وه‌کو پرسیار له‌پیغه‌مبەر کرا له‌فەرەح فەرمووی (الفرع حق) به‌لام به‌ شەرتێک بۆ خودایی.

(کتاب الذبائح والصيد)

باسی کوشتی و راو

١١٨٩: عَنْ عَدِيٍّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَصَابَ بَحْدَهُ فَكَلَهُ وَمَا أَصَابَ بَعْرَضِهِ فَهَوَّ وَقَيْدٌ، مَا أَمْسَكَ عَلَيْكَ فَكُلْ، فَإِنْ أَخَذَ الْكَلْبُ زَكَاةً، وَإِنْ وَجَدَتْ مَعَ كَلْبِكَ أَوْ كَلَابِكَ كَلْبًا غَيْرَهُ، فَخَشِيتَ أَنْ يَكُونَ أَخَذَهُ مَعَهُ، وَقَدْ قَتَلَهُ، فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّمَا ذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَى كَلْبِكَ وَلَمْ تَذْكُرْهُ عَلَى غَيْرِهِ.

(ته‌رجه‌مه)

ده‌گێڕنمویه له‌ عوده‌ی کورێ حاته‌می کورێ عبداللهی طانی که‌ له‌سالی گرتنی مه‌که‌ موسولمان بوو، له‌ فه‌ق‌ی عیراق و شه‌ره‌کانی هه‌زره‌تی عه‌لی ناماده‌ بوو، باوکی ناسراو بوو به‌ سه‌خی و به‌خشنده‌، وه‌ هه‌تا سالی ٦٨ کۆچی ژیا. له‌ ته‌مه‌نی سه‌د و بیست سالی وه‌فاتی کرد، گوتی: له‌ حوکمی نیچیریکی به‌ (مه‌راض) بکوژری پرسیم له‌ پیغه‌مبەر ﷺ، (مه‌راض) دارتیکی تیغ له‌سه‌ر یه‌ک لا گه‌راوه‌، تایه‌ت بووه‌ به‌ سوارانی راوکه‌ر له‌و کاته‌ بۆ کوشتنی نیچیر، هه‌یش بووه‌ له‌ هه‌یج سه‌رتیک تیغی له‌سه‌ر نه‌بووه‌، هه‌روه‌کو نه‌هوی وای راست کردووته‌وه‌ له‌م زه‌مانه‌ به‌ زمانی کوردی پێی ده‌لێن (جلیت) به‌لام له‌هه‌یج سه‌رتیک تیغی نی‌یه‌، نیستاش که‌ له‌سالی ١٣٧٢ هه‌زار و سی‌سه‌د و هه‌فتاودوو هیجری (کۆچی) داین، له‌بەر نه‌مانی ته‌پراد و پهمبازی سواران به‌لکی به‌ سه‌ده‌یه‌ کیش پێش نیستا جلیت ناوه‌که‌ی نه‌بی هه‌یجی تری نه‌ماوه‌).

فه‌رمووی هه‌ر نیچیریکی به‌لای تیژ کوژرابێ هه‌لاک، وه‌ هه‌رچی به‌لایی پانایی کوژرابێ نه‌مه‌ حوکمی کوژراوی بۆ نیه‌ هه‌لاک نی‌یه‌ خواردنی، به‌لکی نه‌مه‌ پێی ده‌لێن (وه‌قیذ) هه‌روه‌کو حیوانێک به‌به‌رد کوژرابێ وایه‌. هه‌روه‌کوو تایه‌ت ده‌فه‌رمووی به‌ تیغ نه‌کوژرابێ به‌لکی به‌به‌رد یا به‌دار کوژرابێ.

پاشان له نیچیری تاژۍ لیم پرسې، فەرمووی: هەر نیچیریکی تاژیە کە ی تۆ بۆی گرتی یەعنی نهی خوارد، ببخۆ، چونکی گرتنی سهگي راو کوشننهوهیه بۆ نیچیر، وه نهگه تۆیش چی سهگيکت پێ بوو یان چەند سهگيکت پێبوو، بهلام سهگيکی تریشی یان لهگهڵدا بوو. وه کوو تیت بهردا، پاشان ترسیت ههبو که سهگه کە ی بێگانه لهگهڵ سهگه کە ی تۆ گرتیتیان وه کوشیتیتیشی، یەعنی چه قووی پێوانه گهیشته، که بکوژیتهوه، مه بخۆ، چونکی تۆ وه کوو تیت بهردا بسم اللهیت هەر له سه ر سه گي خۆت کرد له سه ر سه گه کە ی بێگانه ت نه کرد.

(ش): لێره زاناو ئیمامه کان رای جیا جیا نان هه بوه، ئایا گوتنی بسم الله مه رجه بۆ هه لال بوونی خواردنی یا مه رج نییه. لای ئیمامی شافعی و ریوایه تیکی ئیمامی مالک و قسه په سندی ئیمامی نه محمد بسم الله گۆتن سونه ته، لای قسه ی راجع (په سندی ئیمامی نه محمد بسم الله کردن واجبه، چونکی لهم هه دیسه ی عوده ی گوتنی بسم الله ی کرده هزی هه لال بوون.

ننجا نهوانه ی که لایان سونه ته نه گوتنی بسم الله قسه ی ناکا، بهلام نه بوچه نیفه و مالک و جمهور گوتویه نه سه هو- واته له بیر چوون- دروسته نه گوتنی بسم الله.

زانیشمان لهم هه دیسه له کاتی ته به ردان نابێ سه گي بێگانه ی له گه ل دابی، بهلام به مه رجیک نه گه ر بێگانه که سه ره بخۆ به ره لال بوو یاخۆ له ده ست که سیلک به ره لال کرابوو ده ست کوژی دروست نه بو، بهلام نه گه ر به موحه قه قی (مسوگه ری) له ده ست که سیلکی وا به ره لال کرابوو ده ست کوژی راست بوو، واته موسوڵمانی نیری عاقل و ته مه ن ته واه (بالغ) بو دروسته خواردنی.

پاشان نه گه ر تانجی هه ردوو راوکه ره کان پێکه وه به یه ک جار ته به ردان، نیچیره که به یه کسانی (مساوات) نی هه ردوویه نه، نه گه ر نا کامه ی پێشان ته به ردرا هی نه وه.

١١٩٠: عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: أَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فَإِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا غَيْرَهَا فَاغْسِلُوهَا وَكُلُوا فِيهَا وَمَا صَدَّتْ بِقَوْلِكَ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ فُكُلٌ وَمَا صَدَّتْ بِكَلْبِكَ الْمُعْلَمُ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ فُكُلٌ وَبِمَا صَدَّتْ بِكَلْبِكَ غَيْرِ مُعْلَمٍ فَأَذَرَكْتَ ذِكَاثَهُ فُكُلٌ.

(ته رجه مه)

ده گێرنه وه له نه بو شعله به ی خوشنی ﷺ گوتی: گوتم: نه ی پێغه مبه ری خودا، ئیمه به نی خوشنی که هۆزیکه له هۆزه کانی قوزاعه ی نه هلی کتاب له وولاتی شام، ئایا بۆمان دروسته له قاپ و قاچاغی نه وان شت بخۆین؟ عه ر: که یتیمان بۆ راو ده ست ده دا، واده بێ به تیروکه وان

بۆ ړاو ده چم، واش ده بې تاغې ده بم، وا ده بې تاغې په که فیره ړاو کراوه، واش ده بې فیر نه کراوه، له مانه کامه بۆ من حلاله بیخۆم؟ پیغه مبه رﷺ فرمووی: نه ما شو شته ی که له قاپ و قاچاغی نه هلی کتاب دایه، نه گهر شتیکی تر تان غهیری نهو ده ست ده که وی له قاپ و قاچاغی نهوان مه خۆن، نه گهر غهیری قاپه کانی نهوان هیچی تر تان ده ست نه که وت، بیان شۆن و له نیواندا بخۆن... وه هر نیچیریکی به تاغې فیر کراو بگری له کاتی تی به ردانیش گو بیتت بسم الله بیخۆ، نهوی به تاغې فیر نه کراویش گیرا بې به کوشتنه و هیشی راگه شتی بیخۆ. (ش): نه م حه دیسه ده لیل و به لگه یه بۆ نیما می نه حه د و نهوانه ی حوکیان به واجب بوونی بسم الله کردوه له کاتی کوشتنه وه.

۱۱۹۱: عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ اقْتَسَى كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبٍ مَاهِيَةٍ أَوْ ضَارِيَةٍ، نَقَصَ كُلُّ يَوْمٍ مِنْ عَمَلِهِ قِيرَاطَانِ.
(تهرجه مه)

ده گپړنه وه له عبدالله ی حزه رته ی عومهر رﷺ گوته: پیغه مبه رﷺ فرمووی: هر که سیک سه گیک رابگری بۆ پاراستنی مهر و مالاتی خوی نه بې و بۆ ړاو نه بې، نیجا ړاوه به راز بې ړاوه که رویشک بې، هرچی بې، که می په یا ده کا هر رۆژیک له خیره کانی دو قیراط، یه عنی دو بهش له به شه کانی چاکه. له حه دیسی نه بو هوره یه له باسی موزاره عه قیراط رۆن کرایه وه.

۱۱۹۲: عَنْ عَبْدِ بْنِ حَالِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَإِنْ رَمَيْتَ الصَّيْدَ فَوَجَدْتَهُ بَعْدَ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ لَيْسَ بِهِ إِلَّا أَثَرُ سَهْمِكَ فَكُلْ، وَإِنْ وَقَعَ فِي الْمَاءِ فَلَا تَأْكُلْ.

(تهرجه مه)

ده گپړنه وه له عوده ی کوری حاتم به گپړانه وه یه کی تر به زیاده له سر گپړانه وه ی پیشوو، پیغه مبه رﷺ فرمووی: نه ی عوده ی، نه گهر تیرت هاویشته نیچیر و بزریشت کرد، پاشان له پاش رۆژیک یان دوو رۆژ دوزیته وه، غهیری جی تیره که ی تو نه بې هیچ برینی تری نه بو، بیخۆ... وه نه گهر که وته ناو ناو مه بخۆ، چونکه له وانه یه به ناو خنکاب، به لام به موچه قه قی زاندره به ناو نه خنکاه به لکی به تیره که مردوه، با یه کدو رۆژیش مرد بې لای جمهوری شافعیه کان حلاله.

۱۱۹۳: عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالسَّوِّءِ كَمَثَلِ الْمِسْكِ وَنَافِعِ الْكَبِيرِ فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُخَذِّبَكَ وَإِمَّا أَنْ تَتَنَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً وَنَافِعُ الْكَبِيرِ إِمَّا أَنْ يُخْرِقَ ثِيَابَكَ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً.

(تەرجەمە)

دەگێرنەو له ئەبو موسی (عبداللە ی کوری قەیس) گوتی: پێغه مەبرک ﷺ فەرمووی: وێنەو مسالی هەمنشینێ باش و بەد وەکو کەسێکە مسکی هەلگرتبێ وە فووکەری کورە ی ناسنگەر، چونکی ئەو ی مسکی هەلگرتوو وەکوو چوویە لای، یاخۆ بەخۆرایێ هەندێ بێنی خۆشت پێو دەکا، یاخۆ، نەختیکی لێ دەکری، یاخۆ نەگەر بەخۆراییش هەندێ بێنی خۆشت پێ نەدا یان تۆش لێ نەکری، هەر نەبێ کە چوویە لای بێنیکی خۆشت بۆ دێ، یەعنی مۆتلەقەن رەفیقی باش سوودەک و فائەدەییکی بۆت هەر دەبێ... بەلام فووکەری کورە ی ناسنگەر وەکوو چوویە لای یان شەکت بە پرۆشکان دەسووتێنێ، یاخۆ بێنیکی ناخۆشت پێ دەدا، یەعنی زەرەر و زیانیکی لە رەفیقی بەد هەر دەبینی، هەرنەبێ بەدناوی لای خەلکی، راستی فەرموو خۆدا دەفرموی (وگوتوا مع الصادقین).

(ش) بەم هەدیسە پێرۆزە استدلال کراوە نەگەرچی مسک پۆرگێکە لە خوێن، وەکو گری لە ناوکی مامزی تاتار دەبێ، بەلام بە خوێن پیس نابێ، وەکو شیر و مەنی بەرە گوبێن گۆراوە، نەگەرچی لەخوێنیش پان، هەر وەکوو قورنانی مەجید دەفرموی (مِنْ بَيْنِ لُوثٍ وَدَمٍ لَبَسَا خَالِصًا سَائِعًا لِلشَّارِبِينَ).

(کتاب الاضاحی)

باسی قوربانی

۱۱۹۴: عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ ضَحَّى مِنْكُمْ فَلَا يُضْبَحَنَّ بَعْدَ ثَلَاثَةٍ وَبَقِيَ فِي بَيْتِهِ مِنْهُ شَيْءٌ... فَلَمَّا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ قَالَ: كُلُّوا وَأَطْعِمُوا وَادْخُرُوا فَإِنَّ ذَلِكَ الْعَامَ كَانَ بِالنَّاسِ جَهْدٌ فَأَرَدْتُ أَنْ تُعِينُوا فِيهَا.

(تەرجەمە)

دەگێرنەو له سەلەمە ی کوری ئەکووع ﷺ پێغه مەبرک ﷺ فەرمووی: هەرکەسێک لەنێو قوربانی کوشتەو، نەمێنێ لە گۆشتی قوربانیەکی لەپاش رۆژی سەیم لەکاتی کوشتنەو وە هیچ شتێک... پاشان وەکوو سال سووواوە، کاتی کوشتنەو ی قوربانی داهاوە، عەرزیان کرد: نە ی پێغه مەبری خۆدا، نەمسالیش وەکوو پار لە گۆشتی قوربانی بە خاوی و بە کولای هیچ

به زه خیره هه لئه گرین؟ فهرمووی: بخۆن وه بشده نه هه ژارو به زه خیره ش به خاوی و به کولآوی بو خۆتان هه لیگرن، چونکی سالی پیتشوو قه ده غهم کردن له هه لگرتن بو زه خیره سالیکی سهخت بوو خه لکی له تن گانه دا بوون، مه به ستم یار مه تی هه ژاران بدن.

(ش): صیفه تی نه مر له (کلوا و اطعموا) بو ماوه دان و نیباحیه، بو واجب بوون نی یه..

لای جمهور سونه تیکی په سندرکراوه مونه که ده یه لای شافعی فهرزی کفایه یه. خاوه نی کتیبی کفایه که حه نه فیه گویتی: واجبه له سه ره هه موو موسولمانیکی جی نشین و هه بوو ده و له مه ند له رۆژی جه ننی قوربان له جیاتی خۆی و منالی بچووکی قوربانی بکوژیته وه، چونکی لای نیمامی نه عزم و محمد و زفر و لای دوو له ریوایه تی که له نه بو یوسف کراوه قوربانی واجبه. لای شافعیه کان و مالکیه کان و حه نه لیه کان سونه ته.

(کتاب الاشربة)

باسی خواردنه وه کان

۱۱۹۵: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ لَمْ يَتُبْ مِنْهَا حُرِمَهَا فِي الْآخِرَةِ.

(تهرجه مه)

ده گێرنه وه له عبدالله ی حه زه تی عومره رضی الله عنه گوتی: پیغه مه به صلی الله علیه و آله فهرمووی: هه ره که سیك شه را بی خواردنه وه له دنیا له پاشانیش تۆبه ی لی نه کرد بی، بی به ش ده بی له رۆژی دوا بی (ناخه رت) له شه را بی به هه شت.

(ش): ننجا یا له به ره به حه لال زانی نی چونکی کافر ده بی هه ر ناچیت به هه شتیش، چه جایی له شه را بی بی به ش ده بی.

یاخۆ ده چیت به هه شت، چونکی به حه لالی نه زانی وه، به لام له نایاب ترین و فاخرترین خواردنه وه ی به هه شت که (خه مر) به سه ری نیایه ت (والخمر لذة للشاربین) بی به ش و مه حرومه.. به لام ناره زووی خواردنه وه یش ناکا له به هه شت وه حه سودیش به و که سه نابا که ده ی خواتمه وه، به لکی حالی وه کو حالی خاوه ن پایه کانه له به رزی و په ستی، یه عنی چلۆن حه ز له پایه ی نه و که سه ناکا که له خۆی به رزتره، به م ته رزه حه ز له خواردنه وه ی (خه مر) یش ناکا له به هه شت، قورطوبی وای گو توه.

وه ده گێری له م حه دیسه پی رۆزه تۆبه گونا ه ی را به ردوو داده پۆشی با زۆریش بی.

۱۱۹۷: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَشْرِبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَفِي رَوَايَةٍ: وَلَا يَنْتَهَبُ نَهْبَهُ ذَاتَ شَرَفٍ يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ أَنْبُلَهُمْ فِيهَا حِينَ يَنْتَهَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ.

(تدرجه مه)

ده گيرنده له نه بهورهيره ﷺ گوتی: پیغمه مبر ﷺ فدرموی: زیناکه زینا ناکا مه گهر کاتی زینا نیمانی تهواو نییه (چونکی له دره ختی باوه ری که هه فتاو نه مهنده لقه یه لقی حه یای که مه)، یه عنی نه گهر شهرمی له خودا بگردایه زینای نه ده کرد... وه دزینش دزی ناکا مه گهر له کاتی که دزی ده کا به تهواوی نیماندار نییه، شهرابخوریش ناروق ناخواتمه وه، مه گهر له وه ختی خواردنه وهی شهراب نیماندار نییه.. (له ریوایه تیکی تریش) به ناشکرا له پیش چاوی خه لکی پیاویکی به قه درو به شهره ف ره زیلی ناکا مه گهر له وه ختی که ره زیلی ده کا نیمانی نییه.

۱۱۹۷: عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ.

(تدرجه مه)

ده گيرنده له حه زه تهی عانشه (خوای لی زازی بڼ) گوتی: پرسیار له پیغمه مبر ﷺ کرا له حوکمی خواردنه وهی نه بیذی ههنگوین، چونکی خه لکی یه مه ن ده یان خواردنه وه.. فدرموی: ههر شه زابیک مهستی بدا حه رامه.

(ش): بهو میقدار (هه ند) هی که خوارد بیتی به وهیش مهستی نه کرد بڼ، چونکی نه بهوداود و نسائی که ئیبنی حه بانیش راستی کردووته وه له جابر که پیغمه مبر ﷺ فدرمویتی: (مَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ) واته نهو شه رابهی زوری پیاو سه رخوش بکا که مه کهیشی ههر حه رامه. شافیعیه کان و مالکیه کان و حنبلیه کان و جمهور له سه ر نه م قسه یه ن، لای حه نه فیه کانیش شه رابی میوژ و خورما ئی تریش وه کو کولاو توند و تیژ بوو حه رامه، به لām حد و اجسب ناکا هه تا به کرده وه (فعلاً) سه رخوش نه کا. به حه لāl زانیی نه مهانه ییش کو فر نییه.

به لām نهو شه رابهی له ناوی ترئیه که م و زوری حه رامه، نهوی به حه لālیشی بزانی کافر ده بڼ، نهوی ده شی خواتمه حه دی له سه ر پتویست و واجبه با سه رخوشیشی نه کرد بڼ.

۱۱۹۸: عَنْ أَبِي غَايِرٍ الْأَنْصَرِيِّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّونَ الْحَرْ وَالْخَرِيرَ وَالْخَمْرَ وَالْمَعَارِفَ وَلَيَنْزِلَنَّ أَقْوَامٌ إِلَى جَنْبِ عِلْمٍ يَرُوحُ عَلَيْهِمْ

بِسَارِحَةٍ لَهُمْ يَأْتِيهِمْ لِحَاجَةٍ فَيَقُولُونَ: ارْجِعْ إِلَيْنَا غَدًا، فَيَبْتَغُهُمُ اللَّهُ وَيَضَعُ الْعَلَمَ وَيَمَسُخُ
آخَرِينَ قِرْدَةً وَخَنَازِيرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

(ترجمه مه)

ده گيرنده له نمبو عامری نه شعری، عبدالله ی کوری هانی، که هتا زه مانی عبدالملک
ابن مروان زیاده، گوئی لی بو پیغه مبه ر... فرموی: له نومه تی من په یا دبی چند
قومیک زینا و نارموش و شراب و نالای لهو له عب (واته نامیره کانی گمه و گاتسه) به
حلّال ده زانن وه دایش دهبزن چند قومیک له تنیشت کیوکی بهرز، شوانیان مهر و ووشر
و مالای نهوان سبهینان ده باته لهو، هیواران دهیان هیئتسه وه، یه عنی خودا مالای زوری
پیداون، له گهل نهوش ده روزه که ریک ده چیته لایان بو پیوستی یک پی ده لاین: سبهینی
بگه ریوه لامان. خودا به شو و عه زابیان ده نیریته سهری و کیوه که به سهر هندیکیاندا
ده روختنی، نهوانی تریش هندیکیان نه کا به مه یون و هندیکیان نه کا به بهراز هتا رژی
قیامت.

(ش): لای هندی زانایان به شیوه کی راست و حقیقی لای هندیکیان به ووش و
هلس و کومت و نه خلاق و په فتار و کردار... شرقای معنای پیشوی هلبژاردوه، واتا
به راست و حقیقی دهنه مه یون و بهراز... نووسهری نم دیرانهش (واته دانهری نم
په رتوکه) معنای دووه می هلبژاردوه، چونکی مه سخ به شیوه ی راست و حقیقت هتا
رژی قیامت برانده وه، کلمه ی نه زلش له سر نه مه ی نومه تی محمد (که هلبگرانی نایی
نیسلان) وه کو خودا فرموی: (وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَأَمًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى)،
ننجا نهوانی استدلالیان بهم حدیسه کردوه له سر گرته وهی کلمه ی مسخ به نومه تی
عمدیش وه کو نومه تانی پیشو به لگه کانی شرعی قبولی ناکا بورهان و به لگه ی عه قلش
قبولی ناکا، چونکی زاووزی له نه ته وه کانی مه سخ کرابن واته وهرگه رابنه سر شیوه ی
ده یوانات، له س رژی زیاتر نه زیاون، جا هلبژاردنی دانهری نم په رتوکه بو معنای دووه و
هلبژاردنی نهو معنایه ی شیخی شرقای بوی چوه، له بهر هتری عبارته ی حدیس بو
هلبگرتنی گه لی معنایه.

۱۱۹۹: عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا خَيْرٌ لَّكَ
أَنْ تَقْرُضَ عَلَيْهِ غُودًا.

(ترجمه مه)

ده گيرنده له جابری کوری عبدالله ی نه نصاری گوئی: نه بو حومه ید عبدالرحمانی

ساعدی هاته خزمەت پیڤه مبهەر ﷺ له نهقیعهوه که نهوړتیکه له وادی العقیق، پیڤه مبهەر ﷺ پاوانی کردبوو، بۆ له وهږی مالاتی حەیانان و نازەل. له کۆتیکدا هەندێ شیری بۆ پیڤه مبهەر ﷺ هینابوو، پیڤه مبهەر ﷺ فەرمووی: بۆچی سەرت دانە پۆشیبوو، ئەگەر بە راهیشتنی دارتیک بوايه له سەر پانایی کۆتیکه.

(ش): حیکمەت و مەبەست له دانانی شتیک له سەر قاپ ئەگەر دارتیکش بێ بسم اللهی له گەڵدایه، شەیتانەکان بە دانانی ئەم شتە دەزانن بسم اللهی لی گراوه نەجا نزیکی نابن.

١٢٠٠: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: نِعْمَ الصَّدَقَةُ اللَّفْقَةُ الصَّغِي مِنْحَةً وَالشَّاةُ الصَّغِي مِنْحَةٌ تَغْدُو بِإِنَاءٍ وَتَرْوَحُ بِآخَرٍ.

(تەرجەمه)

دەگێڕنەوه له ئەبوهورەیره ﷺ پیڤه مبهەر ﷺ فەرمووی: خێری باشە ووشتری بەشیری بۆاردەو باش بەدۆخۆر بۆ ماوهیهکی دیاری کراو بیده هەژارتیک.. خێری باشیشە مەری بەشیری بۆاردەو سەبەیانان جامە شیرتیک دەداو هێواران جامە شیرتیک دەدا بەدۆخۆر بۆ ماوهیهکی دیاری کراو (موهەقت) بیدهیه هەژاران.

١٢٠١: عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ هَذِهِ اللَّيْلَةَ فِي شَنَةِ وَإِلَّا كَرَعْنَا.

(تەرجەمه)

دەگێڕنەوه له جابری کوری عبداللہی ئەنصارى ﷺ گوتی: پیڤه مبهەر ﷺ چووه لای ئەبو نەطیعمی کوری بتهانی ئەنصارى، حەزەرەتى ئەبویە کریش لە گەڵیدا بوو، فەرمووی: ئەگەر لات هەیه ناویت شەوی بێ ئە کۆنە دیمکەیه کدا، پێمان بدە بخۆینەوه، ئەگەر نا دەپۆین، هەروا دەمی خۆمان لە ناویت دەنێین بێ قاپ و فافۆن دەی خۆینەوه. پیاوه کەى ئەنصاریش گەرا لە باغە کەى خۆی دۆزییەوه، عەرزى کرد: ئەى پیڤه مبهەرى خودا، ئاوه هەیه، بەلام تەشەریف بفرەموون بۆ بن کەپرە کەى باغە کەمان. هەردوو یانی برده بن کەپر، ئاوه کەى لە کۆتیکت کرد، مەریە دابەستۆتیکیشی لە مالتی بوو بەسەر ئاوه کەى دا دۆشی، پیڤه مبهەر ﷺ پێشان خواردیەوه، پاشان ئەبویە کریش خواردیەوه.

(ش) لەمە زاندرە خواردنەوهی شیرى تێکەل لە گەل ئاوی سارد لە وولاتی گەرم بەسوودە.

وَإِلَّا كَرَعْنَا: بفتح الراء أي شربنا من غير اناء ولا كفر بل بالفم. (شرقاوي)

۱۲۰۲: عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الَّذِي يَشْرَبُ فِي إِنَاءٍ الْفِضَّةِ إِنَّمَا يُجْزَجِرُ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ.

(ترجمه مه)

ده گيژنه وه له نومى سه له مهى دايكى نيمانداران (خوای لی پازی بڼ) گوتی: پټغه مبهړ ﷺ فهرمووی: هر که سټیک ده خواته وه له قاپی زیو، به راستی هر ناگری دوزخ به راکیشان ده خاته نیو زگی خوۍ.

(کتاب المرضى)

باسی نه خوشان

۱۲۰۳: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الثُّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ.

(ترجمه مه)

ده گيژنه وه له نه بوسه عید سه عدی کورې مالکی خودری وه له نه بوهورهیره (عبدالرحمن کورې صخر) (خودا لی پان پازی بڼ) گوتیان: پټغه مبهړ ﷺ فهرمووی: تووشی هیچ موسولمانیتک نابې مالدیوونیتک وه نه هیچ ناساغیتک له به دن و قالبی خوۍ، وه له دروونۍ خوۍ تووشی هیچ غه مناکیه کیش نابې له سر کاروباری دواړوژ وه تووشی غه میش نابې له سر کاری رابردو وه تووشی هیچ نه زیه تیش نابې و تووشی غه می زوړیش نابې که غم دایوۍ، هتا تووشی دریکتک نابې که له قالبی راچوړی نیلا مه گهر خودا ستر ده کا به هر یه کیتک لم کاروبارانه له گونه ه کانی.

(ش): لهم حدیسه پیروژه زاندر موسولمان له سر به سر داهاتنی کاره سات پاداشتی بو دنوسری به پیچه وانو (خلافی) نه وه که سانه ی که ده لټن پاداشت و سزا (ثواب و عقاب) له سر نه وه په که په پیدای ده کا له سر کاره سات نی په، چونکی کاری عه بد نیه. به لآم له سر نارام گرتن و پړ پړی بوون بهم کاره ساته پاداشت هدی. به لآم که ی نه م موخالفانه مه ردوده چونکی صبر و خوړا گرتن و پړی بوون کاریکن حدیس نایان گړتیه وه (خارجن)، ممکنه زیاد له سر پاداشتی کاره ساته که له سر پړی بوون و نارام گرتنی و صبریش پاداشتیان بڼ.

نیمایی غه زالی (خوای لی پازی بڼ) موصیبه ت (کاره سات) ده کاته سڼ به ش: به شی (یه که م) موصیبه تی پیای د ورو ورو منافقه وه کو که وته ناو موصیبه تیک ده رحه ق به خودای گه وړه تووشی نارازی بوون و نیعتراض ده بی، موصیبه ت بو نه و عقوبه ته.

(دوهم) کاره ساتی پیاوی نیمانداری نارام گرتووه، نه گهرچی زوړیش له نازار و عه زابیش دابې پاکه له وهی به کاری خودا رازی نه بې به کاری خودا رازیه بؤ نه مه که فاره تی گونا هه .
(سئ یهم) ناسا غی و کاره سات به نیعمه تیک ده زانی، ننجا له موقابه لهی نم نیعمه ته سوپاس و ستایشی خودا ده کا بؤ نو که سه ش تهر فیعی دهره جاته (به رزی پله)، جگه له وهی خودا له خراپه کانیشی خو ش ده بې.

۱۲۰۴: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الْخَامَةِ مِنَ الزَّرْعِ مِنْ حَيْثُ أَتْنَهَا الرِّيحُ كَفَأَتْهَا، فَإِذَا اعتَدَلَتْ تَكَفَأَ بِالْأَنْبَاءِ وَالْفَاجِرُ كَالْأَرْزَةِ صَمَاءً مُتَعَدِّلَةً حَتَّى يَقْصِمَهَا اللَّهُ إِذَا شَاءَ.

(تهرجه مه)

ده گېر نه وه له نه به وهره یره ﷺ پیغه مېهر ﷺ فهر مووی: صه ته نیماندار دهر باره ی رازی بوونی به قه زوقه دهر وه کو صه ته ده غلیکی تازه به ناسکی له سر یه ک قاج له عارد هاتې ته دهر ئ، له هر لایک بایکی بؤ بې مه یل به ولادا بدا. پاشان وه کو هه وایشی ناوه غی بوو راست و راست راده وه ستی، به لام کاره سات و مو صیه تیش بؤ نیماندار وه کو بایه بؤ ده غلی تازه له گه ل هر به لایکدا خو ی له گه ل نو ریک ده خا. سوپاس و ستایشی خوداش له سر نو حاله ده کا که تییدایه، ننجا ههر چی بې.. پیاوی بې نیمانیش وه کو داری (نه رزه - شجرة الأرز) چونکه زوړ توند و رهق و نه ستوره، به لای هیچ لایه ک مه یل ناکا بهه ژئ، به لکی راست راوه ستاوه، نه گهرچی درژی شه هه تا خودای گه وره ده ی شکېتی ههر کاتیکې حه ز بکا. یه عنی پیاوی نیماندار خودای گه وره له دنیا ناوړی لی ده داته وه به به لایان، که بیته که فاره ی گونا هان و تهر فیعی دهره جات (واتا به رزی پله کان لای خودا) تا کاتیک که بر دیه وه لای خو ی بکه ویته خو شی پاش مردن.. پیاوی منافقی ش خودا ناوړی لی ناداته وه به به لایان به لکی له دنیا ده ی خاته حه سانه وه و استراحت، تا کاتی مردن ننجا ده ی شکېتی، نه گهر سه د سیال له خو شی دا بو یی له دنیا دو سه د نه مه نده شی بخه یه سه ری له به رام به ر نو ده قیق ه ی که تیا شکار فو تا، گویا یه ک ده قیق ه له زه تی له ته مه نی خو ی نه دیوه. خامه: ده غلی تازه دهر چووی یه ک لقه.

۱۲۰۵: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مسعود رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَجَلُ وَمَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى إِلَّا حَاتَّ اللَّهُ عَنْهُ خَطَايَاهُ كَمَا تَحَاتُّ وَرَقُ الشَّجَرِ.

(ترجمه مه)

ارزه: داری سنویره نیره.

حات: دوه رینن.

ده گیزنه وه له عبداللہی کورې مه سعود ﷺ گوتی: له ناساغي خوی چوومه خزمهت پیغه مبر له شیده تی تا راده جفلی، عمرزم کرد، سهختی نهم تایه تی تو نایا له بهر زوری پاداشته؟ فرموی: بهلن، هه مرو موسولمانیک نه زیه تیکی تووش بیی نیلا مه گمر خودا گوناھی نو هه لده ورینن وه کو هه لوه رانی په لکی دار له جیاتی نه زیه تکه، به مخرجی صبر و شوکر. مبهست له (خطایا) گوناھی بچوکه به قهرینه ی حدیسی (الصلوات الخمس والجمعة الى جمعة ورمضان الى رمضان كفارة لما بینهن ما اجتنبت الكبائر).

۱۲۰۶: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: إِنْ شِئْتَ صَبَرْتَ وَلَكَ الْجَنَّةُ وَإِنْ شِئْتَ دَعَوْتَ اللَّهَ أَنْ يُعَافِيَكَ.

(ترجمه مه)

ده گیزنه وه له عبداللہی کورې عهباس ﷺ به یه که له په فیقانی خوی گوت: بهرئ ژنیکت نیشاندهم له نه هلی به هشت بن، په فیه که ی گوتی: بهلن، گوتی: نهم نافرته په ره شه هاته خزمهت پیغه مبر ﷺ پئی گوت: من خوو ده گرم، هو شم له خوم نامینن، قالبم به دیارده کهوئ، دوام بو بکه خودا لهم خووه شیغام بدا چاکم بکاتموه، پیغه مبر ﷺ فرموی: موخه یه دت ده کهم نه گمر حه زده که ی خو ت راگره له بهر نهم به لایو به هشت بو تو بن، وه نه گمر حه زیش ده که ی دوغات بو ده کهم خودا شفات بکا.. نافرته که گوتی: خوم راده گرم، به لام قالبم به دیار ده کهوئ، دوام بو بکه قالبم به دیار نه کهوئ.. ننجا پیغه مبر ﷺ دعای بو کرد.

۱۲۰۷: عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنْ اللَّهُ تَعَالَى قَالَ: إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبَتِهِ فَصَبَرَ عَوَّضْتُ مِنْهُمَا الْجَنَّةَ يُرِيدُ عَيْنَتِهِ.

(ترجمه مه)

ده گیزنه وه له نه بس ﷺ گوتی: گوتم لی بو پیغه مبر ﷺ فرموی: خودای گه وره فرموویتی: وه کو به نده یه کی خوم تووش کرد به لی ستاندنی دوو خوشه ویستی خوی که هردو چاویتی، پاشان له بهر قه زاقه دهری خودا خوی راگرت، هیچ ناشکوری نه کرد، خودا له تو له ی چاوه کانی به هشتی پئ ددها.

به لام به مخرج چاوهری تو له کردنه وه پاداشتی پیای خوراگر و صابر له سر به لایان

١٢٠٨: عَنْ عَائِشَةَ أُمِّهَا قَالَتْ: وَأَ رَأْسَاهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ذَاكَ لَوْ كَانَ وَآنَا حَيٌّ فَاسْتَغْفِرَ لَكَ وَأَدْعَوْ لَكَ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ: وَأَ تُكَلِّمَاهُ! وَاللَّهِ إِنِّي لَأُظَنُّكَ تُحِبُّ مُوْتِي، وَلَوْ كَانَ ذَاكَ لَظَلِلْتُ آخِرَ يَوْمِكَ مُعْرَسًا بِغُضِّ أَرْوَاجِكَ! فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بَلْ أَنَا وَآ رَأْسَاهُ! لَقَدْ هَمَمْتُ أَوْ أَرَدْتُ أَنْ أَرْسِلَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ وَابْنِهِ وَأَعْهَدَ، أَنْ يَقُولَ الْقَائِلُونَ أَوْ يَتَمَنَّى الْمُتَمَنِّونَ، ثُمَّ قُلْتُ يَا بِي اللَّهِ وَيَذْفَعُ الْمُؤْمِنُونَ أَوْ يَذْفَعُ اللَّهُ وَيَأْتِي الْمُؤْمِنُونَ.

ده گټړنه وه له حزره ټي عانشه دايكي نيمانداران گوتی: پټغه مېرمن ﷺ ته شريفی له
 بډېړ کړدی جه نازيه ک له به قيع گه پاره، چاوی به من کهوت ژانده سر گرتبومی، هر
 ده مگوت وای سهرم من ده رم، پټغه مېرمن ﷺ فدرمووی: نه گهر تو بمري منيش زيندوؤ بم
 داوای لی نور دنت (مه غفره) بؤ ده کم و دوعات بؤ ده کم.. حزره ټي عانشه فدرمووی: وای
 له خؤم بټ وچا و بټ که سټ، واللّه من وا ظعن ده بم دهره ق به تو پټ خؤشه بمرم، وه نه گهر
 من برم ناخري نه وټ رؤژي پي مردم به زواوایه تي ده چيه لای همدنځ نافرته کانت.. پټغه مېرمن ﷺ
 فدرمووی: به لکی له بهر ژانی سهرم، من وای سهرم (په معنی تو واز له خؤت بينه به منه وه
 خه ریک به من سهرم زور ژان ده کا، تو نامری له م زوانه له پاش من ده مټنسی)، به ته حقیق
 قه صدم بنيرمه دواي نه بويه کر و کوره کي ته وصيه ی بکم به خه لافهت له جیگای من دابنیش
 نه وه که س بزخوی بلټي خه لافهت بؤ فلاڼ که س باشه، په کيکي تر بلټي بؤ فلاڼ که س باشه،
 وه هتا ناکؤکيش بږي له به يني نه وان که سان ناره زووی ناکؤکي و خيلافيشيان هه يه،
 هرکه سټ نه ټي کاشکی من خه ليفه بوومايه. پاشان له دټي خؤم گوتم: خودای گه ووره مانعه له
 به خشيني مه نصدبي به رزی خه لافهت به غه يری نه بويه کر، وه نيمانداريش لی ناگه رټين غه يری
 نه بويه کر له جیگای پټغه مېرمن ﷺ دابنیشی.

95

چلون ظهن ده‌بی من حەزم به مردنتە.

۱۲۰۹: عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ لِضُرِّ أَصَابِهِ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ فَأَعْلًا فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ أَخِيْنِي مَا كَانَتْ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي. وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتْ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي.

(تەرجەمە)

دە‌گێڕنەوه له ئەمنس ﷺ پێغه‌مبەر ﷺ فەرمووی: با هیچ یەکیکتان بەئارەزوو داواي مردن نەکا لەبەر زیان و زەرەریک (لەناساگی و هەژاری و شتی‌تریش) تووشی بووبی، پاشان نەگەر زمانیشی هەر رانەوستا لە پۆرەپۆر، با ئەمەند بلی: ئەي خودایا، بۆینە هەتا ژیان باشە بۆ من، و بیشم مەرتنە نەگەر مردنم بۆ باشە.

(ش): یەعنی لایق نی‌یه بۆ نیماندار کە خەریکی زاد و زەخیرە پەیدا کردنە بۆ پۆژی داوایی (ناخیرەت) دو‌عاي برینی ماوه‌ی پەیداکردنی زەخیرە‌ی ناخیرەت بکا کە ماوه‌و مودە‌ی ژیانیتی لە‌دو‌نیا.

۱۲۱۰: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَنْ يُدْخِلَ أَحَدًا عَمَلُهُ الْجَنَّةَ، قَالُوا: وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لَا وَلَا أَنَا، إِلَّا أَنْ يَتَعَمَّدَنِي اللَّهُ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ، فَسَدَّدُوا وَقَارُبُوا، وَلَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ؛ إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَزِدَّادَ خَيْرًا، وَإِمَّا مُسِيئًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْتَبَ.

(تەرجەمە)

دە‌گێڕنەوه له ئەبو‌هورەیرە ﷺ پێغه‌مبەر ﷺ فەرمووی: کاری باش و تاعەتی هیچ کەسێک کەسێ ناباتە ناو بە‌هەشت (یەعنی ئە‌صلی چوونە بە‌هەشت بە‌چاکە‌ی خودای گە‌وره‌یه، بە‌لام تە‌فاوتی دەرە‌جات بە تە‌فاوتی ئە‌عمالە، واتە نە‌گەر بە‌راوردیە‌ک هە‌بن لە پلە‌کاندا بە‌ کردە‌وه‌یه) نە‌گەر نا لازم دێ حە‌دیس لە‌گە‌ڵ ئە‌م نایە‌تە رێک نە‌که‌وێ کە دە‌فەرموێ (سَلامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ) یە‌عنی هەر‌پوونە ناو پلە‌بەر‌زە‌کانی بە‌هەشت بە‌ سە‌بە‌ب کردە‌وه‌تان).

عە‌رزیان کرد: نە‌ بۆش ئە‌ي پێغه‌مبە‌ری خودا؟! فەرمووی: نە‌ منیش، بە‌لام ئە‌مە‌ندە هە‌یه خودا نە‌ک ئە‌‌صلی بە‌هەشت بە‌ بە‌خشینی مە‌رحە‌مە‌تی خۆی منی دا‌پۆش‌شیوه. ئە‌‌صلی چوونە بە‌هەشت بە‌چاکە و احسانی خودایە، بە‌لام بە‌راوردی لە‌نیوان پلە‌کان بە‌گێ‌ره‌ی تە‌فاوتی کار و کردە‌وه‌یه. نە‌جا مە‌به‌ستی ئە‌وه‌یه چاکە بکە‌ن بە‌ نی‌خلاص و دڵسۆ‌زی لە‌و کارو کردە‌وه (یە‌عنی

به دهره جهینکی وا خوتان زور ماندوو مه کن له خواپه رستی که له طاعت و خواپه رستی
 بیزارو مهلول بن نهو که به تهواوی واز له خواپه رستی بیتن وه سه ربکیشتی بز ته رکی تاعهت.)
 هیچ یه کیکیشان ته مه ناو داوی مردن نه کا، چونکی یاخو پیای باشه خیر و چاکه بز خووی
 زیاتر ده کا یاخو پیای خراپه داوی رازی بوونی خودا ده کا، بهلکی خودا له خراپه کانی عه فوی
 ده کا به سه بهب توبه و له خوا پارانه وه.

۱۲۱۱: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَوِّذُ بَعْضَهُمْ:
 أَذْهَبِ الْبَاسَ رَبِّ النَّاسِ وَأَشْفِ وَأَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءٌ لَا يُغَادِرُ سَقَمًا:
 (تهرجه مه)

ده گتر نه وه له حه زه ته عانشه (خوای لی رازی بی) پیغه مبه ر علیه السلام وه کوو بجوایه لای
 نه ساغیک، یا نه ساغیکیان بهینابایه لای، نه م دوغایه ی به سه ردا ده خویند، شیده ت و سه ختی
 لابه نهی خالق و به ختو که ری نینسان. شیفای به خشه وه هر تو شیفاده ری، هیچ شیفایه ک نی به
 به هیچ جوریک شیفای تو نه بی. شیفایه کی وا که به جی نه هیلنی هیچ نه ساغی به ک.
 (ش): پیغه مبه ر علیه السلام عاده تی وابوو دوغای بز چاک بوونه وه بکات، دوغای ده کرد بز چاک
 بوونه وه ی تهواو بز بی ده ی فرموو (شفاء لا یغادر سقما) یه معنی خودایا دوغای تایه تی نه م
 ده رده ت لی تا که م به م ته رزه، نه گهر نه م ده رده برواو ده ردیک ی تر بیته جی، بهلکی داوی چاک
 بوونه وه ی تهواو (مطلق) ت لی ده که م له هه موو عیله تیک، نه ک داوی چاک بوونه وه ی مو تله ق
 که له یه ک ده ردیش بی هه ر شیفایه.

(کتاب الطب)

باسی پزشکی

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۲۱۲: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا أُنْزِلَ اللَّهُ
 دَاءً إِلَّا أُنْزِلَ لَهُ شِفَاءٌ.

(تهرجه مه)

ده گتر نه وه له نه بوهوره یه علیه السلام گو تی: پیغه مبه ر علیه السلام فرمووی: نه ی نار دوته خواری خودای
 گه وه هیچ ده ردیک، مه گهر له به رامبه ر نه و ده رمانیکیشی ته قدیر کردوه.

۱۲۱۳: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: الشَّفَاءُ فِي ثَلَاثَةٍ: شَرْطَةٌ مِخْجَمٍ وَشَرْبَةٌ عَسَلٍ وَكَيَّةٌ نَارٍ وَأَنْهَى أُمَّتِي عَنِ الْكَيِّ.

(تەرجەمە)

دەگیرنەوێ لە عەبدوللای حەزەرەتی عومەر رضی اللہ عنہ گوتی: پێنەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: چاک بوونەوێ لە نەخۆشی لەسێ شتە: یەکەم لە لێدانی کەلەشاخە بۆ خۆین گرتن، دووھەمیان خواردنەوێ فرەھەنگوینە بۆ ناسان کردنی نەخلاطی بەلغەمی، سێیەم یا داغ کردنیکە بە ناگر و نەھیش دەکەم ئومەتی خۆم لە داغ کردن (یەعنی کە لە دونیاش تروشی عەزازی ناگر بێن) سوودی کەلەشاخیش موختەصە بە وولاتانی گەرم، وەکوو حیجاز مەسەلەن. بەلام لە ولاتانی گەرم خۆین گرتن بە نەشتەر باشتەر.

۱۲۱۴: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَخِي يَخْشَعُكِي بَطْنُهُ؟ فَقَالَ: اسْقِهِ عَسَلًا، ثُمَّ أَتَى الثَّانِيَةَ، فَقَالَ: اسْقِهِ عَسَلًا، ثُمَّ أَتَاهُ الثَّالِثَةَ، فَقَالَ: اسْقِهِ عَسَلًا، ثُمَّ أَتَاهُ، فَقَالَ: قَدْ فَعَلْتُ؟ فَقَالَ: صَدَقَ اللَّهُ وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيكَ، اسْقِهِ عَسَلًا، فَسَقَاهُ، فَبَرَأَ.

(تەرجەمە)

دەگیرنەوێ لە ئەبوسەعیدی خودری رضی اللہ عنہ گوتی: پیاویک هاتە خزمەت پێنەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم پێی گوت: بڕام زگی دیت؟ فەرمووی: بچۆ ھەنگوینی بدێ... چوو ھەنگوینی داویی، ھاتەوێ عەرزێ پێنەمبەری کرد: ھەنگوینم داویی خراپتر بوو، فەرمووی: بچۆ ھەنگوینی پێ بدە، ھەتا سێ جار بەم دەستورە، ھەر فەرمووی ھەنگوینی پێ بدە، جاری چوارەم ھاتەوێ گوتی: زگی زیاتر دیت، ھەنگوینە کەیشم پێدا، فەرمووی: خودا راست دەکا کە فەرموویتی (فیہ شفاء للناس)، زگی بۆی تۆ درۆ دەکا، بچۆ ھەنگوینی پێ بدە، نەم جارەش دەرخواردی دا لە ژانەزگ قورتار بوو.

(ش): ھەنگوین بۆ ھەر دەردێک لە ساردی بێ شیفایە.

نەم پیاوێ ھاتە خزمەت پێنەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم ژان و دەردەکە بۆی لێبەر زۆری شتی پیس بوو، بۆیە پێنەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم پێی دەربەدێ ئومەری پێ دەفەرموو: ھەنگوینی بدێ، ئنجا ھەنگوینی بۆ ھەر نەساغی یەکی کە لە سەرما پەیدا بوی بەلام خودای گەورە نەگەر بێفەرمووبایە (فیہ الشفاء للناس) یەعنی لامی جنس و استفراقی بخستایە سەر شیفای، ھەنگوین دەبوو شیفای بۆ ھەموو دەردێک ھەرچی بوایە.

۱۲۱۵: عَنْ عَائِشَةَ، سَمِعَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ هَذِهِ الْحَبَّةَ السَّوْدَاءَ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا مِنَ السَّامِ، قُلْتُ: وَمَا السَّامُ؟ قَالَ: الْمَوْتُ.

(ترجمه مه)

ده گيرنهوه له حذرته عائشه (خوای لی پازی بښ) گوټی: گوټم لی ټوو پیغه مبه رڼځ دهی فمرموو: نم په شکهی که له نان ده کړی که به عره بی پی دی ده لټن (حبه السوداء) به زمانی تورکیش قرجه ی پښ ده لټن شیفایه و مایه ی چاک بوونه ویه بڼ هه موو ده ردیک بڼ سام نه بی، پټم گوټ: سام چی یه؟ فمرمووی: مردنه.

(ش): مایه ی چاک بوونه ویه بڼ هه موو ده ردیک که له ساردی و شی و رطوبت په یدا بوو بی، نهک بڼ نم نه خوشیانوی که له گرمایی په یدا بوو بی، به اتفاقی دکتوران په شک ته بیعتی گرمه ووشکه بڼ لابر دنی با وه بڼ تایی سټی په پڼ وه بڼ به لغم به که لکه وه بڼ مهنه ذی گراو وه بڼ بابی منعقد (گری دراو) والا کمره ویه.

وه نه گمر بکوتری وه بکریته هه ویر له هه نگوټن پاشان به ناوی گرمیش بکریته شهرت و بخوریته وه، هر به ردیکی له میزدان هه بی نه یتا ویتنه وه، میزه که به په لالا ده بی. وه نه گمر حوت ده نک په شک بخریته شیري ژنیک نه وهی تووشی یه ره قان (زهر تک) بوو بی له لووتی بکا یه ره قانی نامیتنی.

۱۲۱۶: عَنْ أُمِّ قَيْسٍ قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ يُسْتَعَطُّ بِهِ مِنَ الْعُذْرَةِ وَيُلْدُّ بِهِ مِنَ ذَاتِ الْجَنْبِ.

(ترجمه مه)

ده گيرنهوه له نومی قه یسی کچی عصن نه سده یی که له نافرته کانی موهاجیر و کوچ کردو بوو له مه که بڼ مدينه، گوټی: گوټم لی ټوو له پیغه مبه رڼځ دهی فمرموو: نم داری هیندی په (عود هندي) به کار پټن، چونکه بڼ شک ده زمانی حوت ده ردی تیا به، وه کوو برمووتی له لووت ده کړی له بهر گه روو ټیشان و مه لاشوو که مو تن که به زوری تووشی مندا لان ده بی، وه کوو شهر به تیش به ده می نه ساغه وه ده کړی له پاش کولانی له نیو ټاو له بهر ژانی ته نیش و ده روون و نه ویا بهی که له که له که توند بووه. باقی حه دیسیش له کتابی طهاره (واته باسی پاک و خاوتی) په ت بوو... وه کوو گوټی چومه خزمه ت پیغه مبه رڼځ کوړنکی شیر خورم پی بوو، هیشتا خواردنی پښ نه ده خورا، میزیکي به سر کو شیدا کرد، نه مری فمرموو ناویان بڼ هټنا کوژی خوی پشانده.

۱۲۱۷: عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنْ أُمِّتَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْحِجَامَةُ وَالْقُسْطُ الْبَحْرِيُّ، وَقَالَ: لَا تُعَذِّبُوا صِبْيَانَكُمْ بِالْقَمْرِ مِنَ الْعَذْرَةِ وَعَلَيْكُمْ بِالْقُسْطِ.

(ترجمه مه)

ده گيرنه وه له نه نس عليه السلام پيغه مبه عليه السلام فرموي: باشتريني نهو شتي كه نيتهو بز خوتان ده يكه نه به دهرمانى عيله تان، كه له شاخه و سوتكه ي به حريه، چونكى سوتكه كه به عهره بى (قسط) ي پي ده لئين و (كست) ي پي ده لئين و عودى هينديشى پي ده لئين وه كو له حه ديسى نومي قيسى له پيش نهم حه ديسه رته بوو سى جزوى هديه، هيندى و به حرى و شامى، باشترينيان سوتكه ي به حريه كه شيرين و سپى و سووكه، خراپ ترينيان سوتكه ي شاميه كه ره شهو تاله).

وه فرمبووشى مناله كانتان عذاب مه دهن به مل گوشينيان، له بهر كه وتنى و قونيرى مه لا شوو، لازمى نيتهو بى ته داوى گهرو مه لا شوو به سوتكه بهم ته رزه سوتكه به ناو بسوونه وه له لووتى بكه نه.

۱۲۱۸: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ، فَجَعَلَ النَّبِيُّ وَالنَّبِيَّانَ يَمُرُّونَ مَعَهُمُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، حَتَّى رَفَعَ لِي سَوَادَ عَظِيمٍ، قُلْتُ: مَا هَذَا؟ أُمِّي هَذِهِ؟ قِيلَ: هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ، قِيلَ: انْظُرْ إِلَى الْأَفْقِ، فَإِذَا سَوَادٌ يَمْلَأُ الْأَفْقَ، قِيلَ: هَذِهِ أُمَّتُكَ. وَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ هَؤُلَاءِ سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ، هُمُ الَّذِينَ لَا يَسْتَرْفُونَ وَلَا يَتَطَيَّرُونَ وَلَا يَكْتُمُونَ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ. فَقَالَ: عَكَاشَةُ بْنُ مَخْصَنٍ: أَمِنْهُمْ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: نَعَمْ، فَقَامَ آخَرُ فَقَالَ: أَمِنْهُمْ أَنَا؟ قَالَ: سَبَقَكَ بِهَا عَكَاشَةُ.

(ترجمه مه)

ده گيرنه وه له عبدالله ي كورى عباس عليه السلام گوتى: پيغه مبه عليه السلام فرموي: هه موو نومه ته كام نيشاندران، ننجا ديتم يتك يتك دوو پيغه مبه رته بوون، هه يه كيتك پيسست سى كه سيكي له قومى خزى له گه لدا بوو چل كه س نه ده بوون. ديتيشم پيغه مبه رته بوو هيچ كه سى له گه نه بوو، هه تا قه له بالغى و په شايى يه كى زورم بز بلند كراو نيشانم درا، گوتم: نه مه چي يه؟ نايا نه مه نومه تى منه؟ گوترا: نه مه موسايه و قوم هه كيتى، گوترا: ته ماشاي لاي ناسمان بكه، وه كو ديتم چاوم بهر شايى يه كه كهوت لايه كانى ناسمانى پر كرديوو، گوترا: نه مه نومه تى تو يه، وه ده چنه به هه شتيش له مانه هه فتاهه زار به بى حساب، نهو وانش نهوان

کەسان وەکو عادیەت و نەریتی زەمانی پێش هاتنی اسلام (جاهلیەت) بە حیلەو ئەفسون و گری ئیدعای چاک کردنەوی نەساغان ناکەن و تەشانوم (رەش بینی) بە تەیرو شتی و ناکەن، وە تەداری چاک کردنەو بە داغ ناکەن، تەنیا ئومێدیان هەر لەسەر گەرەم و بەخشینی خودایە..

لەو ئەنجومەنە (مەجلیسە) عوкаشە کوری میحصەن گوتی: ئەڕئ من لەوانم؟ ئەو پێغەمبەری خودا؟ پێغەمبەر ﷺ فەرموی: بە ئێ لەوانی، یەکیکی تریش راست بۆوە گوتی: ئەڕئ منیش لەوانم؟ پێغەمبەر ﷺ بۆ خاتری تەمەع برینی ئەوانە لەم ئەنجومەنە دانیشتبون لەم وەلامی ئەم پرسیارە فەرموی: بۆ ئەم پرسیارە عەکااشە پێشی تۆ کردی، یەعنی هیچ کەسی تر زیاتر درێژی ئەداتێ کە نەیتێ و ئەسراوەکانی خودا بە دیار بچەم لە هەر کاتیەک بۆ هەر کەسێک.

(ش): لە حەدیسێ روافعی جوهنی لای نیمامی ئەحمەد لە گەڵ تەصحیحی (ابن حبان)، پێغەمبەر ﷺ فەرمویتی: (وَعَدَنِي رَبِّي أَنْ يُدْخِلَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ، وَإِنِّي لَأَرْجُو أَنْ لَا يَدْخُلُوهَا حَتَّى تَبُوءُوا أَتْمَ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَذُرَارِيكُمْ مَسَاكِينَ فِى الْجَنَّةِ). ئەمە دەلالەت دەکا لەسەر ئەمە کە مەزبەت و گەرەمی حەفتاھەزار بەچونە بەھەشت ئەمە ناگەیەنێ کە ئەم حەفتاھەزارە لەوانی تر گەرەترن، بەلکى هەبە لەوانەى کە کەمێک حسابی لەگەڵ دەکری گەرەترە لەوان.. لای ترمذی و نسائی ناوەرۆکی (مضمون) ی ئەم حەدیسە (عرض) لە شەوی میعراج بوو لە مەدینە لەپاش میعراجی مەککە، ئەمەش وا دەگەیەنێ میعراج چەند جارێک بوو.

١٢١٩: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا عَذْوَى وَلَا طَبِيرَةَ وَلَا هَامَةَ وَلَا صَفَرَ وَفِرٌّ مِنَ الْمُجْدُومِ كَمَا تَفِرُّ مِنَ الْأَسَدِ.

(تەرجمە)

دەگێرنەو لە ئەبوھورەیرە ﷺ پێغەمبەر ﷺ فەرموی: لە نەساغەو هێچ چوونە نەخۆشی یەك نییە لە یەكێک بۆ یەكێکی تر، هێچ تطیر و تەشونم (ترسان و رەش بینی) بە بورجەکان، یەعنی هەر شتیەک بە دیارکەوت یاخۆ لاچوو مەیکە نیشانەى بێ تالەمى و بەدەفەرى.

هێچ گۆرانى ئیسقانى مردووانىش نییە بووبێتە جەستەى کوندەبۆدەك و بفرێ. (چونکى لە جاھلیەت-پێش هاتنى ئیسلام- وایان دەزانى ئەگەر کەسێک بکوژرایەو تۆلەى نەکراوایەو دە پرووھەکەى. ئەبوو بە تەیرێک هەر ئەو قاراند دەیگوت: تینوومە، نەختى خۆینى قاتلەکەى خۆم پێى بەدن بیخۆمەو، هەتا تۆلەى دەکرایەو، ننجای دەپۆششت و دەفەرى) هێچ شەقامەت (بەدبىنى) و گەش بىنى نییە بۆ مانگی (صەفەر). وە پاکی لەبەر پیسلە و

گول(گویی) وه کو پاکردنت له بهر شیر، چونکی خصوصی عیله تی گولی زیاد له هه مو عیله تان به نیرادهی خودا ده چیتته یه کیتی تر و، ناچیتته یه کیتی تر.

۱۲۲۰: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَمَنْ أَغْدَى الْأَوَّلَ.

(تهرجه مه)

ده گێڕنمه له نه بهوهرهیره ﷺ گوئی: عه ره بیتی بیابان نشین به پێغه مبهری ﷺ گوئ: نازانم بۆچی ووشتره کانی من وه کو له ناو زیخ ده پۆن گۆیا مامزن، وه کو له لاراش ووشتریکی گوریان دیتته ناوئ ووشتره کانی من گپوو ده کا، تۆیش ده فرموی: له عیله تان لێک گرتنه وه نییه؟ پێغه مبهری ﷺ فرموی: نه دی ووشتره که ی پێشوو له کئ گرتوته وه؟ کئ تووشی کردوه؟ یه عنی ووشتری یه که م نهویش له یه کیتی تر نه ی گرتوته وه، هیچی پهیدا نه کردوه، هه موو به قه زواقه ده ره و نیجادی خودای گه وره یه.

نهم وه لامی پێغه مبه ره له غایه تی به لاغت دایه، یه عنی نه گهر ده لێن نهم ووشتری یه که میش له ووشتریکی تری گرتوته وه، وای لی دئ وه کو زنجیره ی لی بئ، ننج و وه لامی تریان نامینئ، نه وه نه ده نه بئ بلین کئ ووشتری پێشوی گپوو کرد؟ هه ره نهویش ووشتری دووم و نهواتی تری گپو کرد، که خالقیکه و کارتن که رتکه (مۆثر) هیچ په رستراو نییه نه وه نه بئ، به وه لامیتی کورت و به لگه دار به به لگه و بورهانی قه تعی عه ره به که ی بئ ده نگ کرد.

۱۲۲۱: عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الطَّاعُونَ شَهَادَةٌ لِكُلِّ مُسْلِمٍ.

(تهرجه مه)

ده گێڕنمه له نه نه سی کوری مالکی نه صری نه نصاری ﷺ گوئی: پێغه مبهری ﷺ فرموی: طاعون شهیدبوونه واته هه ره که سیک به نه خووشی تا عون بری شهیده و له قیامهت له پایه و مه رته به ی شهیدانه.

۱۲۲۲: عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اسْتَرْقُوا لَهَا فَإِنَّ بِهَا الظُّلْمَةَ، قَالَهُ فِي جَارِيَةٍ فِي وَجْهَهَا سَفْعَةٌ.

(تهرجه مه)

ده گێڕنمه له نومی سه له مه دی دایکی نیمانداران (خوای لی پازی بئ) گوئی: پێغه مبهری ﷺ

له خانووی خزی چاوی به کچیک کەوت نەخۆشی (سەفەه)ی هەبوو، یەعنی لەپرووی سۆزایی هەبوو پەشایی یاخۆ زەردایی بەسەردا هاتبوو، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: چارەو عیلاجی یەکیەک بەکن شتیەک بەسەردا بخوێنی نەمە چاوارایەتی. یەعنی لەلایەن مەرۆف یا لەلایەن جن چاوی پیس کاری لی کردوو...

خطابی گویتی چاوی جن تیژ و بەبێارترە لە سەری نێزەر پم... نەم هەدیسه دەلیل و بەلگە ی چاوارا، هەرە کوو هەدیسیکی تریش فەرمویتی (العین حق).

۱۲۲۳: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ لِلْمَرِيضِ: بِسْمِ اللَّهِ ثُرْبَةٌ أَرْضُنَا بِرِيقَةٍ بَعْضُنَا يُشْفَى سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا.
(تەرجەمە)

دەگێرنەو لە حەزەرەتی عائشە (خوای لی پەزایی) پێغەمبەر ﷺ لەسەر نەساغان و بڕینداران و ژانداران نەنگۆستی پێرۆزی خزی تەردەکرد بە تفی خزی لەسەر عاردیکی خۆلای دادەنا، نەنگۆستی پێرۆزی هەندیکی لە خاکە کە هەلەگرت، بەسەر نوو جینگایەیی دادەهێنا کە نیش و نازاری هەیه، وە نەم دوعا یەشی بەسەردا دەخوێند (مەعنا کە یەشی نەمەیه): بەنادی خودا خۆلی عاردی نێمە کە مەدینەیه یا هەر عاردیک هەبێ، بە تفی هەندیک لە نێمە چاک بکەو و شیفای بە نەساغی نێمە، بەئیزنی خودای بەختو کەری نێمە.

۱۲۲۴: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا طِبْرَةَ وَخَيْرُهَا الْقُلُوبُ، قَالُوا: وَمَا الْقُلُوبُ؟ قَالَ: الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا أَحَدُكُمْ.
(تەرجەمە)

دەگێرنەو لە نەبوهورەیرە ﷺ گوتی: بیستم لە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: هیچ بەدینی (تەشەئوم) نی یە بە هیچ شتیەک، باشتیری گەشینی یە (فەئەل) یاخۆ مەعنا ی نەمەیه باشتەر لە بەدینی گەش بینی یە، نەمەش تەیه مۆن بە قەسی باشە. پێیان گوێ: فەئەل چی یە؟ فەرمووی: قەسیەکی باشە گوێی لی بێی یە کێتکتان کە بی یەوئ نیشیکی بکا قەسە کە نوو بەگیەنی کە نەجاتی بی لە کارە کە، وە کوو نوو یە شتیکی بوئ، گوێی لی بێی یە کێک بانگ دەکا نە ی (واجد) واتە خاوەن هەبوون، یا نەساغیک گوێی لی بێی یە کێک بلێ نە ی (سالم) واتە خاوەن تەندروستی.

(ش): لە زەمانی پێشی نیسلامەتی (جاهلیەت) عادەتیان وابوو نەگەر یە کێک بەسە فەر بچووبایە، تەیریکیش لەلای راستی بفریبایە تەیه مونی پێدەکرد، دە ی گوێ نەمە باشە یان

نهم سه فهره م باش ده بی، ده وامی ده کرد له سهر سه فهره که، وه نه گهر له لایی چه پی بفریایه
 پیی خراب بوو له سه فهره که ده گه راوه، پیغه مبه ریش ﷺ له چه دیسی نیسماعیلی کوری
 نومه یی لای عبدالرزاق فهرموویتی: (ثلاثة لا یسلم منهن أحد: الطیرة والظن والحسد، فإذا
 تطیرت فلا ترجع) یه عنی به سه بهب نه وهی که به دین بی له وهی بترسی که کاره کت سهر
 نه گری، له سهری مه گه رتوه، به لکی بلی (اللهم لا یأتی بالחסنات إلا أنت، ولا یدفع السيئات
 إلا أنت، ولا حول ولا قوة إلا بالله) واتا: نهی خودایا کهس چاکه ناینی تو نه بی، و که شیش
 خرابه لانادا ههر تو نه بی، وه هیچ چاره و هیزیک نی یه تنیا به خودای گه وه نه بی.

۱۲۲۵: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَنْ دَبَّةً مَا فِي بَطْنِهَا
 غُرَّةٌ عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ.. فَقَالَ وَلِيُّ الْمَرْأَةِ الَّتِي غَرَمَتْ: كَيْفَ أَغْرَمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ لَا شَرْبَ وَلَا
 أَكْلَ وَلَا نَطْقَ وَلَا اسْتَهْلَ فَمِمَّنْ ذَلِكَ بَطْلٌ؟! فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّمَا هَذَا مِنْ
 إِخْوَانِ الْكُفَّانِ.

(تهرجه مه)

ده گپ نه وه له نه بوهوره یه ﷺ گوتی: دوو نافره له هوژی (هوذهیل) که یه کیکیان ناوی
 نومی عه فیفی کچی مه سروع بوو، نه و تر مدلیکه ی کچی عویر بوو، به شهر هاتن، نومی
 عه فیف به ردیکی بۆ مدلیکه هاویشته به وورگی کهوت حامله ش بسو (واته سکی هه بوو)،
 منداله که ی ناو زگی کوشت، کیشه یان که وته لای پیغه مبه ریش ﷺ، فهرمووی: تو له ی نه م
 منداله ی کوژراو له ناو زگی دایکی عویره که یه عنی جه سه دیکه، به نده بی یا خود جاریه بی.
 میردی نه می عه فیفی قاتله (کوژره) که ناوی حه ملی کوری مالکی کوری نابغه ی حه ذلی
 بوو ﷺ، که تو له ی که وته سهر، گوتی: نه ی پیغه مبه ری خودا! چلون تو له ی کوژراو یتک به دم که
 نه هیچی خوار دو وته وه نه هیچیشی خوار دو وه نه قسه شیشی کردو وه وه نه هیچ ده نگیشی
 لی هاتو وه؟! کوژراوی وا هیچ تو له ی نی یه.

پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: نوم حه مه لی کوری مالک ده رباره ی پازاندنه وه ی خوا به رستی به
 سه مع و قاقیه بۆ نیسپاتی کاری پر وپوچ له برای کاهینانه (یه عنی ده یه و ی به به دیار خستنی
 قسه ره وانی خو ی حو کمی شهرعی به نا ل بکاته وه).

(ش): پاشان پیغه مبه ریش ﷺ له بهر نه مه له لایه ن خوا وه فهرمانی پی کرابوو روو له نه زانان
 وه ربگیری و لی یان ببوری، سزای نه دا، به لام تو له ی لی نه ستاند.

ننجا به راستی عباره یتیکی پازایه وه ی له نه نجومه نی پیغه مبه ریش ﷺ به به ریه رچ
 دانه وه (موداخله) نه دا کرد، به م ته رزه چوار کاری رابردوو (نه فعالی ماضیه ی مه نفیه له دوو

یه کتری به بنی جیاگردنوه ریز کردووه له گهڼ اتحادی فاعل له ههر چواریان له سهر بنای ناخری هه سهرن بره (هه قهره) به پیتی (لام).

١٢٢٦: عَنْ ابْنِ عُمرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ مِنْ الْبَيَّانِ لَسِحْرًا أَوْ إِنَّ بَعْضَ الْبَيَّانِ سِحْرٌ.

(هه ره مه)

ده گێرنهوه له عبدالله ی هه زه ته عومهر ﷺ گوته: زه به ریحانی کوپی به دری کوپی امری القیس کوپی خه له ف له گهڼ عه مری کوپی سه نان له خزمهت پیغه مبهه ﷺ کۆبوونهوه که له نه سب و خزمایه تیش له که عبی کوپی نه سعه دی کوپی زهیدی مه ناة کوپی ته میم کۆده بنه وه. له هۆزی به نی ته میم بوون، جینگایان له پۆژهه لاتى شارى مه دینه بوو به لای غیراقه وه بوو. هه ره که خوطبیه کی یان له ناماده بوونی پیغه مبهه ﷺ خوێنده وه له به دیارخستنی فه صاحته و به لاغه تی یان عاله میان خسته ته عه جوب و سه سورمان، پیغه مبهه ﷺ فه رمووی: به راستی له هه ندی به دیارخستنی پیوست جادوو ههیه، یاخۆ فه رمووی: به جی گه یاندنی به یان و پۆن کردنه وه ی پیوست به هه ندی عبارتهی کورت و کۆکه ره وه بۆ مه عنا ی زۆر جادوو هه (یه عنی چلۆن له سحر هیزکی راکیشه رهیه چاوو دلان بۆ خۆی راده کیشی، له به جی گه یاندنی داواکانیش به عبارته کانی کورت و به پۆن کردنه وه تی گه یاندن، راکیشه ریک ههیه بۆ راکیشانی دلان و ووردینی گونگر ته شبیهی به یان کراوه به سحر.

١٢٢٧: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يُورِدَنَّ مُفْرَضٌ عَلَى مُصْبِحٍ.

(هه ره مه)

ده گێرنهوه له نه به هه ره ره ﷺ گوته: پیغه مبهه ﷺ فه رمووی: ووشتری ناساغ نابردیته ناو ووشترانی ساغ، چونکی زۆر واده بی عیله ته که یان ده چیه ساغه کان.. نه م هه دیسه پیرۆزه که تاییهت و موخته سه به ووشتر، موخته سه بۆ هه دیسی (لا عدوی ولا طیره)، نه ویش که هه م هه دیسی نه به هه ره ره بوو به ههوت هه دیس له پیش ئیره رهت بوو هه دیسیکی عام و گشت بوو له هه یواتان و ووشتر و نینسان، یه عنی گواسته نه وه ی نه خۆشی له ووشتر ههیه له هه یوانات، هه ره وه کۆ گواسته نه وه ی نه خۆشی گۆپی به تی ههیه له نینسان که له هه دیسی (لا عدوی) رهت بوو فه رمووی (وَفَرَّ مِنَ الْمَجْذُومِ) نه وه ی له م هه دیسه نه وه ره ده گیرئ گواسته نه وه ی نه خۆشی و عیلهت له ووشتر و گۆپی به تی نه بن له هه یچ شتی تر نیه.

۱۲۲۹: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ تَرَدَّى مِنْ جَبَلٍ فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَهُوَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ يَتَرَدَّى فِيهِ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ تَحَسَّى سُمًّا فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَسُمُّهُ فِي يَدِهِ يَتَحَسَّاهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِحَدِيدَةٍ فَحَدِيدَتُهُ فِي يَدِهِ يَجَآءُ بِهَا فِي بَطْنِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا.

(ترجمه مه)

ده گيړنپوه له نه بوهوره پيره ﷺ گوټي: پټغه مېر ﷺ فدرمووي: هر که سيک خوی فربدا له سره کيوتک و خوی بکوژي، نه مه له نيتو ناگري جهه ندم هر خوی فريده داته نيتو ناگر به نه به دي و هه تاهه تايه .. مه به ست له نه به دي زور مانده ويه.

وه هر که سيکيش قوم له ژهر بدا و خوی بکوژي، ژهره کي هر به ده ستوه به قومي لي دده له نيتو ناگري جهه ندم هه تاهه تايه، واته ماويه کي زور.

وه هر که سيکيش به تيفيکي ناسن خوی بکوژي تيفه کي هر به ده ستوه به له وورگي راده کړي له ناو ناگري جهه ندم بز کافر هه تاهه تايه، وه بز موسولمانيش هه تاهه مانتيکي زور.

۱۲۲۹: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا وَقَعَ الذَّبَابُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيُعْمِسْهُ كُلَّهُ ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ فَإِنْ فِي أَحَدٍ جَنَاحَيْهِ شِفَاءٌ وَفِي الْآخَرِ دَاءٌ.

(ترجمه مه)

ده گيړنپوه له نه بوهوره پيره ﷺ گوټي: پټغه مېر ﷺ فدرمووي: وه کوو ميتش که وته ناو قاپي به کيکتان خواردنيتک يان خواردنه ويه که که تيا بټي ته واري ميتشه که له خواردنه که يا له خواردنه که هه لټيني پاشان فري بدا، چونکي له لابلاله کي شيفا هديه له لابلاله کي تريش دهره هديه.

(دانر ده لټي): نه غله بيش به لابلالي ژه واري نه که وټته ناو شت، ننجا وابلشه تيا نقوم بکړي تا ژهر و شيفا موقابل بټي.

له م حديسه وا زاندر وه که لاکي ميتش با پيسيش بټي خواردن پيس ناکا، بزټي فدرمووي تي که لاکه که له خواردنه که نقوم بکن، با خواردنه که بز خواردن ژه واري نه بټي .. پاشان نه هلي فروع قياسي هه موو حديواناتي بټي خوينيان له ميتش کردوه وه کو ميرووله و دوو پشک و قرژال و کرم، نه که رچي که لاکيان پيسه شت پيس ناکه به مردوويش چ جايي به زيندوويي.

(کتاب الباس)

باسی جلك

بسم الله الرحمن الرحيم

۱۲۳۰: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا أَسْفَلَ مِنْ الْكَفَّيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فَفِي النَّارِ.

(ترجمه)

ده گيرنده له نه بو هوره پيغه مبه ر ﷺ فهر موي: نه وهنده جلكهي له خوار ترينسي گوزينگان بي له عارد بخش به شانازي يوه (افتخار) له ناگره يه عني عاده تي نه هلي فه خر ونه هلي ناگره كه جلكيان له عارد بخش.

(ش): نيمامي شافعي گوتيتي نه گهر بؤ شانازي كردن جلك دريؤ بكا حرامه، سزاو عقوبه تي هديه، نه گهر نا په سند ني يوه مه كروهه.

۱۲۳۱: عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ عَبْدٍ قَلَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ مَاتَ عَلَى ذَلِكَ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ.. قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟! قَالَ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ، قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟! قَالَ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ، عَلَى رَغَمِ أَنْفِ أَبِي ذَرٍّ.

(ترجمه)

ده گيرنده له نه بو ذري غفاري ﷺ گوتی: جاريك هاتمه خزمهت پيغه مبه ر ﷺ جلكيكي سپي له بهر بوو، خه وتبوو گه ر ا موه... پاشان دووباره هاتمه وه خزمه تي به خبه ر هاتبوو، فهر موي: هر بهنده يك گوتيتي لا اله الا الله له گمّل عمد رسول الله، پاشان له سر نهم عه قيده و بيروباوه برى موته قن به هر جوړه كه ده چيته به ههشت (له پيش ناگر يا له پاش ناگر توبه ي كردبى يا توبه ي نه كردبى، لاي قسه ي په سند و راجع) منيش پيغم گوت: نه گهر زيناو دزيشي كردبى؟ فهر موي: با زيناو دزيشي كردبى.. گوتم: با زيناو دزيشي كردبى؟! فهر موي: با زيناو دزيشي كردبى، به خولاوي بووني لووتى نه بو ذره. (په عني بزيه نه مهنده دووباره ي ده كه يوه دياره پيټ ناخوشه، خدا له دزي و زيناى ئيماندار خوشبى، ننجاه له رقى تو كه پيټ ناخوشه خوا لي يان خوشبى خدا لووتيشت خولاوي ده كا و زه بوونست ده كا. ننجاه ده يان با ته به ههشت) ئينجا هر جاره نه بو ذره بؤ شكاندني خوى و پي خوش بووني به قسه ي پيغه مبه ر ﷺ ده يگوت: (وان رغم انف ابى ذر) يه عني با خولاويش بي لووتى نه بو ذره.

۱۲۳۲: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ ثَابِتٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ الزُّبَيْرِ يَخْطُبُ يَقُولُ قَالَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَيْسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەوه له ئەبوو هەروە رضی اللہ عنہ پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ھەرکەستێک لە پیاوان لە دنیا نارمووش لەبەر بکا، لە ئاخەرت لەبەر ناکا با بشیجێتە ناو بەھەشت، بە لکو خودا اقناعی دەکا و جلکی نارمووشی لەبەر دەبا (لەدوایار لە خۆشی پۆشینی جلکی نارمووشی سندس و استبرق نانومێد و بێ بەش دەبێ) خودایان لە نیعمەتانت بێ بەشمان نەکە.

۱۲۳۳: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَمْشِي أَحَدُكُمْ فِي ثَوْبٍ وَاحِدَةٍ يُخَفِّهِمَا جَمِيعًا أَوْ يُثْقِلُهُمَا جَمِيعًا.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەوه له ئەبوو هەروە رضی اللہ عنہ پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: نەکەن یەکیکتان بپروا بەیەک لنگەپێلاو، یا ھەردوو لنگەپێلاو لەبێ مەکەن پێکەوه، یا ھەردوو لنگەپێلاو لەبێ کەن (چونکی لە کەسی خاوەن پیاوێتی ناوەشیتەوه قاچیکێ بە پێلاو بێ قاچیکیش بێ خواست).

۱۲۳۴: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا تَنَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيَمِينِ وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشَّمَالِ لِيَكُنِ الْيَمْنَى أَوَّلَهُمَا تُنْعَلُ وَآخِرُهُمَا تُنْزَعُ.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەوه له ئەبوو هەروە رضی اللہ عنہ پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: وەکوو یەکیکتان پێلاوی لەبێ کرد، با بە قاچی راست دەست بپێکا، وەکو لەپێشی داڕنی با بە قاچی چەپ دەست بپێکا، با قاچی راست یەکیکیان بپێ بۆ لەبێ کردن وە ئاخیان بپێ بۆ داڕنین.

۱۲۳۵: عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنِّي أَخَذْتُ خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ وَنَقَشْتُ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ فَلَا يَنْقُشَنَّ أَحَدٌ عَلَى نَفْسِهِ.

(تەرجەمە)

دەگێڕنەوه له ئەنەس رضی اللہ عنہ گوتی: پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم ئەنگوستیلەیدەکی دروست کرد لە زیو بەسێ دێر محمد رسول الله لەبەر قاشەکە ی ھەلکەنرا: دێری یەکەم (محمد) دێری دووھم (رسول) دێری

سَنِيَم (الله) ننجاً فرموى: من نهنگوستيله يه کم دروست کردووه له زيو له قاشه کم هه لکه ندووه محمد پیغه مبهري خودايه، پاشان هيچ که سيک موری خوئی نه قش نه کا له سه ر نه قش موری من، بلین نه مېش سونه تیکه (چونکی نامدی پیوژی بۆ شاه و ملوکان ده چوو ده بوايه به له قه بيکی مه خصوص و تاييه تی به شهنی رسالت په ناهی خوئی نیمزا بکری، نه گمر يه کيکی تریش نه مدي بکردايه گوپين و التباس پهيدا ده بو. (ش): لای شافعی وا باشه نهنگوستيله له دهستی راست بکری..

۱۲۳۶: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَخْرِجُوهُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ.

(ترجمه مه)

ده گيرنموه له عبدالله ی کورې عه باس ﷺ گوتی: پیغه مبهري ﷺ له عنه تی له پیاری موخه نه ت (نه ژن و نه مېرد) کردووه وه لهو ژنه ش که جلکی پیار له بهر بکا و خوئی وه کو پیار لی بکا.. وه فرموویتی: ده ریان کمن له خانوه کانتان.

(ش): عُثْتُ: موشته قه له (اغناس) به مه عتا له ناو یه ک شکان و ته که سوره، ننجاً موخه نه ت له پیوان نه مديه قسه کانی نهم بچ له نه نداهه کانی تیک شکانیک و ته که سوریک هه بچ، ناله ت و نه نداهه میکی وای نه بچ بتوانی له گه ل ژندا جوت بچ (واتا جماع بکا). (مترجله) بیش نه م ژنیه خوئی کردویی به پیاو له جلکی پیوان دابی، به م تهرزه چه ک و نالاتی جهنگی هه ل بگری و به بچ سه رپوش له ناو پیانو نافرته تان بگه ری سحاقیان له گه ل بکا. یه معنی سواری نافرته تان بی-پان پانوکی یان له گه ل بکا- پیغه مبهري ﷺ بادیه ی کچی غیلانی ده رکرد له مه دینه هه تا زه مانی هه زه رته ی عومر له دواپی ته مه نی به پیری بۆ ده روزه و سوال کردن هاتموه مه دینه.

۱۲۳۷: عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ وَلَفَرُوا اللَّحَى وَأَخْفُوا الشَّوَارِبَ.

(ترجمه مه)

ده گيرنموه له عبدالله ی کورې عومر ﷺ گوتی: پیغه مبهري ﷺ فرموی: موخالف و پیچموانه بن له گه ل مه جوس، ریشتان به رده نموه زوری بکمن وه سمیله کانیشتان له سواری هه ردوو لا لیوتان پاک بکه نموه (یه معنی لیوتان تمواو دیار بچ) بهر سمیلی خوتان بکمن. (ش) مه به ست له تموفیری ریش پر به ناو دهسته زیاد له مه هه لقاچین باشته.

۱۲۳۸: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ فَخَالِفُوهُمْ.

(تدرجه مه)

ده گيرنه وه له نه بوه ره يره ﷺ گوتی: پيغه مبه ره ﷺ فرموی: جووله که و دیان مووی سپی خویمان ره نگ ناکهن، شنجا نیتوه موخالفی نه وان بن. (یه عنی ریشتان وه کوو سپی بوو به سؤر و زهره ره نگ بکهن، به ره نگی ره شی خالس مه منوعه بؤ غدزا نه بن. یه کهم کهس که ریشی له خه نه گرت له عه ره ب عبدالمطلب بوو.

۱۲۳۹: عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الَّذِينَ يَصْنَعُونَ هَذِهِ الصُّورَ يُعَذِّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُقَالُ لَهُمْ أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ.

(تدرجه مه)

ده گيرنه وه له عبد الله ی کوری عومره ﷺ گوتی: پيغه مبه ره ﷺ فرموی: به راستی نه وان که سانه ی که وینه ی حیواناتی گیاندار ده کیشن عه زاب ده درین رۆزی قیامت، پیشیان ده گوتری زیندوو بکه نه وه نه م وینانه ی که دروستتان کردونه. (ش): به لام وینه ی کیتو و دار و ره ز و باغ و شتی وا زهره ی نییه، بؤ زیاده زانیاری بگه ریتوه سر هه دیسی ژماره (۵۹۹) که له بهرگی چواره م یلا وکراوه ته وه له گه ل هه دیسی ژماره (۵۶۴) له هه مان بهرگ.

بهرگی نۆیه م دوا یی هات

چاوه ریتی بهرگی ده یه م بن به هیوای یه زدانی پاک.